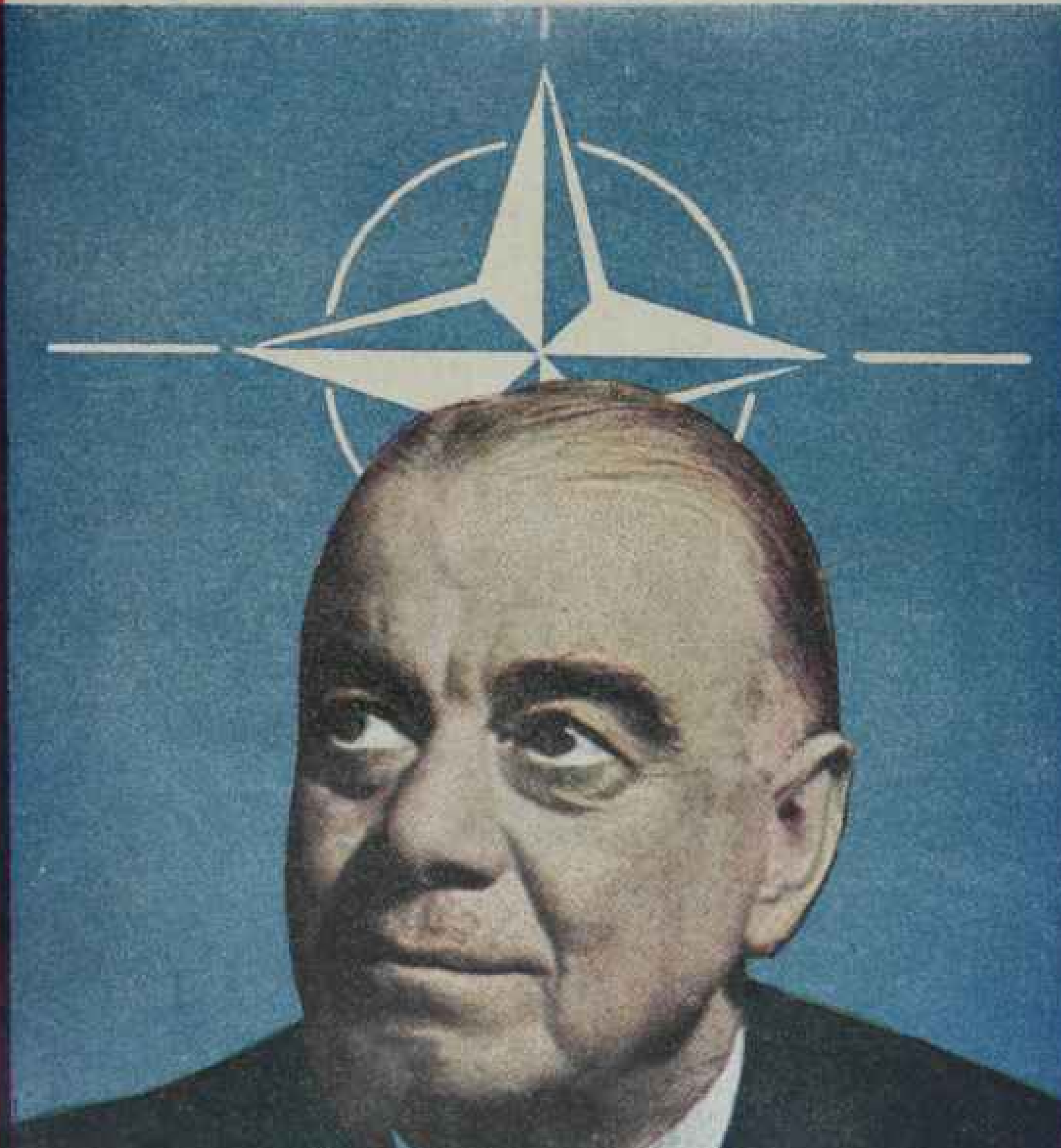
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa • Ankara
P. K. 582 — *Tel :* 18992

Fiatı: 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi:
Metin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden:
Cüneyt ARCAYÜREK

*

Ressam:
İzzet ÇETİN

*

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
ASSOCIATED PRESS — HÜSEYİN EZER

*

Klişe:
Doğan TORUNOĞLU

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 Ura
1 senelik	(52 nüsha) :	24 Ura

*

İlân Şartları:

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz

Lord Ismay

15 Milliyetti İngiliz

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Magna Charta'dan tam 740, İngilteredeki 1688 ihtilâlinden 267, ilk Amerikan anayasasından 168 ve Büyük İhtilâlden 166 sene sonra bir demokrasi tecrübesine girişmiş bulunuyoruz. Tecrübeye mutlak bir isim vermek gerekirse şöyle demek en münasibidir: An» tidemokratik kanunlarla Demokrasi iklimini kurma tecrübesi! İnsanın, fikrin şampiyonlarına başarı temenni edeceği geliyor ama bu, 1945 ile 1950 arasında hürriyeti uğrunda bunca fedakârlığa katlanmış, kendisine Antidemokratik kanunsuz bir Demokrasi vaad eden liderlere kapılıp onları başına taç etmiş bir milletle öylesine acı alaydır ki duyulan hüzün buna imkân vermiyor.

Dünyada bir, ama bir tek memleket gösterilebilir mi ki orada Demokrasinin iklimi antidemokratik kanunlarla kurulmuş bulunsun? Gösterilemez. O gösterilemez, fakat bu fikrin benzerlerine rastlamak kabildir. Bütün müstemlekeci devletler asırlar boyunca müstemlekelerinde, zorbalık kullanarak yaptıkları şeyin, Hürriyetin iklimini kurmak olduğunu iddia etmişlerdir. Kendilerine karşı gelenleri hep bu parlak ideal uğrunda bertaraf ettiklerini, astıklarını, kestiklerini, hapsettiklerini, gadre uğrattıklarını İleri sürmüşler, hattâ milletlerden bir de aferin beklemişlerdir. Bazen şükrana hak kazandıklarına samimi surette inanmışlardır Dâvalarında samimi olanlara da rastlanmışlar. Hükümran oldukları topraklarda kimsenin bir şey istememesini temin etmişler, vakti geldiğinde Hürriyeti bizzat vereceklerini söylemişler, bundan evvel yapılması gereken şeyin Hürriyetin iklimini getirmek olduğunu bildirmişlerdir. Fakat hiç bir şey getirmemişlerdir. Getirememişlerdir.

Gıpta ettiğimiz demokrasilerde mevcut iklim de antidemokratik kanunlar getirip bunlara sıkı sıkıya sarılmak suretiyle gerçekleştirilmemiştir. Oralarda saatin ibrelerini ters çevirmek belki bazı kimselerin aklından geçmiştir ama, tarih bunlardan hiç birinin muvaffak olduğunu göstermemektedir. Bilâkis, her zaman ve her yerde o zihniyet hüsrana uğramış, kanunlardaki kayıtlar sıkılaştığı değil, gevşediği zamanlar demokrasi ikliminе has nebatlar: insan hakları, söz hürriyeti, vicdan hürriyeti, basın hürriyeti, korkudan âzade olmak hürriyeti yeşerip gelişmiştir. Bunca yıllık bütün tecrübeleri inkâr edip, hattâ mürekkebi kuramamış beyanları, aksisedaları dağılmamış sözleri topyekûn bir kenara bırakıp Demokrasiyi antidemokratik kanunlarla kurmaya kalkışmak dâvaya ihanet değilse, inanılmaz bir gafletten başka nedir ki?

Demokrasiye girdiğimiz şu son on yıl içinde - o zaman farkına varamadığımız, fakat şimdi mumla aradığımız - bir hürriyet devresi yaşadık. 1947 ile 1952 arasında istenildiği gibi yazıldı, istenildiği gibi konuşuldu. Fikir ve kanaatlerinden dolayı, şu veya bu politikayı, şu veya bu adamı tutmuyor diye kimse mahkûm olmadı. Böyle hareketlere girişenler ise milletçe gösterilen reaksiyon karşısında ürkerek gerilediler. Kanunlar ağırlaşmadı. Bilâkis, daha çok hürriyet verici bir istikamette değişme yolunu tuttular. Hele iktidarının ilk yıllarında Demokrat Partinin, iktidarının son yıllarında Cumhuriyet Halk Partisinin gösterdikleri müsamaha ve iyi niyet demokrasinin iklimini hakikaten getirdi. Bunun en hayırlı delili 1950 deki iktidar değişikliğidir.

Bu yüzden memleket battı mı? Bu yüzden başımıza felâketler geldi mi? Bu yüzden millî birliğimiz mi zayıfladı, yoksa kardeş kavgasına mı tutuştuk? Basın hürriyetinin ne zararını gördük? Karikatürler devlet otoritesini mi sarstı ? Bütün bunların hiç biri olmadı. Bilâkis, vatandaşlar kendi bak ve hürriyetlerinin şümulünü öğrenmek yolunu tuttular. Medeni cemiyetlerin icapları yerine geldi. Hâkimler kanaatlerini ifade etmekte, Üniversite sesini duyurmakta, basın aksaklıkları belirtmekte kolaylığa nail oldu. Hata yapanlar çıkmadı mı? Elbette ki çıktı, ama bunlar devede kulak kabilinden şeylerdi. Bilmem hangi kasabadaki hâkim bayanın insafsız kararı, şu patavatsız profesörün alayla karşılanan mütalâası, bir taşra gazetesinin edep dışı neşriyatı.. Elde ettiğimiz nimetlerin yanında bunların bahsi bile geçmezdi. İstisnalar, her demokraside rastlanılan ve üzüntü veren kusurlardır. Ama onlarsız demokrasinin olmadığı da bir hakikattir. İki yaban otunu kaldırmak için bir bağ yakılıp yıkılmaz. O yaban otları, demokratik iklim devam etseydi kuruyup gidecekti. Cemiyet istisnaların da sayısını gün geçtikçe azaltacaktı.

Biz, bağa yazık ettik! Antidemokratik kanunlarla demokrasinin iklimini kuramayız ama antidemokratik kanunlarla demokrasi ikliminin ocağına incir diktik. Zira bu iklim Ur kaç yıl memlekette hükümran oldu. Biz o hava içinde antidemokratik kanunları tamamile yok edebilseydik şimdi onları daha da sertleştirerek bâr "Kırbaçlı Medeniyet" tavsiyesinde bulunanların ağızlarını kapatırdık.

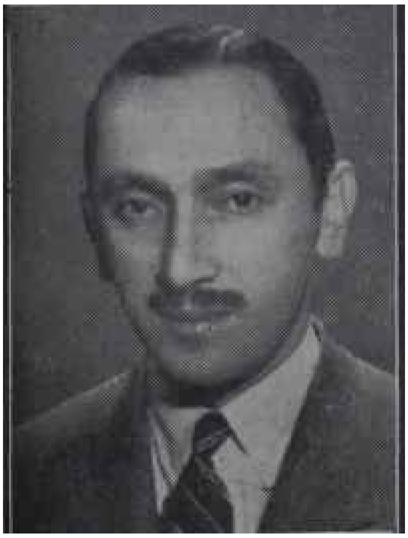
Ah, insanlar ikbalde ve nikbette aynı şekilde düşünebilseler...

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Kasım Küfrevî
Dili acıdır

Nihayet kımıldayan gurup

Haftanın başında, Salı günü, akşam üzeri geç vakit sinirli bir şekilde Büyük Millet Meclisinden ayrılan ve müfrit temayülleriyle tanınan bir demokrat milletvekili kendisini Ankara Palasın geniş ve yayvan koltuklarından birine attı, sonra yanında meraklı gözlerle bakan gazeteciye:

"— Kedi yok ya, fareler cirit atıyor.. dedi. Hele bir gelsin, hepsi kaçacak delik ararlar."

Bu, o milletvekilinin biraz evvel ayrıldığı D.P. gurubu toplantısına dair ihtisasıydı. Gurup, demokratik gidişi tenkid etmişti. Hattâ şiddetli şekilde...

Toplantıda, mühim bir takririn müzakere edileceği sanılıyor ve fırtınaların kopması bekleniliyordu. Takrir Ağrı milletvekili ve Gurup idare kurulu âzası Kasım Küfrevîden geliyordu. Aslına bakılırsa geçen devre "caduc" olmuş bir teklifin tazelenmesinden ibaretti. Ama mesele son derece ehemmiyetli ve işin altında nenin bulunduğunu herkes biliyordu.

D.P. Meclis gurubunun nizamnamesi milletvekillerini tatmin etmiyordu. Mekanizma iyi işlemiyor ve gurup hükümeti mürakabe edecek yerde hükümet guruba hâkim oluyordu. Bir tadilâta ihtiyaç vardı. Geçen devre bir takrir verilmiş ve gerekli tadilâtı hazırlaması için guruptan 15 kişilik bir komisyonun seçilmesi istenilmişti. Teklif kabul olunmuş, komisyon seçilmiş, çalışmaya başlamış, hattâ çalışmasını tamamlamış, raporunu hazırlamıştı. Komisyonun başkanı Zühtü Hilmi Velibeşeydi. Raporu almış, cebine koymuş ve Kasım Küfrevînin tâbiriyle teşriî rehavet içinde uyutmuştu. Yani Gurup Umumî Heyetine bir türlü getirmemişti. Kendisine bu yolda talimat verildiği biliniyordu.

Bu yıl gurupta cereyan eden bazı hâdiseler, nizamname tadilâtının lüzumunu daha iyi şekilde ortaya koymuştu. Abdullah Aytemizin Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağdan bir sözlü sorusunu başkanlık makamının gündeme koymak istememesi itirazlara yol açmış, neticede Kasım Küfrevînin ısrarı üzerine mesele görüşülmüştü. Pek çok milletvekili Çiçekdağa yeni bir hücum vesilesi çıktığından dolayı memnundu. Buna başka hâdiseler izmam edince Ağrı milletvekili nizamname işini tekrar ele almak vaktinin geldiği düşüncesiyle bir takrir vermişti. Kasım Küfrevî gene 15 kişilik bir komisyonun seçilmesini ve komisyonun nizamnameyi tadil etmesini istiyordu. Takrir gündeme alınmıştı. Ama Salı günü görüşülemedi.

Manalı konuşmalar

İşin aslına bakılırsa gurubun elinde, kullanılmaya kullanılmaya hissiz kalmış ve uyuşmuş bir takım selâhiyetler vardı. Meselâ sözlü sorular gurupta sual sahibiyle bakan arasında kalmıyor, istiyenler buna iştirak ediyorlar ve müzakere açılıyordu. Hattâ gurup soruyu istizaha çevirmek ve bakana ademi itimat beyan etmek hakkına da sahipti. Ama iş, hiç bir zaman o safhaya gelmiyor, bakan şiddetle tenkid de olunsa mesele lâfta kalıyordu. Gurup sanki "buluşmak, konuşmak, gülüşmek, dağılmak" için toplanıyor, fiil! hiç bir netice alınmıyordu.

Zaman zaman meselâ Fethi Celikbaş gibi bazı bakanlar, muhtelif vesilelerle guruba selâhiyetlerini hatırlatıyor, bu haklarını kullanmaya onu teşvik ediyorlardı. Hattâ kendi aleyhlerinde olsa bile.. Çelikbaşın, İşletmeler bakanlığını işgal ettiği sırada "elinizde selâhiyet vardır, bana itimatsızlık beyan eder ve beni düşürebilirsiniz" dediği unutulmamıştı. Daha sonra bir gün, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı sırasında yapılan bir iş gurupta görüşülürken - Demokrat İzmir gazetesine yapılan kâğıt tahsisi - kürsüye çıkmış ve gurubun isterse kendisini Yüce Divana sevkedebileceğini hatırlatmış ve şiddetle alkışlanmıştı. Buna rağmen fiili bir netice alınamıyor, gurubun istemediği şeyler oluyor, tutmadığı bakanlar ısrarla tutuluyor ve gurup ta bir şey yapmıyordu. Müfrit temayüllü milletvekilinin sözündeki sebep ve mâna buydu. Gurup, umumi efkârda da ayni hissi uyandırıyordu. D.P. li milletvekilleri kâfi derecede idealist değillerdi. Meclise niçin geldiklerini,

- Ne Biçim Demokrasi Anlayışı Bu

Sir Anthony Eden, geçen hafta içinde, İngilterenin kaplıca şehirlerinden Leamington'u ziyaret etmişti. O civardaki Warwick şehri Belediye başkanına, bu fırsattan istifade ederek, Başbakanı davet etmesi için, oranın Muhafazakâr Partisi ileri gelenleri tarafından ısrarla yapılan tavsiyeyi, kendisi de Muhafazakâr Partiden olan Belediye başkanı E. G. Tibbits reddetmiştir.

Başkan Tibbits şöyle diyor:

"Sir Anthony'ye hayranlığım hudutsuzdur, fakat siyasî hassasiyetin çok arttığı bugünlerde kendisini buraya davet edersem, tarafsız bir Belediye başkanı sıfatiyle, pek yanlış bir şey yapmış olurum. Böyle bir davetin bir seçim tertibi diye tefsir edilebileceğini seziyorum. Zaten bu sıralarda kendisini, lâyık olduğu tarzda, misafir edemezdik, merasim salonu kullanılacak halde değildir. İleride hem Sir Anthony için,hem de bizler için müsait bir zamanda kendisini şehrimize davet etmek saadetine ereceğimi umuyorum."

(Leamington ile Warwick Sir Anthony Edenin 1923 den beri seçim dairesi olan bölgede iki küçük şehirdir.)

Şu Warwick Belediye başkanının idrak kabiliyetine bakınız! İktidarı elinde tutan kendi partisinin lideri, üstelik Başbakan Sir Anthony Edeni, komşu bir şehre gelmişken, kendi şehrine davet etmekten çekiniyor. Tok bu sırada böyle bir davete seçim tertibi mânası verilirmiş... Yok kendisi tarafsız bir belediye reisi imiş de böyle bir şey yaparsa büyük bir hâta işlemiş olurmuş gibi ukalâca sözler söylüyor. Hele şuna ne dersiniz? Hem Muhafazakâr Partiye mensup, hem tarafsız! Nasıl parti adamı bu? Başbakanı, yanına belediye meclisi azalarını da alarak, gidip o civar şehirde bizzat davet edeceği yerde, taklar kurmak, mektepleri kapayıp çocukları yollara sıralamak, şehri baştan başa donatmak için kapısına kadar gelen fırsattan istifade etmek istemeyen, üstelik bu aczini mazur göstermek için siyasî hikmetler yumurtlayan Belediye başkanının bu haline ne dersiniz?

İkide birde İngiliz demokrasisini göklere çıkaranlar görsünler; İngilizlerin demokrasi mevzuunda öğrenecekleri daha nice şeyler var.

halkın onları Halk Partisi namzetlerine niçin tercih etmiş bulunduğunu sık sık unutuyorlardı.

Parlayan kıvılcımlar

Fakat son günlerde gurupta, hükümetin bazı çevrelerinde görülen demokrasi anlayışına karşı kuvvetli bir cereyan belirmişti. Pek çok milletvekili demokratik yolda duraklamayla kalınmayıp geriye doğru süratli bir gidişin başladığını farkediyordu. Şeflik sisteminin âdetleri ihya olunuyordu. Hükümet partiye ve guruba ehemmiyet vermiyor, pek çok iş şahsi takdirle oluyordu. Bilhassa Büyük Kongrenin mütemadiyen geri bırakılması, kanunen yapılması gereken seçimlerin atlatılması manalı bulunuyor ve gözden kaçmıyordu. Millet, Demokrat Patriyi iki seçimde de kahir bir ekseriyetle her şeyden evvel Demokrasiyi gerçekleştirsin diye iş başına getirmişti. 1950 den bu yana iktidar milletin arzuladığı yoldan azimle yürüseydi Demokrat Parti yıllarca iş başında kalmayı en demokratik tarzda garantilerdi. Dünyada pek az parti bir millet tarafından bu ziyade aşkla iktidara oturtulmuştu. Halbuki şimdi, aradan geçen beş yılın sonunda Demokrat milletvekilleri de herkes gibi görüyorlardı ki partilerinin prestiji süratle aşınmaktadır. Bundan beş sene evvel bakkalından kasabına, memurundan tüccarına hemen herkesin demokrat partiyi tuttuğunu bilenler şimdi evdeki kadınlarının bile şikâyet ettiğini görünce, onların "nereye gidiyoruz?" sualine muhatap olunca derin derin düşünüyorlardı. Demokrat Partinin demokratik yollarla iktidarda kalması ihtimali hâlâ aynı derecede kuvvetli miydi? Buna pek çok milletvekili "bayır" diye cevap vermekten kendini alamıyordu. Demokrat partinin bütün avantajı, muhalefeti Halk Partisinin temsil etmesinden ve bu partinin kendini bir türlü bulamamasından ibaretti.

Millet gibi D.P. gurubu da demokrasiye artık avdet saatini beklemiş, fakat hükümette böyle bir temayül görmeyince sabırsızlanmaya başlamıştı. Bunun ilk darbesini de Maliye Bakanı Hasan Polatkan yemiş, Mecliste bir teklifini Fethi Çelikbaşın şiddetli itirazı karşısında geçirmemiş, mağlûp olmuştu. Meclis, şahsından ziyade bir iyi temayülün temsilcisi telâkki ettiği Fethi Çelikbaşı alkışlar ve bravo'larla teşçi etmişti.

Mesele ehemmiyetsizdi. Biradan alınacak verginin yüzde elli mi, yüzde kırk mı olması meselesiydi. Ama hadise, çabuk büyümüş ve alevlenmişti. Biraya bakan yoktu. Bir zihniyetin temsilcileriyle, öteki temayülün şampiyonları karşılaşıyordu. Rey sırasında hükümet azalarının - bile Polatkanın teklifi lehinde rey kullanmaya mecbur oldukları görüldü. Sadece Çelikbaşın aziz dostu Emin Kalafat müstenkifti. Bu tehalüke rağmen Meclis Çelikbaşın takriri lehinde rey verdi.

Grupta münakaşalar

Salı günü guruba bizzat gurup başkanı Hulûsi Köymen başkanlık ediyordu. Evvelâ Avrupa Konseyi toplantıları için Strazburg'a gidecek heyetin seçimi meselesi ele alındı. Gurupta sinirli bir hava esiyordu. Bahadır Dülger bu seçimin koalisyonlar tarafından gösterilecek adaylar arasından yapılmasını istedi. Öyle delegeler gönderiliyordu ki bunların arasında, lisan bilmediklerinden "celseyi kapatıyorum" yerine "celseyi açıyorum" diyenlerine rastlanıyordu. Şeref ve itibar milletimize aitti. Bunları harcıyamazdık. Üstelik bazı milletvekilleri de bu seyahatleri "alış veriş seyahati" haline getiriyor» lavdı. Bahadır Dülgerin teklifi alkışlarla kabul edildi. Sıra, daha ateşli meselelere «gelmişti.

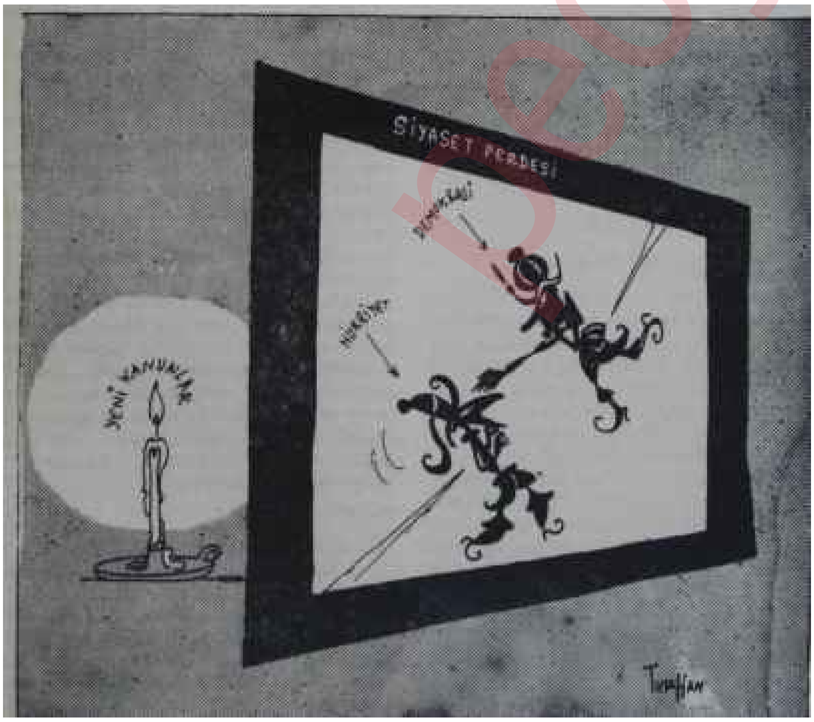
Dr. Zeki Erataman bir takrir vermiş ve bu takrirde Belediye seçimlerinin geriye bırakılması meselesinin gurupta karara bağlanmasını iste» misti. Başkan Hulûsi Köymen teklifi oya koydu ve reddedildiğini bildirdi. Salonu bir anda korkunç bir gürültü kapladı. Zira herkes görmüştü ki ekseriyet Zeki Eratamanın takriri lehinde rey kullanmıştı. Gürültülere rağmen Hulûsi Köymen kararında ısrar ediyor, takririn reddedildiğini ileri sürüyordu. Bunun üzerine, gurupta kuvvetli bir zümreyi az zamanda teşkilâtlandırmağa muvaffak olan ve bu suretle partisine hakikaten hizmetlerin en büyüğünü yapan Fethi Çelikbaş kürsüye geldi. Salonda derin bir sessizlik görüldü. Çelikbaş bu sessizliğin ortasında başkanın doğru hareket etmediğini bildirdi, bir tereddüt olursa âdetin, milletvekillerini ayağa kaldırıp saymak olduğuna hatırlattı. Fethi Çelikbaşın sözlerini gurup hararetle tasvip etti. Başkan önergeyi tekrar oya koydu. O zaman aşikâr bir şekilde belli oldu ki gurup takririn lehindedir. Meselenin görüşülmesine geçildi.

İlk konuşan Kocaeli milletvekiliydi. Şöyle dedi:

"— Mütemadiyen seçimlerin geri alındığına şahit oluyoruz.. Bu, demokratik rejimimizin de geriye gittiğinin delilidir".

Biraz sonra, sıra ara seçimlerinin tehirine geldiğinde başka bir milletvekili, Hüseyin Balık da tamamiyle aynı sözü söyliyecekti. Hakikaten Demokrat Partililer, bu gecikmelerin hem partililer, nem halk tarafından nasıl tefsir edildiğini ve hangi sebeplere bağlandığını müdriktiler. Tenkid ettikleri de, partilerini şüphe altında bırakan bu neviden kararlardı.

Bu sırada kürsüye gelen Şefik Bakay ortaya başka bir mesele attı. Hükümet ve Genel İdare Kurulu bu mevzuda ne düşünüyordu? Hükûmet adına İçişleri Bakanı Dr, Namık Gedik söz aldı ve teklifin komisyondaki müzakeresi sırasında hükümetin itiraz etmemesinin tasvip mânasına gelmesinin tabii olduğunu söyledi. Bu söz milletvekillerini kızdırdı. Arka sıralardan "Sen Mm oluyorsun.. Sen hükümeti temsil edemezsin.." sesleri yükseliyordu. Genel t-

PERDE KURDUM ŞEM-A YAKTIM GÖSTEREM ZIL-U HAYÂL...

dare Kurulu adına Kâmil Gündeş konuşunca o da aynı şiddetli reaksiyona yol açtı. Ona da "Hangi Genel İdare Kurulu? Ne zaman seçildiniz?" diye bağırıyorlardı. Kâmil Gündeş meselenin henüz Genel İdare Kurulunda müzakere edilmediğini söyledi ve bu müzakere yapıldıktan sonra işin gurupta görüşülmesinin daha uygun bulunduğunu beyan etti. Milletvekilleri o teklifi de beğenmediler. Fakat yapacak başka şey yoktu. Başkan Hülûsi Köymen de ona taraftardı. Genel İdare Kurulu meseleyi derhal görüşebilir ve karara bağlardı. Beklemekten bir zarar gelmezdi. Gerçi pek çok milletvekili gurubun kendi gündemine hâkim bulunduğunu bildiriyor ve hiç kimsenin karışamıyacağını söylüyordu ama, doğrusu istenilirse meselenin Genel İdare Kurulundan da geçtikten sonra görüşülmesinde sadece fayda vardı. Nitekim, beklemeye karar verildi.

Tehir edilen seçimler

İkinci alevli mesele, ara seçimlerin tehiriydi. Teklifi Abidin Potuoğlu getiriyordu. Ara seçimleri masraflıydı, üstelik muhalefetle iktidarın durumlarında bir değişiklik yapamazdı. Bu garip fikirlere Trabzon milletvekili Sabri Dilek sert bir şekilde cevap verdi. O kadar ziyaretler yapılıyor, bunlara dünya kadar para dökülüyordu. Masraf değil- iniydi ? Masraf oluyor diye bir takım işler geri mi bırakılacaktı? Bern ara seçimlerisin gayesinin iktidarla muhalefetin durumlarında değişiklik yapmak olduğunu kim söylemişti. Bunlar, sadece demokrasinin icabıydı. Bütün seçimler gibi...

Gurup, ikiye ayrılmıştı. Muammer Alakant, uzun bir konuşma yaptı ve Anayasaya göre ara seçimlerin tehirinin mümkün olacağını söyledi. O kadar uzun konuştu, öyle şeyler anlattı ki hiç kimsede hal kalmamıştı. Alakant bitirince yeterlik önergesi yerildi ve Abidin Potuoğlunun teklifi çok küçük bir ekseriyetle kabul edildi.

Fakat gurup, kıpırdandığını belli etmişti. Bundan sonraki müzakereler tabii daha heyecanlı geçecektir.

Menderese nasıl aksedecek?

Şimdi 'bütün mesele Genel Başkana meselenin nasıl aksedeceğidir. Guruptan bir çok kimsenin hadiseleri kendisine başka şekilde haber vereceklerinden şüphe yoktur. İhtimal ki demokratik gidişin icaplarını yerine getirmek arzusu, gurubun isyanı halinde bildirilecek, muhtelif hiziplerden bahsedilecek, kumpanyaların kurulduğu şayiaları çıkarılacaktır. Tabii Gurubun asıl hedef bildiği ve Genel Başkanın etrafını sarmış olan zatlar kendilerini kurtarmak için hareketi doğrudan doğruya Adnan Menderese karşı bir komplo olarak vasıflandıracaklardır. Halbuki gurup, liderine sıkı sıkıya bağlıdır ve onu "harcamak" hiç kimsenin aklından geçmemektedir. Daha doğrusu aklı başında kimseler bunun D.P. için nasıl telâfisi gayrı mümkün bir kayıp olduğu hususunda mutabıktır. Ama buna mukabil Adnan Menderesin de bugünkü gidişin ve rejim bahsindeki politikanın, etrafını alan kimseleri tutmakta inat etmenin de aynı şekilde telafisi gayrı kabil bir hareket olduğunu görüp anlaması ve gözlerinin önüne çekilmek istenilen perdeyi yırtıp atması lâzımdır.

Demokrasiyi istiyorsak, herkes kendisine düşen vazifeyi yapmalıdır.

Zühtü Hilmi Velibeşe
Teşriî rehavet

Basın

İspat hakkı Mecliste

Pazartesi sabahı saat 8,45 te Ankara kava meydanından kalkan bir uçak iki kişiyi İstanbula götürüyordu. Bunlardan biri Demokrat Basın işlerini tedvire mamur Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarol, diğeri de kendisinin hususi kalem müdürüydü. Başbakan iki gün evvel İstanbula hareket etmiş, fakat Devlet Bakanını beraberinde götürmemişti. Dr. Sarol, Başbakana mülaki olmaya gidiyordu. İki gün evvel on bir demokrat milletvekilinin imzasını taşıyan bir takrir - bunlardan üçü Demokrat Parti iktidarı sırasında bakanlık etmişti - Meclise verilmiş bulunuyordu. Takrir, Türk Ceza Kanununun 481 inci maddesine 16 Mart 1949 tarih ve 3 sayılı tevhidi içtihat kararının kaldırılmasını temin edecek bir fıkranın eklenmesini istiyordu. Bahis mevzuu tevhidi içtihat kararı Bakanlara yapılacak isnatlarda ispat hakkını tanımıyordu. "11 li takrir" kabul olunduğu takdirde bir gazeteci meselâ bir bakan hakkında memuriyetinin icrasına taallûk eden bir isnatta bulunduğu zaman bunu ispat etmek hakkını kazanacaktı. Mahkemeler, bilinmesi faydalı, hattâ lüzumlu ve zaruri olan bir hakikati ortaya atmaktan başka suçu bulunmayan kimseleri mahkûm etmiyeceklerdi. Mahkûm edilecekler isnadını ispat edemeyen şantajcılar, müfteriler, tezvircilerden ibaret kalacak, gazetecilik vazifelerini dürüstlükle yapanlar zarar görmiyeceklerdi.

Böyle bir teklifin hazırlanacağı hususu zaten biliniyordu, çalışmalara dair haberler de basında yer almıştı. Başbakan Adnan Menderesin buna aleyhtar olmadığı tahmin ve ümid ediliyordu. "11 li takrir" in aleyhinde şimdiye kadar bir tek bakan vaziyet almıştı: Dr. Mükerrem Sarol. Basın işlerini tedvire memur Devlet Bakanı İstanbulda Tan gazetesine verdiği beyanatta ispat hakkını istemediğini bildirmişti. Fakat bu hükümetin değil, Dr. Sarolun şahsî mütalâasıydı. Zaten beyanatında bu noktayı da belirtmişti. Halbuki kabinede pek çok bakanın ispat hakkı lehinde oldukları biliniyordu. Bu bakımdan, eğer Adnan Menderes çok kuvvetli bir itiraz serdetmezse teklifi hükümetin desteklemesi kuvvetle muhtemeldi. Başbakan ise, aleyhte bir vaziyet almamıştı.

Takririn hikâyesi

Takrir resmen "Fethi Çelikbaş ve arkadaşları" nındı. Bu "arkadaşlar" içindeki diğer iki eski bakan Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli ile Millî Savunma Bakam Seyfi Kurtbekti. Eski bakanların yanında Ağrı Milletvekili Kasım Küfrevî, Ankara milletvekili Turan Güneş, Kocaeli Milletvekili Turan Güneş, Kocaeli Milletvekili Ekrem Alican, Bursa Milletvekili Raif Aybar, Ankara Milletvekili Muhlis Bayramoğlu, Diyar-

Radyomuz Neşelidir

Radyolarımızın programlarında, gözle görülen bir terakki var. Bir zamanlar *gazetelerde* şikâyet mevzuu olan müstehcen güfteli şarkılar yerlerini şimdi çok manalı bir takan eserlere bırakmışlardır. Tabii bunun bütün şerefi radyolarımızı idare eden kıymetli devlet adamlarımıza aittir. Meselâ Pazar gecesi "Skeç - Tiyatro - Müzik" programında tesadüfen arka arkaya çalınan şu iki şarkı hakikaten büyük sükse yapmıştır:

"Çal, güzelim çal!.."
"Kalbime koy basını doktor.."
(Muallâ Mukadder
tarafından)

bakır Milletvekili Mustafa Ekinci, Bursa Milletvekili İbrahim Öktem vardı. Büyük Millet Meclisinde bu tasarıya imzasını koyacak daha düzinelerle milletvekili mevcuttu. Fakat teklifi getirenler bazı kimselerin Başbakana vaziyeti nasıl aksettirmeye çalışacaklarını pek âlâ biliyorlardı. Âdet veçhile "kelle istemek" ten bahsedilecek, bunun lidere karşı bir toplu hareket olduğu söylenilecek, bir ihtiyacın neticesi olan teklif bir ihtirasın neticesiymiş gibi gösterilecek ve Adnan Menderesin aleyhte kuvvetle vaziyet alması istenilecekti. İmza adedinin azlığı, bu manevrayı fiyaskoya uğratmak içindi. Yoksa teklifi Meclisin heyeti umumiyesi - pek az istisnayla - tutuyordu. Bir çok milletvekili imza sahiplerine mutabakatlarını bildirmişlerdi. Bunların arasında çok mümtaz simalar vardı.

Bazı çevreler takririn verilmesini geciktirmek istemişler, bunun daha sonraya bırakılmasının "uygun olacağı"na işaret etmişlerdi. Neye uygun olacağı tabii meçhuldü. İsbat hakkının kabulü bir zaruret halinde ortadaydı. Dr. Mükerrem Sarol İstanbula hareketinden iki akşam evvel Fethi Çelikbaş ile Kasım Küfreviyi evinde yemeğe davet etmiş, sofrada Gümrük ve Tekel Bakanı Emin Kalafat da bulunmuş, alâka çekici konuşmalar olmuştu. Takrir sahipleri bir gün sonra takrirlerini Meclise veriyorlardı. Takrir Adalet Komisyonuna havale edilmişti. Evvelâ orada görüşülüp karara bağlanacak, müteakiben Umumî Heyete sevkedilecekti.

Tevhidi İçtihad kararı

Bakanlar hakkında ispat hakkını kabul etmeyen tevhidi içtihat kararı 1949 yılında Halk Partisinin bir gayretkeşliği neticesiydi. O sıralarda Hasan Âli Yücel - Kenan Öner dâvası cereyan ediyordu. Kenan Öner eski Millî Eğitim Bakanına komünist demiş ve bunu ispat edeceğini bildirerek müdafaasını yapmıştı. Mahkeme kendisini beraat da ettirmişti. Halk Partisinin bazı hukukçuları bunun Yücel için bir leke teşkil edeceği hususunda yersiz endişelere kapılmışlar -Eski Milli Eğitim Bakanı her yerde ve herkesten samimi hürmet görerek aramızdadır -, bakanlar hakkında ispat hakkının kullanılmaması tezini tutmuşlardır. O zaman Temyizin başında bulunan Halil Özyörük de bu fikre iştirak edince karar alınmıştı.

Halk Partisinin gayesi, bir eski bakanını zırh altına almaktan başka bir şey değildi. Bakanların zırh altında bulunmalarına o zamanlar şiddetle muhalefet eden Demokrat Parti iktidara gelince bu zırhı birkaç parmak da daha kalınlaştırmıştı. "11 li takrir" Demokrat Partinin hakikî varlığım bulmasından başka mâna taşımıyor ve sadece hukuka değil, partinin ruhuna ve programına da tamamiyle uygun bulunuyordu.

Tasarıyı imzalıyanlar evvelâ komisyonda mücadele edeceklerdi. Başkan Halil Özyörüktü. Tevhidi içtihat kararı onun Temyiz başkanlığı sırasında alındığına göre en münasibi tarafsız kalması, hattâ müzakerelere katılmamasıdır. Halil Özyörük, başkan olarak belki bu şekilde hareket edecektir. Yahut, müzakerelere başkanlık etmemeyi tercih edecektir. Tasarıyı orada, imza sahibi hukukçular savunacaklardır. Kâmil Mengü, Turan Güneş, Raif Aybar, Muhlis Bayramoğlu bu işi başarıyla yapabilecek meziyetlere sahiptirler. Fethi Çelikbaş teklifin havasını verecek, Kasım Küfrevî ise düellosunu ve polemiğini yapacaktır. Ağrı milletvekilinin bu sahalardaki kudreti ziyadesiyle malûm ve hicivlerine muhatap olanlar İçin de müthiştir.

Zaten bu kadar haklı bir dâvayı müdafaa etmek, zor olmıyacaktır.

D.P. Gurubunun temayülü

İktidar Partisi, yukarda da belirtildiği gibi kendi kendini bulmak gibi çok müsbet bir yola girmiştir. İspat hakkının kabulü, bunun parlak bir delili olacaktır. Bu hakkının taraftarları, dâvalarını şöyle müdafaa etmektedirler:

"— Neden korkuyoruz? Âdil mahkemeler önünde ispat hakkından hangi Demokrat bakan korkar?"

Bu fikir, gittikçe gelişmektedir. Tasarının gerekçesinde ispat hakkının kabulünün mutlaka bir bakanı mahkûm etmek mânasına gelmiyeceği, fakat bir masumun beraatini sağlıyacağı izah olunmuştur. Bakan, gene hususi muameleye tabi tutulacaktır. O noktada bir değişiklik yapılmamaktadır. Değişiklik, gazetecilerin durumundadır. İsbat hakkı, basın hakkının tamiri yolunda ilk adımdır.

C.H.P

Nihayet kımıldayan Gurup

Salı günü öğleden sonra, Ankaradaki gazetelerin ve gazetecilerin telefonu çaldı. Kalın bir ses, sürpriz yaratan bir haber verdi: C.H.P. Meclis Gurubu başkan vekili Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin, gurubun faaliyetiyle ilgili bir' basın toplantısı yapacaktı. Gazetecilerin teşrifleri rica ediliyordu.

İşin aslına bakılırsa, ortada öyle şaşılacak bir şey yoktu. Bir muhalefet partisinin Meclis Gurubu başkan vekilinin basın toplantısı tertiplemesinden daha tabii hadise olamazdı. Ancak, bahis mevzuu gurup C.H.P. gurubuydu ve bu gurup yeni teşrii devrenin başından beri derin bir uykuya dalmış görünüyordu. O kadar ki gurup mensuplarının, Meclis tatil olunup da seçim bölgelerine döndüklerinde çürük yumurta ve domates ile istikbal edilmeleri tehlikesi belirmişti. İçlerinden biri, bu ihtimal kendisine hatırlatıldığında:

"—- Hakikaten, diyordu, ne yüzle gideceğiz, ne söyliyeceğiz bilmiyorum..."

Zira gurup ne ciddi bir meseleyi Meclise getirmiş, ne memleketin ihtiyacı bulunan bir kanun teklifi hazırlamış, hattâ ne de cereyan eden müzakerelerde sesini 'duyurmaya muvaffak olmuştu. Sadece iki defa iki C.H.P. li hatip Başbakan Adnan Menderesle söz düellosuna girişmişti. Halbuki hiç olmazsa sözlü soru halinde Meclise getirilecek düzinelerle mesele vardı.

Gurupta rahatsızlık

Durumdan bizzat' gurup da memnun değildi. Ancak o, hareketsizliği Genel Merkezin kaypak politikasına atfediyor ve bu yüzden onu muaheze ediyordu. Genel Merkez ise, mevcut politikanın hudutları içinde gurubun çok daha faal olabileceğini söylüyordu. Bundan bir hafta kadar evvel Gurubun öteki başkan vekili Sırrı Atalay ile Genel Sekreter muavini Turgut Göle arasında kapalı bir celsede münakaşalar, hattâ atışmalar olmuş, iki taraf hareketsizliği birbirinin sırtına yüklemişti. Kabahat kimdeydi bilinmez ama, herkesce bilinen, bir derin uykunun gurubun üzerine çökmüş bulunmasıydı. Şimdi, Meclisin kapanmasına pek az kala, kımıldanma başlamıştı. İhtimal ki milletvekilleri, seçim bölgelerinde anlatacak faaliyet peşindeydiler.

Nüvit Yetkin saat 17 de davet ettiği gazetecilerle basın toplantısını saat 19 da yapabildi. C.H.P. uzun zamandan beri bir Basın kanunu hazırlamaktaydı. Gurub başkan vekili, bunun anahatlarını anlattı. Esas itibariyle buna "Ceza Kanununa dönüş" adı verilebilirdi. Muhalefet

Kasım Gülek
Bir adımı atacak mı?

partisine göre - ki o noktada haklıydı ve kendisine bulunabilecek tek kusur bunu iktidarı devrinde görüp anlıyamaması olabilirdi - Türk Ceza Kanunu neşir yoluyla yapılabilecek bütün suçların cezalandırılması için kâfidir ve hususî hükümler getirilmesine lüzum yoktur. Bu bakımdan meşhur 6334 sayılı kanun, bir fuzulî sertlikten başka şey getirmemektedir. C.H.P. nin tasarısında o kanunun esasları bir tek maddede toplanmış ve geri kalan kısmı lüzumsuz hale getirilmiştir. Türk Ceza Kanununun 480 inci maddesi bazı fiillerin isnadını yasak etmekte, 481 inci madde ise isnat olunan fiiller vazifeye müteallik ise ispat hakkı vermektedir. Halbuki bu son nokta. Temyizin bir içtihat kararı ile tatbik edilmez hale getirilmişti. Nüvit Yetkin gazetecilere o mahzurun da düzeltilmesi yolunda bir maddenin tasarıda bulunduğunu haber verdi. Böylece ispat hakkı bakımından Fethi Çelikbaş ve arkadaşlarının "11 li takrir" i ile C.H.P. nin Basın Kanunu teklifi birleşiyordu. Nitekim havale edilecekleri Adalet Komisyonunda da beraberce gözden geçirileceklerdi.

C.H.P. daha da ileri gidiyordu ve bilhassa radyo mevzuunda duruyordu. Radyo da, gazeteler gibi muamele görmeli, yani orada da cevap hakkı tanınmalıydı. Bir hatip radyodan şahıslara veya partilere sataşırsa şahıslar veya partiler de ona mukabele edebilmeliydiler. Muhalefet, radyonun tek taraflı kullanılmasından şikâyetçiydi.

Gerçi hükümet isteyen şahısların radyo istasyonları kurabilmeleri için bir tasarı hazırlıyordu. Ama tasarı, memleketimizde böyle bir İstasyon kurmak niyetini izhar etmiş bulunan Hür Avrupa Radyosuna gerekli müsaadeyi verebilmek için semin bulmak maksadına matuftu. Kira tasarıda öyle hükümler vardı ki, hususi şahıs veya müesseselerin bu neviden bir teşebbüse geçmelerini imkânsız hale getiriyordu. Kurulacak radyolar • milyonlara mal olacaktır - 10 yıl sonra devlete devredilecekti. Bern de üzerinde hiç bir hak iddia etmeden.. Tasarıda hu radyoların, başka memleketlerde olduğu gibi, gelirlerini reklâmlardan Bağlıyacakları hususunda insanı güldüren bir de mütalâa vardı. On sene içinde reklâm sayesinde hem milyonluk bir tesisin amorti edileceği, hem kâr olunacağı nasıl düşünülebilirdi? Evet, radyo kurmanın serbest bulunduğu bildiriliyor, fakat bu imkânsız hale getiriliyordu. C.H.P. sesini ancak devlet radyosundan, iktidar partisine maudil şekilde duyurabilirdi ve tasarı da onu istihdaf ediyordu.

Nihad Erimin telkini

C.H.P. nin bir basın kanunu tasarısı hazırladığı biliniyordu. Fethi Çelikbaş ve arkadaşlarının da... Demokrat Parti iktidarının bazı ileri gelenleri "11 1er" e tekliflerini başka zaman vermelerini tavsiye ederken Nihad Erim de C.H.P. tasarısının iktidarla temas ettikten sonra Meclise sunulması hususunda tanıdığı C.H.P. li milletvekillerine telkinde bulunuyordu. Diyordu ki :

"— Eğer tasarının kabul edilmesini istiyorsanız, iktidar gurubuyla temas edip mutabık kalın, tasarınızı müteakiben verin.. Yoksa, tasarı reddedilir.."

Bu teklife muhatap olan milletvekillerinin hemen hepsi, bunu şiddetle reddetmişlerdi. C.H.P. bir peyk parti miydi ki, tasarı sunmak için icazet alacaktı? İşin garibi, Nihad Erimin böyle bir tavsiyede bulunduğundan tamamiyle habersiz olan Hüseyin Cahid Yalçının gene Halkçı'nın başmakale sütununda bu 'gibi fikirleri şiddetle çürütmesiydi. Hakikaten Yalçın, tasarıyı vermeden evvel iktidarla istişarenin uygunsuzluğunu belirtiyor ve C.H.P. gurubuna vazifesini hatırlatıyordu.

C. H. P. Gurubu
Derin bir *sükût!*

Jüri meselesi

Muhalefet partisi, hazırladığı ilk tasarıda Basın mahkemelerinde jürinin ihdasını teklif ediyordu. Hüseyin Cahid Yalçın, bunun da aleyhinde bulundu ve jüri azalarının tesir altında bırakılmaları ihtimali üzerinde durdu. Jüri kimlerden müteşekkil olacaktı? Her halde bunların hiç biri, hâkimler kadar teminatlı olamazlardı. Hâkim teminatının durumu ise ortadaydı.

C.H.P gurubu fikri benimsedi. Hakikaten tasarıyı hazırlıyan mütehassıslar misal ve modeli Batı demokrasilerinden almışlardı ye ideale fazla yer vermişlerdi. Hüseyin Cahid Yalçın onların hepsinden - bu vadide - daha tecrübeliydi ve memleket realitelerini iyi biliyordu. Gurup, tasarıdan jüri meselesini çıkardı. Kaş yapayım derken gözden de olmak işine gelmiyordu. Ancak bu, tasarının sağlam temellere istinat etmediği ve iyi hazırlanmadığı endişelerinin doğmasına da yol açıyordu. Halbuki, ne kadar zaman sarfedilmişti! C.H.P. daha süratli ve daha metodlu çalışmaya muhtaçtı.

Sonraya bırakılan sorular

Nüvit Yetkine gazeteciler iki aktüel mesele hakkında gurubun birer sözlü soru vereceği hususunda ortada dolaşan şayialar hakkında ne düşündüğünü sordular. Bunlardan biri bedelsiz ithalât kararnamesi meselesiydi, diğeri de Genel Kurmay Başkanının Cumhurbaşkanı Celâl Bayara, geçirdiği ameliyat dolayısiyle çektiği telgrafta demokrasilerde kabul edilen nezaket hududunu aşan bazı tâbirler kullanmasıydı. Gurup başkan vekili guruba intikal etmiş bu mealde bir şey olmadığını söyledi. Bazı gazeteciler bunu "ilerde edecektir" mânasına aldılar, bazıları ise meselenin sonraya bırakıldığı zehabına kapıldılar.

Hakikatte C.H.P. gurubu kararsızdı. Bedelsiz ithalât kararnamesini Meclise getirmek niyeti vardı ama daha üzerinde düşünülmesi gerektiğine kaniydi. Evet C.H.P., muhalefette olmasına rağmen her türlü dinamizmden mahrum bir teşekküldü ve iktidar partilerinin kusurlarından sıyrılamamıştı. Bunlara muhalefet partilerinin kusurları eklenince, vaziyet tamam oluyordu. C.H.P. sanki günün meseleleriyle meşgul bir siyasî teşekkül değil, tarihi hadiselerle uğraşan ilim cemiyetiydi. Bedelsiz ithalât kararnamesi çıkmış, tatbik olunmuş, iptal edilmişti. Ama Muhalefet partisinde ne bir ses, ne bir nefes.. Eğer Muhalefette 1946-1950 nin ateşin Demokrat Partisi olsaydı şimdiye kadar liderler bin defa basın vasıtasiyle fikirlerini söyler, bin defa muhalefetin sesini duyurur, Yaz-Boz karşısında bin tane sözlü soru verir, hükümetten hesap sorardı. Ateşi tavında iken dövmek lâzımdır ve dünyanın her tarafında muvaffak partiler o prensipten hareket ederler. C. H.P. biri bin düşünecek, tartacak, ölçecek, sonra harekete geçecekti. Tabii, o sırada bahis mevzuu hadise çoktan küllenecek, doğurduğu zarar gözden silinecekti. Zahmete ne lüzum vardı? Muhalefet partisinin bu hali, hükümetin murakabeye ihtiyaca olduğuna şiddetle inanan Demokrat Milletvekillerinin de canını sıkıyor ve işlerini güçleştiriyordu.

Genel Kurmay Başkanının telgrafına gelince, C.H.P. komplekslerinden kurtulamıyordu. Onun için bu suali getirmekten çekiniyordu. Böyle bir muhalefet partisi görülüp işitilmiş değildi. Muhalefeti iki şekilde anlıyordu: ya kırıp dökmek» partiler arası münasebetleri altüst etmek, her şeyi kötüleyip Menderese Peron, rejime Peronizma demek, İktidar partisine "yüz kızartıcı" hareketler atfetmek; ya da meselelere el sürmekten korkmak, aman bir "komplikasyon" çıkarmıyalım diye kıpırdamamak... Halbuki, milletçe beğenilme-

yen, şikâyet mevzuu olan meseleleri süratle ve vekarla Meclise getirip onlar hakkında hükümeti sorguya çekmek, tenkid etmek, mürakabe vazifesini yapmak pek âlâ kabildi. Bunun için kavga, dövüşe, sövüşe lüzum yoktu. Haklı meselelerin ağırbaşlılıkla ama sert şekilde tenkidi, değil umumi efkâr, bizzat D.P. sıralarında bile tasvip görecekti.

Ama efendim neredeydi, muhalefet nerede?

Erim Haysiyet Divanında

Bir kaç gün evvel aynı kararsızlık içinde C.H.P. nin Haysiyet Divanı kıvranıyordu. Vaziyet hakikaten müşküldür zira Haysiyet Divanına kendi azasından birini ihraç için yüklü bir dosyayla müracaat edilmişti. Dosya, iktidar partisinin resmi organinin başmakalesinde kendisine ilişilmemesini partilerarası iyi münasebetlerin devamı için kat'i - ve komik - tarzda şart koştuğu Nihad Erim hakkındaydı. İhraç talebi Ankara teşkilâtından geliyordu.

Haysiyet Divanı düşündü. Bir karar almak güçtü. En iyisi biraz beklemekti. Nihad Erimin partiden ihracı, hiç şüphe yok, hâlâ tamamiyle sönmeyen bazı ümitlerin Ve hayallerin yıkılmasını temin edecekti. Bir takım kimseler, muhtelif tesirler ve telkinler altında, Nihad Erimin arkasında İnönünün bulunduğu ve eninde sonunda partinin Halkçı gazetesinin politikasına geleceğine inanıyorlardı. Bunlar şöyle diyorlardı:

"— İnönü, Nihad Erimle mutabıktır. Fakat Erimin, ölçüyü kaçırdığı kanaatindedir. Ama, bu hükmü kimin ölçüsüne göre veriyor? Böyle bir hüküm vermeye ne selâhiyeti var?"

Bunlar asılsız şayialardı. Hakikatle uzaktan yakından alâkası yoktu. Nihad Erim eğer muallâkta değilse, ancak Adnan Menderese dayanıyordu. Ne C.H.P. ve ne de D.P. kendisini tutuyordu. İsmet Inönüden kendisini "emretmesini" muhtelif kimseler vasıtasiyle müteaddit defalar rica etmişti. Aldığı cevap hep ayni olmuştu: "İstiyorsa, bir mülâkat talebi varsa çağırayım". Partinin ileri gelenleri bu cevaptan haberdardılar - zira Nihad Erim o kadar çok kimseyle haber göndermişti ki duyulmamasına imkân yoktu - ve İsmet İnönüyü tanıdıklarından bunun mânasını gayet iyi anlıyorlardı. Bu ise Haysiyet Divanının bir ihraç kararı vermesi ihtimali karşısında C.H.P. den çok D.P. nin endişe duymasına yol açıyordu. C.H.P. nin D.P. Bakanlar Kuruluna kadar çıkan eski bakanlarından sonra Başbakan yardımcısı da mı iktidar saflarında yer alacaktı? AKİS'in geçen sayısında haber verdiği "Eski Demokratlar Cemiyeti" fikri kuvvetleniyordu.

İdare-i maslahat şampiyonu C.H.P. nin Haysiyet Divanı da idare-i maslahat etti. Şöyle bir mütalâa ileri sürdü: "Nihad Erim, Haysiyet Divanı azası olmak dolayısiyle Genel Merkeze mensuptur. Onun için ihraç talebinin il teşkilâtından değil Genel İdare Kurulundan gelmesi lâzımdır."

Nihad Erimin dosyası böylece Genel İdare Kuruluna, yani eski dostu Kasım Güleğe havale edildi.

Dış Politika

Taraflılar ve tarafsızlar

4 Mayıs Çarşamba günü saat 17 de Belgrad hava meydanına inen bir uçak, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile refakatindeki heyeti ve beş gazeteciyi - içlerinden birinin adı Nihad Erimdi - beş günlük bir resmi ziyaret için Yugoslav topraklarına getiriyordu. İki dost ve müttefik memleketin "kuvvetli adam" ları bu beş gün içinde başbaşa verip dünya meselelerini ve kendi işlerini görüşeceklerdi.

Üçlü pakt vesilesiyle Türk ve Yugoslav devlet adamları ne zaman karşı karşıya gelseler dış politikalarının prensipleri üzerinde derin bir ayrılığın kendilerini ayırdığını müşahede etmişlerdi. Türkiye Batı blokunun sağlam ve sadık bir rüknüydü. Bu blokla kader birliği yapmıştı. Müdafaa maksadına matuf paktların büyük faydalar sağladığına kaniydi, Yugoslavya ise tarafsızlık politikasının Avrupadaki şampiyonuydu ve o bahiste Asyanın Nehrusu, Afrikanın Abdülnasırı ile - bu sonuncusu daha ziyade opportünisttir - hemfikirdi. Nehrunun Bandungta Atlantik paktına ve dolayısiyle bize karşı cephe aldığı ise unutulmamıştı. Menderes - Tito mülâkat mm hemen o konferanstan sonra cereyanı hayli alâka uyandırıcıydı. Fakat alâka uyandırıcı başka noktalar vardı.

Amerika ile münasebet

Amerika ile münasebetlerimiz, is'af edilmeyen bir yardım talebimiz dolayısiyle soğuk günler geçiriyordu. "Büyük dost", dış politikada kendisiyle yüzde yüz - hattâ bazen yüzde yüzelli - mutabık bulunduğumuz halde iktisadi gidişimiz hakkında tereddütleri bulunduğundan kredi açmayı reddetmişti. Hattâ hükümetimizin Başbakan Muavini Fatin Rüştü Zorluyu Washington'a müzakere için göndermek istemesi . karşısında da bunun zamansız olduğu mütalâasını serdetmişti. New-York Times bunlar karşısında Adnan Menderesin "kızdığını yazıyor. New-York Herald Tribune'da çıkan bir okuyucu mektubunda ise "Türkler kendilerine lâyık oldukları ehemmiyetin verilmediğini ve Amerikanın alâkasını çekmek için acaba bitaraf kalıp biraz zor elde edilmek siyasetinin mi daha iyi olduğunu düşünmektedirler" deniliyordu. Kredi talebinin reddinin hemen akabinde Başbakan Menderesin İngiltere Büyükelçisine Hirfanlı barajı münasebetiyle mutadın çok üstünde uzun ve hararetli mesaj göndermesi de gözden kaçmamıştı. Hükümeti sıkı

Adnan Menderes - Mareşal Tito
"Kuvvetli adam" lar

sıkıya destekleyen gazeteler ise bir kampanya açmışlardı.

Bu sırada Kasım Gülek bir beyanat vererek partisinin görüşünü açık surette ortaya koymuştu. C.H.P. gazete kampanyası veya sinirli havayla bir netice sağlanacağına kani degildi. Türkiye Amerika ile mukadderat birliği yapmıştı, ondan ayrılması bahis mevzuu olamazdı.

Bir hadise daha vardı: Amerika Uzak Doğuda sıkı sıkıya tuttuğu Müttefiki Milliyetçi Çin olmaksızın Komünist Çin ile müzakerata girişmeye rast olmuştu. Bir uyuşma için Milliyetçi Çinin pek âlâ feda edilebileceği kanaati Washington'da yayılmaya başlıyordu. Avrupada da Rusların barış taarruzları muvaffak oluyor, buzlar çözülmeye başlıyordu. Eisenhower Mareşal Zukof'la mektuplaştığını açıklamış, bundan bîr müddet evvel Dulles "rus milletinin tarihi ve meşru hakları" ndan bahsetmişti. Amerika Zukofla mektuplaşmanın aleyhinde bir cereyan vardı; Berlindeki eski Amerikan komutanı General Howley "Katillerle masa başına müzakere için oturulmaz" diyordu. Ama 10 seneden beri soğuk harp Amerikada pek çok tahribat yapmıştı. Umumi bir anlaşma zemininin bulunmasını isteyenler çoğalıyor ve General Eisenhower Cumhuriyetçi partinin sol bloku ile Demokrat partiye dayanıyordu.

Bu konjonktür içinde taraflı Türkiye başbakanının tarafsız Yugoslavya devlet başkanını ziyareti ve siyasi temasta bulunmasının dünya çapında bir alaka uyandırmasının imkânı yoktu.

Amerikan dostluğuna bağlıyız

Halbuki Türkiyenin ve herhangi bir Türk hükümetinin Amerika ile olan münasebetlerinde, iktisadî bakımdan dahi olsa, bir değişiklik yapması bahis mevzuu sayılmamalıdır. Bu münasebetler Milliyetçi Çin ile Washington hükümetinin münasebetlerinden çok farklıdır. Türkiye, Rot tazyikine maruz kaldığı 1946 yılında, henüz ortada Amerikan yardımının A sı yokken mukavemet edeceğini bildirmiş, bu yolundan bir tak adım inhiraf etmemiştir. O kadar ki Harriman Türkiyeye geldiğinde bundan dolayı duyduğu hayranlığı ifade etmiş ve şöyle demişti:

"— Biz Amerikada, Rusyanın taleplerde bulunduğunu öğrendiğimizde, bir memleket daha demir perde gerisine giriyor diye endişelendik.. Fakat sizin azimli kararınız bize ümit verdi.."

Eğer bir değişiklik olacaksa bu, bizim dış siyasetimizde değil, iktisadi siyasetimizde olacaktır. Hükümet elbette ki başkasının eline çok fazla bakmanın mahzurlarını artık görüp anlamıştır. Bunun dış politikamızda bile bazı tesirler yaptığını inkâr etmek kabil değildir.

Menderes . Tito müzakerelerinden sansasyonel neticeler beklemek hatalıdır. Ne Türkiye tarafsızlık politikasını benimsiyecek, ne de Yugoslavya bu politikayı terkedecektir. İki memleket, başka ideallere bağlı olarak da milletlerin hür ve müstakil işbirliği yapmalarının kabil bulunduğunu senelerden beri ispat etmektedirler. Ziyaret ticari sahada netice verebilir. İki hükümet başkanının dünya meselelerini gözden geçirmelerinin sağlıyacağı istifade de tabii ortadadır.

Nitekim Adnan Menderes Yugoslavyaya hareketinden önce verdiği beyanatta bu hususları hiç bir şüphe ve tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde açıklıyor, iktisadi yardan mevzuundaki müzakerelerin neticesi ne olursa olsun Amerika ile olan çok sıkı askeri ve siyasî münasebetlerimizin bozulmıyacağını temin ediyordu. Menderes'in beyanatı partizan değil tam mânasiyle olgun bir Devlet adamına lâyık beyanattı ve Başbakan iktisadi kalkınma hareketlerimizi belki de ilk defa olarak hatta hükümetten bahsetmeden doğrudan doğruya milletimize mal ediyordu.

Bu neticede - yani Amerika ile sinirsiz ve realist bir şekilde görüşme arzusunun doğmasında - C.H.P. muhalefetinin büyük hizmetini ve hissesini inkâr insafsızlık olur.

5 yıldızlı otomobil

Yıldız nefaset değildir

Milli Savunma

Beş yıldız hikâyesi

Salı günü öğle vakti radyolarını dinliyenler, Başbakan Adnan Menderesin Yugoslavyaya yapacağı seyahate ait havadisi dinlerken bir noktaya kapılmaktan kendilerini alamadılar. Başbakana kalabalık bir heyet refakat ediyordu. Bunların arasında orduyu temsil eden Genel Kurmay İkinci Başkanı General Erdelhundu. "Niçin Birinci Başkan Orgeneral Nureddin Baransel değil?" diye düşünenler oldu. Acaba Birinci Başkan Cumhurbaşkanıyla, İkinci Başkan Başbakanla beraber mi seyahat ediyordu? Ama böyle bir şey bahis mevzuu değildi, zira Menderes Orgeneral Baranseli Amerikaya giderken pek âlâ yanma almıştı. O tarihte Baransel Genel Kurmay Başkanı oluyor, kendisinden evvel Genel Kurmay İkinci Başkanlığı vazifesinde bulunan Orgeneral Zekâi Okan ise tekaüde sevkedilmek üzere bulunuyordu. Tuhaf tesadüftür; şimdi Başbakan, Orgeneral Baranseli refakatine almazken Orgeneral Zekâi Okan'ın tekaütlüğü de iptal olunuyor ve Genel Kurmayın genç yaşında tekaüd edilen eski ikinci başkam rütbesine kavuşup Askeri Şûraya geçiyordu. Bu kadar hadise, Genel Kurmay başkanının değiştirileceğine dair rivayetlerin çıkmasına yetmişti bile.. Fakat Orgeneral Baransel bunları, Temsil Bürosu vasıtasiyle tekzip ettirdi ve tekzipte "Genel Kurmay Başkanlığına getirileceğinden bahisle ortaya atılan isimleri" i de bahis mevzuu etti. Ama bu, rivayetleri ve şayiaları kesmedi.

Ethem Menderesle anlaşmazlık

Genel Kurmay Başkanının bazı meselelerde Milli Savunma Bakanı Ethem Menderesle ihtilâf halinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Lübnan Cumhurbaşkanı Camille Chamoun şerefine tertip edilen gösteride hazır bulunup da Ethem Menderesi ve Nurettin Baranseli tetkik edenler bunun farkına varmışlardır. Üstelik Genel Kurmay Başkam makamına pek sık gelmemektedir.

Orgeneral Zekâi Okanın tekaütlüğünün iptalini Milli Savunma Bakanlığının istediği de bilinmektedir.

Bir orgeneralin tekaütlük muamelesinin iptali şimdiye kadar görülmüş değildi ve bunda bir maksadın bulunduğu hissi uyanmaktadır.

Maamafih Genel Kurmay Başkanlığında muhtemel bir değişiklikte Orgeneral Zekâi Okan tek başına değildir. Geçen defa olduğu gibi bu sefer de, Tokyo Büyükelçimiz Orgeneral İzzettin Aksalından bahsedildiği gibi Rüştü Erdelhunun da ismi - Rütbesi Korgeneral olmakla beraber - geçmektedir. Nuri Yamutun tekaütlüğünde İzzettin Aksalur Ankaraya çağrılmış, fakat Başbakan kendisiyle hayli uzun müddet sonra görüşebilmişti.

Şimdiki halde Genel Kurmay Başkam Orgeneral Nureddin Baransel, alâkasının üzerine Orgenerallerin hakkı olan dört yıldıza ilâveten Genel Kurmay Başkanı sıfatiyle kendi kendisine bağışladığı beşinci yıldızı da taktırıp 001 askerî numaralı otomobille dolaşmaktadır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Hükümet

Yaz-Boz'un iç yüzü

Geçen haftanın sonunda, Cumartesi günü, kraldan ziyade kralcı - Zaferden ziyade hükûmetçi - gazeteler arasında Vatan'ı atlatarak 1 numarayı almak "şeref ve nimetine nail olan" Yeni Sabah'ın başmakalesine koyduğu serlevhayı görenler sevindiler ve yazıyı okumaya başladılar. Serlevha şuydu: "Bravo Hükümete!" Sevindiler, zira hükümetin her iyi hareketi vatansever bütün vatandaşları elbette ki memnun ederdi. Demek gene bir muvaffakiyet kazanılmıştı. Fakat başmakalenin tam yarısında meselenin ne olduğu anlaşılıyordu: Teni Sabahın bravosu, hükümetçe alınıp piyasayı altüst eden ve çok fena neticeler doğuran bir kararın gene hükümetçe bir hafta sonra iptal edilmesineydi... Okuyucular gülmekten kendilerini alamadılar. Bu, pek acemice bir methü sena gayretiydi.

8 Mart günü Ankarada Döviz komitesi Başbakan Muavini Fatin Rüştü Zorlunun başkanlığında mühim bir mesele hakkında karar almak üzere toplanıyordu. Toplantıya iştirak edenler Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı, İşletmeler Bakanı Samed Ağaoğlu idi. Görüşülecek olan Bedelsiz mal ithali tasarısıydı. Tasarının adı garipti. Elbette ki mallar bedelsiz ithal edilmiyecekti. - Hattâ daha sonra bu bedelin ateş pahasını bulacağı anlaşıldı - Fakat ithal edecek olanlar dövizlerini hükümetten temin etmiyecekler, d işarda birikmiş paraları varsa onlarla yurda mal getireceklerdi.

Tasarının şampiyonu Fatin Rüştü Zorluydu. Maliye Bakanı Hasan Polatkan da - dövizsizlikten ne yapacağını bilemediğinden - teklife taraftardı. Yabancı memleketlerde parası olanlar vardı. Hattâ bunlardan bir kısmı bunu getirebilmek için hükümete müracaat da etmişti. Ancak, eğer getirirlerse, paraları resmi kur üzerinden hesaplanacaktı. Meselâ bir dolar 280 kuruş (8 Mart günü karaborsada 700 kuruştu) karşılığı sayılacaktı. Parayı mal olarak getirmek ise bahis mevzuu değildi, zira Türk parasının kıymetini koruma kanunu gereğince servetin menşei sorulacaktı. Bu ise, pek çok kimsenin işine gelmiyordu. Hem dışarda parası olanlar dahi, istedikleri gibi mal getiremezlerdi. Bedelsiz' ithalât, buna cevaz veriyordu. Döviz komitesi, Bakanlar Kuruluna bu yolda bir teklif yapmayı kararlaştırdı.

Bakanlar Kurulu tasarıyı 11 Mart günü ele aldı. Ancak 7 Mart günü 700 kuruş olan dolar, 9 Mart günü 720 kuruşa fırlamış bulunuyor ve bir takım kimseler hararetle döviz satın alıyorlardı. Bakanlar kurulu o gün Bedelsiz ithalâtı kabul etti. Ertesi gün dolar 10 kuruş daha artmıştı. Sadece dolar değil, altın ve diğer döviz fiyatları da yükselmişti. Halbuki Döviz komitesinin toplantısı da, Bakanlar Kurulunun toplantısı da gizliydi. Bu yükseliş, haberlerin piyasaya sızdığı şüphesini uyandırdı.

Bakanlar Kurulu Bedelsiz ithalâtı kabul etti ama, kararı Resmî Gazetede neşrettirmedi. Halbuki karar, ancak Resmi gazetede neşrinden sonra yürürlüğe girecekti. Tam' 38 gün, bu muamele yapılmadı. Kararın doğru olup olmadığı hususunda tereddütler vardı. Pek çok kimse itiraz ediyordu. Hükümet içinde muhtelif cereyanlar mevcuttu.

Bu 38 gün İçinde İstanbul piyasası birbirine girdi. Bir "döviz avı" başlamıştı. 1 dolara 10 lira 75 kuruş verenler dahi dolar bulamıyordu. Dolarlar ortadan kaybolmuş kapatılmıştı. Altın fiyatları da - hükümet altın ithaline müsaade vermiş olduğu halde • büyük sıçramalar kaydediyordu. Buna mukabil bazı firmalar dolar satmaya ve sipariş kabulüne başlamışlardı. Zaten o kayboluşun bir sebebi, bu buluştu. Pek çok kimse büyük vurgunlara hazırlanıyordu. Bunların arasında safdiller de vardı. Evlerini, apartmanlarını satıyor, yağmaya iştirake çalışıyordu. Spekülâtörler herkesten faaldi. Dışarda parası bulunanlar, bunların bir kısmını fahiş fiyatla devir için teklifler yapıyorlardı. Haberi duymayan kalmamıştı. O kadar ki gazeteler lehinde veya aleyhinde - daha ziyade aleyhinde - uzun boylu neşriyat yapıyorlardı. Fakat kararname Resmî gazetede intişar etmediğinden henüz yürürlüğe girmemişti.

Yürürlükte bir hafta

Kararname 18 Nisan 1055 tarihinde Resmi gazetede çıktı ve tatbikine başlanıldı. Bu suretle bütün şüphe ve tereddütler ortadan kalkmıştı. Bedelsiz ithalât yürüyecekti. Şafdiller dolar ve diğer dövizlerin Üzerine daha büyük tehalükle saldırdılar. O zaman, bir buçuk ay evvel 700 kuruştan dolar kapatanlar bunları 11 liradan satmaya başladılar. Zira hakiki spekülâtörler - hususî tâbiriyle sağlam "tuyeau" lara sahip bulunanlar - kararnamenin ilk zannedildiği gibi yürüyemiyeceğine inanıyor ve bunun her an durdurulmasına intizar ediyorlardı. Piyasa altüst olmuş, kararın reaksiyonu müs-

Döviz komitesi erkânı: Ağaoğlu - Zorlu - Polatkan - Yırcalı

Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için değil

bet çıkmamıştı. Hükümetin önleyici tedbir alacağı hemen hemen muhakkaktı. Fakat daha acemiler veya fazla muhterisler astronomik kazançların hayali İçinde, yeniden piyasaya çıkan dövizleri kapatmakla meşguldüler. Bir hafta içinde Vakıf hanının alt katında bulunan döviz piyasası dalgalanmalar geçirdi. Bazı açıkgözlerin milyonlar kazandıkları kulaktan kulağa dolaşıyordu. Yedi liraya aldıkları dolarları, üstelik ellerini de öptürerek on bir liradan harıl harıl satıyorlardı.

Hükümette görüş ayrılığı

Karara Döviz komitesinde muhalefet edenler haklı çıkmışlardı. Bedelsiz ithalat bir keşmekeşten başka şey doğurmamıştı. Mahzurlarının önlenmesi lazımdı. Kararnamenin Resmi Gazetede ilanından 11 gün sonra. Cuma günü sabahleyin Bakanlar Kurulu Başbakan Adnan Menderesin başkanlığında toplandı. Öğleden sonra Fatin Rüştü Zorlu Bandungtan dönecekti. Fikir ondan geldiği için kendini beklemek daha doğru olabilirdi. Fakat Menderes, muavini gelmeden kararın iptali yoluna gidilmesini arzu etmiş, bazı münakaşaları önlemek gayesini gütmüştü. Hükümette iki cereyan vardı. Bir kısmı bakanlar kararnamenin iptal edilmeyip, işlemesine mani olacak talimatın çıkarılmasını istiyorlardı. Hükümet bir karar vermişti, Resmî gazetede ilânından 11 gün sonra bunu geri almak elbette ki doğru olmazdı. Üstelik bir de fırsat mevcuttu. Kararnamenin nasıl tatbik edileceği hususu meçhuldü. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında bir kaç günden beri çalışmalar devam ediyordu. Kararnameyi iptal etmeden donduracak yol bulunmuştu. Sıtkı Yırcalı o fikri müdafaa etti. Bedelsiz ithalât, prensip olarak kalırdı. Ama, bundan faydalanmak istiyenlerin gözü dışardaki paralarını içeriye getirmekte değil, büyük paralar kazanmakta olduğundan bir kısım tedbirlerle o kazanç önlenince prensip de kâğıt üzerinden öteye geçmezdi.

Fakat Başbakan daha ziyade, kararın doğrudan doğruya kaldırılmasını istiyordu. Nitekim onun dediği kabul edildi ve 18 Nisanda ilân edilen karar 29 Nisanda âdeta "arzuyu umumi" üzerine kaldırıldı. Ticaret Bakanlığı hayli müşkül mevkide kalmıştı. Yaz-Boz'un mesuliyeti onun sırtına yükleniyordu.

Radyoda okunan beyanat

Kabine toplantısı öğleye kadar sürmüştü. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı - ki Bedelsiz ithalâta daima muhalefet etmişti - derhal bakanlığına geldi ve bir beyanat hazırlayıp Ankara Ajansına verdi. Aynı zamanda bu beyanatın radyoda neşrinin temini için Anadolu Ajansının bültenine konmasını bildirdi. Saat 1 e doğru beyanat radyoya geldi ve Haberler bülteninde okundu. Sıtkı Yırcalı iptal karanfil bildiriyordu. Ama, beyanatından çıkan mâna şuydu: Bu kararı Bakanlar Kurulu almış, Bakanlar kurulu kaldırmıştır. Bakan, kendi bakanlığının bir taksiri olmadığını belirtiyordu. Halbuki Hükümet tebliğinde daha ziyade, sanki Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı bu kararı almış da Bakanlar Kurulu mahzurlarını farkedip kaldırmış gibi bir hava vardı.

Sıtkı Yırcalının bayanatının radyoda okutulması, bazı çevrelerde derin bir memnuniyetsizlik uyandırdı. Bu, radyoya nasıl gelmiş, nasıl okutulmuş tu? Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarol radyoya telefon edip müdürü aradı. Fakat öğle vakti olduğundan müdür makamında yoktu. Derhal buldurulması. için emir verildi. Böylece, beyanatın akisleri öğrenilmiş oldu. Nitekim hemen aynı gün, Radyo Müdürü Münir Müeyyet Bekman'a mecburi izin verilmesi kararlaştırıldı. Ancak, Ajans bülteniyle Radyo Müdürünün alâkasını anlamak kabil değildi. Ticaret Bakanının beyanatını bültene o koymamıştı ki... Bunun üzerine başka bir hal çaresi bulundu: Münir Müeyyet Bekman, kendi arzusiyle bir ay mezuniyet aldı. Bu, senelik resmi mezuniyeti yerine geçecekti. Böylece bir "kabahatli" bulunmuş oluyordu. Ama hadiselerin orada kalmıyacağı hemen hemen muhakkaktı. Ankara radyosu, o gün, saat 14 te, hiç mutad olmadığı halde Bedelsiz ithalât kararnamesinin kaldırıldığına dair olan Hükümet tebliğini tekrar okudu. Tabii Sıtkı Yırcalının beyanatına temas dahi edilmedi.

Ortada, hükümetin bir yanlış kararının mesuliyetinin bir Bakanlığa maledilmesi yolunda temayül mevcuttu.

Bağdattan dönen yanlış hesap

Kraldan ziyade kralcı gazeteler her vesileyle olduğu gibi bunu da bahane edip hükümeti övmek yarışına çıkmışlardı ama hakikati {gizlemeye imkân yoktu: bir hata edilmişti. Gerçi döviz sıkıntısı, hükümeti bu yola âdeta itmişti; maksat iyi ve hayırlıydı Dışarda parası olanların mal getirmelerini temin; piyasayı içinde bulunduğu darlıktan kurtaracaktı. Bir takım istihlâk malları, yüksek fiyatla da olsa, yurda girecekti. Dövizimiz çok az olduğundan, bunları getirtmenin başka yolu yoktu. Ama hükümet, kararını alırken bazı Bakanların hatırlattıkları realiteyi de göz önünde tutsa daha iyi ederdi..

Bedelsiz ithalât, dövizin karaborsa vasıtasiyle dışarıya çıkarılan mal halinde yurda sokulması ve böylece- karaborsacılığa meşruiyet verilmesi mânasını taşımıyordu. Halbuki piyasanın bugünkü durumu karşısında bu neticeden başka bir netice alınamıyacağı aşikârdı. Dışarıya para kaçıranların, dışarda para biriktirenlerin mevcudiyeti biliniyordu. Bunlar daha ziyade gayrimüslimlerdir. Nitekim yakalanan döviz kaçakçılarının, karaborsacılarının arkasında da **hep** onlar ortaya çıkmaktadır. Bunların mevcut paralarını getirmek istemiyecekleri şüphesizdi. Hattâ büyük kârlar karşılığında bile.. Yapacakları, kararnameyi ters mânada tefsir ile memleketten dışarıya altın ve döviz "sevkedip" bunlar karşılığında mal ithal etmek olacaktı. Nitekim, döviz fiyatlarının yükselişi de bunu gösteriyordu. Bu reaksiyon pek âlâ evvelden hesaplanabilirdi. Hükümet tebliğinde "beklenen faydalara mukabil mahzurları galip mütalâa edildiğinden" deniliyordu. Bu mütalâa karar alındıktan sonra değil, alınmadan yapılsaydı çok daha iyi olurdu. Demokrat Partinin muhalefet yıllarında "altı ay sonrasını göremeyen hükümet" ler Celâl Bayar tarafından şiddetle tenkid olunuyordu. Ya, on gün sonrası?

Muhalefet sözlü soru hazırlıyor

Yaz-Boz hikâyesi iki bakımdan milli ekonomiye zarar vermişti. Evvelâ bu gibi hareketler, emniyet unsurunu zedeler. Hem ekonomik sahada yaz-boz ikinci defa vuku bul* maktadır, seçimlerden evvel de Kâr hadleri kararnamesi aynı şekilde iptal olunmuştu. Bir kararname çıkınca tatbiki lâzımdır. Tatbik edilmiyecek, tatbik kabiliyeti olmayan kararnameler ise hiç çıkarılmamalıdır.

İkinci zarar, yükselen döviz fiyatlarındadır. Dolar 7 liradan başlamış, 11 liraya çıkmış, sonra 8 liraya düşmüştür. Bu suretle Bedelsiz ithalât, dolar başına 1 liraya mal olmuş, paramızın kıymeti üzerinde tesir yapmıştır.

Hükümeti, yanlış kararı geri aldığı için övelim. Övelim ama, ona, bu kararı aldığı için söylenelim de.. Evet, hatada inad edilir ve zarar artardı. Bravo hükümete ki arttırmadı. Peki, ya zarara vesile veren kararı kim aldı?

Bedelsiz ithalât öylesine gürültü uyandırmıştır ki, nihayet Ana Muhalefet partisi bile hadiseden haberdar olmuştur. Şimdi gurup, meseleyi bir sözlü soru halinde Meclise getirmektedir. Müzakereler, hadisenin bazı taraflarını her halde aydınlatacaktır.

Ekonomik Politika

İşsizlere iş mi?

Uçaktan inen uzun boylu, ince adamın yanına gazeteciler gittiler ve kendisinden beyanat istediler. Adam, gülümsiyerek:

"— Patronumla görüşmeden bir şey söyliyemem.." dedi.

Gazeteciler biraz şaşırarak, Amerikalıya patronunun kim olduğunu sordular. Max Thornburg - zira Amerikalı oydu - güldü.

"— Başbakanınız!" cevabını verdi.

Anlaşılıyordu ki dünyanın bu tanınmış petrol işleri mütehassısı hükümetimiz tarafından nihayet angaje edilmişti. Yalnız, ne işle meşgul olacağı **henüz** meçhuldü. **Bazı** dikenli

Altın fiyatları mütemadiyen yükseliyor
Yerde durduklarına bakmayın

diller, yapılan ve yapılacak işlerin kitaba uydurulmasına memur edileceğini söylüyordu. Her halde vazifesi istişari mahiyeti aşmıyacaktı. Bu sırada memleket çapında bir İktisadi Şûranın kurulmasına da karar veriliyordu.

Geçen yaz Cumhuriyet sütunlarında Esat Tekeli memleketimizde iktisadî bir şûra kurmanın faydalı olacağından bahsetmişti. O sıralarda AKİS de böyle bir şûranın lüzumuna kani olduğunu kendi sütunlarında belirtmişti. Çok dillerde akıl için yol müşterektir derler; bundan bir kaç ay evvel AKİS'te hülâsasını vermiş olduğumuz Richard Robinson raporunda da aynı noktaya işaret ediliyordu.

İçinde bulunduğumuz meselelerin muğlâklığı ve çözülmesinde karşılaştığımız güçlükler bize yanlış yollara sapmak ihtimalinin mevcut olduğunu göstermiş olmalı ki istişari mahiyette iktisadi bir şûranın kurulması hususunda tetkiklere hükümetçe başlanmış bulunuluyor. Şimdiye kadar verilen bilgilere göre İktisadi Şûra Başbakanlığa bağlı olacak, memleketimizin iktisadi, ticari durumu hakkında tetkikler yapacak ve azaları uzmanlardan terekküp edecektir. Bunlar meselelerin mahiyeti hakkında nazari münakaşalarda bulunmayacaklardı:'.

Bu bilgiler karşısında derin bir hayrete kapılmamaya imkân yoktur. Bir memlekette' iktisadi ve ticari meselelerin bugün arzetmekte oldukları durum hakkında tetkiklerde bulunurken bunların nazari alanda münakaşaları yapılmaksızın bir hükme varmak mümkün. olur mu? Demek ki ticari meselelerimiz incelenecek, bunlar üzerinde etüdler yapılacak ve fakat bunların bir kıymet hükmü olmıyacak, bize iktisadi ve ticari iyiyi tavsiye edemiyecekler. Öyle ise böyle bir şûrayı kurmağa ne lüzum var? Niçin Başbakanlığa bağlı bir şûra meydana getiriyoruz? Maksadımız işsizlere iş bulmak, birkaç uzmanı daha yüksek maaş veya daha yüksek ücretle yeni bir makama mı getirmektir? Yoksa hükümet hakikaten karşılaştığı teknik meselelerde daimi olarak kendini tenvir edecek bir mütehassıslar heyetine mi muhtaçtır? Eğer bu teşekkül devlet idaresinde duyulan şiddetli bir ihtiyacı giderecekse ve hakikaten kurulmasına lüzum hissediliyorsa kurulsun, yoksa güdük ve hattâ lüzumsuz, üstelik devlet bütçesine yük bir organ olacaksa lûtfen kurulmasın. Zira şahsi servetlerimizin kullanılmasında olduğu gibi devlet parasının sarfında da tasarruf gözönünde bulunduracağımız birinci husustur. İsraf ise her yerde haramdır.

Amerikalıların itirazı

İktisadi Şûra meselesi ekonomik alanda Amerikalılarla olan ihtilâfımızın da bir parçasını teşkil ediyordu. Amerikanın gerek Ankaradaki Büyükelçisi, gerekse Yardım heyetinin eski başkanı Mr. Dayton Şûranın sadece istişari değil, aynı zamanda fiili bir kuvvete sahip olmasını tavsiye ediyorlardı. Onların kanaatince yapılacak en iyi şey, memleketin iktisadi politikasını bu Şûranın emrine vermek, ona selâhiyet tanımak ve kararlarını tatbik etmekti. Memleketin kalkınma plânını, uzun vadeli olarak o Şûra çizmeli, bunu yaparken imkânları göz önünde tutmalıydı.

Hükümet ise, bu görüşe taraftar değildi. Adnan Menderes Türkiyeyi en süratli şekilde kalkındırmaya karar vermişti. Bir çok meselede vakit bulunmadığına kaniydi ve "islim sonradan. gelir" diye düşünüyordu. Fatin Rüştü Zorlu da islimin mutlaka geleceği hususundan emindi ve bu yolda tavsiyelerde bulunuyordu. Elbette ki mütehassıslardan müteşekkil bir Şûranın çizeceği plânlar bu neviden politik mülâhazalara dayanmıyacak, o bakımdan kalkınma programı daha emin, ama daha az geniş olacaktı. Adnan Menderes buna yanaşmak istemiyordu. "Kitabî" lere emniyeti yoktu, onlara pek fazla kıymet vermiyordu, kendi görüşlerinin doğruluğuna bel bağlıyordu. Pahalıya da malolmuş bulunsa, şimdiye kadar elde edilen bazı müsbet neticeler, beş seneden beri memleket içinde beliren hayat seviyesi yüksekliği ümid ve cesaretini arttırıyordu.

Vaziyet böyle olunca, anlaşılmayan husus istişari mahiyette bir İktisadî Şûra kurmak, Amerikadan mütehassıs getirmektir. Bir meselede ekonomi ilmi ile hükümetin görüşü tezat halinde olunca kimin dediği olacaktır? Ekonomi ilminin dediği olacaksa, mükemmel. O kaale alınmıyacaksa. masrafa hakikaten ne lüzum var? Zira her şey göstermektedir ki bu tezat sık sık belirecektir.

Sosyal Hayat

Müstehlikler teşkilâtlanmalıdır

Geçen sene seçimlere tekaddüm eden günlerde idi. Profesör Fethi Çelikbaş devrin Ekonomi ve Ticaret Bakanı bulunuyordu. İktisadi hayatta enflasyonist tazyik belirli bir şekilde göze çarpmağa başlamıştı. Düşünüldü, taşınıldı; anormal fiat yükselmelerine engel olunmak istendi. Bunun için de kâr hadleri tahdid edildi. Fakat hazırlanmış olan kâr had-

Fethi Çelikbaş
Onun da başına gelmişti

leri kararnamesi ithalâtçı ve toptancı tüccar arasında iyi karşılanmamıştı, memlekette umumi seçimler yapılmak üzereydi, kâr hadlerinin tahdidinin devam edip etmemesi birdenbire siyasi bir mahiyet kazanmağa başladı ve Başbakan Adnan Menderes ani olarak kâr hadleri kararnamesini yürürlükten kaldırdı.

Kâr hadleri kararnamesinin yürürlükten kaldırılması o zamanlar basında derin yankılar uyandırdı, bazı gazeteler Ekonomi ve Ticaret Bakanının durumdan haberi bile olmaksızın böyle bir kararın alınmış olduğunu iddia ettiler.

Basında bu minval üzere münakaşalar cereyan edip duruyordu. Bu sırada birkaç ilim adamı bir masa etrafında toplanmış günün meselelerini konuşuyordu ki içlerinden biri şöyle bir fikir ileri sürdü: "Kâr hadleri kararnamesi tabii tatbike konmaz; ithalâtçılar ve toptancılar kazançlarının tahdit edilmesini istemiyorlar ki".

Konuşmalar bu kadarla bitmedi; o zat sözlerine devam etti:

"— Bizde tüccar, müstehlik kitleye nazaran mukayese edilemiyecek kadar teşkilâtlanmıştır. Onun için Başbakanla, Ekonomi ve Ticaret Bakanı ile konuşacaklar dertlerini onlara anlatacaklar ve lehlerinde bir karar alınmasına muvaffak olacaklardır. Halbuki müstehlik kitle hiç de teşkilâtlanmış değildir. Teşkilâtlanmamış olduğu için de kuvvet ifade etmekten uzaktır."

Bu sözler iktisadi sahada ana problemlerimizden birini belirtiyordu. Ne yapmalı, ne şekilde hareket edilmeliydi ki müstehlik kitle tanzim edici bir kuvvet haline gelsin?

Sualin cevabı, o sözlerin arasında idi, müstehlikleri teşkilâtlandırmak gerekiyordu. Müstehlikler nasıl teşkilâtlanacaklardı? Bunun için çeşitli imkânlar vardı. Bunların başında kooperatifler geliyordu. Müstehlikler kendi aralarında birleşmeliler, istihlâk kooperatifleri kurmalıydılar. Eğer bunu kuracak olurlarsa, yaptıkları alışverişten doğacak kârlar gene kendilerinin olacak, bir elden masraf olarak çıkan gelir, diğer elden kâr olarak geri geleeekti.' Nitekim endüstrinin diğer memleketlere nazaran süratle geliştiği ve kapitalist ekonominin hâkim karakter taşımağa başladığı İngilterede bundan bir asır kadar evvel işçiler işe teşkilâtlanmakla başlamışlar ve kendi aralarında birleşerek istihlâk kooperatifleri kurmuşlardı . Kurulan kooperatifler tutundu ve pek kısa bir zamanda bütün İngiltereye yayıldı. İşçiler alışverişlerini kooperatiflerinden yapmağa ve sene sonunda kooperatiflerinden temettüler, risturnlar almağa başladılar. Kooperatiflerin kuruluş safhalarında işçilere büyük bir idealizm hâkimdi; iş saatleri dışında koooperatiflerde meccanen çalışıyorlar, sene sonlarında risturn yerine kooperatiflerinden kendi ailelerine hediye olmak üzere eşya alıyorlardı.

Kooperatif yoluyla teşkilâtlanmak meselenin halli zımnında mevcut imkânlardan biridir. Bunun dışında dernekler halinde birleşmek de müstehliklerin bazı dertlerine deva olabilir. Meselâ geçende İstanbul'da kiracılar derneğinin yıllık kongresi aktedildi, derneğin vilâyetlerimizdeki şubelerinden de bazı âzalar illerini temsilen İstanbula geldiler. Hepsinin üzerinde ittifak ettikleri nokta kira meselesinin halli gerektiğiydi. Fakat kiracıların derneklerini tutmadıklarını, dernekleriyle yakından münasebette bulunmadıklarını söylüyorlar ve durumlarından acı acı şikâyet ediyorlardı. Bu arada bazı rakamlar da serdedildi. İstanbulda 20 bin kiracı bulunmasına rağmen kiracılar derneğine âza sayışının 134 ü geçmemesi hayretle karşılandı.

İktisadi ve sosyal alanda son bir yılın en önemli olayı ve en çetin meselesi kira dâvasının bir hal yoluna bağlanmasıdır dersek öyle zannediyoruz ki hüküm mübalâğasız olur. Buna rağmen müstehlik kitlenin kendi davasına ne kadar lâkayt kalmış olduğu yukardaki rakamlardan kolaylıkla istihraç edilebilir. Öyle ise nasıl oluyor da kira meselesinin bir türlü matlûba muvafık şekilde çözülememesinden şikâyet ediyoruz? Bir günden bir güne şimdiye kadar birkaç gazete ve dergi dışında bizzat müstehlik kitlenin kendi teşkilâtından ve kendi ağzından kira meselesinin rasyonel bir tarzda halledilebilmesi için bir tez ortaya atıldığını gördük mü? Bu sualin cevabı maalesef hayırdır. Buna rağmen hayat pahalılığından iktisadi İşlerimizin arzu edildiği gibi yürümediğinden şikâyet edip duruyoruz. Şunu iyice bilelim ki müstehlik kitle ne istediğini bilmedikten ve kendisi istediklerini bir hal tarzına bağlamadıktan sonra işler arzu ettiğimiz gibi cereyan etmiyecektir. Ne istiyoruz? Düne kadar bizimle dizdize yaşamış olan sayın milletvekillerinden peygamber kerameti mi? O devirler peygamberler çağıyla beraber çoktan sona ermiş **bulunuyor.** *

Avrupa

Tediyeler Birliğinin sonu mu?

Yarının tarihçileri 20. asrın birinci yarısındaki iki büyük Cihan Safra--ı hakkında ne gibi hükümler verecekler? Avrupa hâdiselerini ne şekilde mütalâa edecekler? Sarih olarak bu sualleri bugün cevaplandırmak pek mümkün değildir. Yalnız sarahaten şimdiden söylenebilecek bazı hususlar vardır: Avrupa 1814 ten beri daimi bir inhitat halindedir. Bunun aksine Amerika Birleşik Devletleri sürekli bir kalkınma ve gelişme içindedir. 1914-18 harbi Avrupa devletlerinin kendi kuvvetleri ile kendi ihtilâflarını çözmeye muvaffak olamadıkları büyük bir savaştır. Avrupa, belki tarihinde ilk defa olarak yabancı bir devlet tarafından ikinci Reich'ı dize getirebilmiştir. Buna rağmen Avrupa 1920 lerde tehlikeli bir ameliyatı başarı ile atlatmış bir organizmaya benzer. Öyle bir organizma ki sıhhati uzuvları arasındaki ahenkli işbirliğine bağlıdır. Bu işbirliği asırlık Germen-Fransız düşmanlığı yüzünden tahakkuk ettirilemez, Amerikalı diplomatlar Avrupalı bazı diplomatlar elinde - Clemenceau, Lloyd George- oyuncak haline getirilmek istenir, mağlûp devletlere diktatlar imzalatılır, netice bellidir: Amerika inzivaya çekilir, Avrupada revizyonistler ortaya çıkar, İtalyada Mussolini, Almanyada Hitler ihtidan ele

Tediye Birliğinin merkezi Paris

Konvertibiliteye doğru

geçirirler. Hâdiseler zincirinin son halkası ikinci cihan harbine müncer olur.

İkinci cihan harbi insanlığa, birinci cihan harbine nazaran katlanılan fedakârlıklar, dökülen insan kanları bakımından birinci cihan harbi kayıpları ile mukayese edilemiyecek kadar pahalıya mal olmuştur. Pek yüksek bir bedel mukabilinde sağlanılan zaferden elde edilen ve hiç bir zaman zihinlerden çıkarılmaması lâzım gelen bir ders vardır: Avrupa bir yandan Avrupalı memleketlerle işbirliği içinde yaşamak, diğer yandan Amerika Birleşik Devletlerinin dostluğunu kaybetmemek mecburiyetindedir.

İşte Avrupa Tediyeler Birliği bu muhakeme manzumesinin bir mahsulüdür. Mahiyeti itibariyle çok taraflı bir kliring anlaşması ve bir kredi müessesesi olan Avrupa Tediyeler Birliğinin fonksiyonu hakkındaki kanaatler biraz çeşitlenmiye başlamıştır. Filhakika bazılarına göre Avrupa Tediyeler Birliği harpten sonra Batı Avrupa memleketlerinde hükümetlerin yeteri kadar dövize sahip olmadığı ve serbest mübadele imkânlarına malik bulunmadığı zamanlarda faydalı idi.

Bu gün ise Avrupa memleketlerinde iktisadi durum tamamen değişmiş, mali istikrar temin edilebilmiştir. Zira İngiltere, Batı Almanya, Holanda, Avusturya hem istihsallerini arttırmışlar, hem de milletlerarası para piyasalarında paralarına itimat sağlamaya muvaffak olmuşlardır. Bu memleketlerden çoğu tediye bilânçoları aktifle kapandığı ve üstelik Avrupa tediyeler Birliğine aza memleketlerin çoğunda donmuş alacakları bulunduğu için milletler arasında serbest mübadeleye taraftardırlar. Konvertibilite bu memleketleri arzuladıkları hedefe götüreceği için bu memleketler tarafından talep edilmektedir. Mezkûr memleketler dışında diğer bazı memleketlerde ise durum aksinedir. Filhakika Fransa, İtalya, Yunanistan ve Türkiye gelişme hamleleri biraz önce isimlerini zikrettiğimiz memleketler derecesinde yürütememişlerdir; tediye bilançoları açık vermektedir. Dış mübadeleler bakımından tam serbestiye ulaşamamışlardır. Avrupa tediyeler Birliğine karşı taahhütlerinde gecikmektedirler. Onun için kendi zaviyelerin" den meseleye baktıkları vakit Avrupa Tediyeler Birliğinin ilgası demek olacak olan konvertibiliteye pek taraftar değildirler. 30 Haziran 1955 ten itibaren 1 sene daha uzatılması mutasavver Avrupa Tediyeler Birliğinin temdidinin bahis konusu olduğu bu günlerde ortada mevcut iki tez yukarıda hülâsa ettiğimiz gibidir. Bu arada Avrupa Tediyeler Birliğinin idare komitesi önemli bir rapor yayınlamıştır. Mezkûr rapor bu günlerde Avrupa İktisadi İşbirliği teşkilatına aza memleketlere dağıtılacaktır. Keza ayni rapor mübadeleler idare komitesinin tetkikine arzedilecek ve hiç şüphesiz Bakan Yardımcıları Gurubunda tetkik edilecektir. Bilindiği üzere bu gurup konvertibilite meselesini tetkikle tavzif edilmiştir.

Avrupa İktisadi İşbirliği teşkilâtının son Bakanlar Konseyinde idare komitesine üç vazife verilmiş bulunmakta idi:

1 — Avrupa Tediyeler Birliğinin Temdidi,

2 — Konvertibiliteye gidildiği vakit ihdas edilecek olan Avrupa Fonu hükümlerinin tesbiti,

3 — Avrupa Tediyeler Birliğinden Avrupa fonuna geçiş safhasından alınacak muvakkat tedbirlerin tayini,

İdare komitesinin yayınladığını bildirdiğimiz raporu bu kısımlara ayrı ayrı cevap vermektedir. Zira Önce Avrupa Tediyeler Birliğinin bir yıllık temdidi tavsiye edilmekte ve birliğin rejimiyle ilgili bir teklif ileri sürülmektedir. Bu teklife göre altınla yapılacak tediyeler yüzde elliden yüzde yetmişbeşe çıkarılmalıdır.

Konvertibiliteye geçişle beraber meydana getirilecek Avrupa Fonunun esasları İdare Komitesi raporunun ikinci kısmında yer almaktadır. Bilindiğine göre bu fonun gayesi aza memleketlerin geçici tediye güçlüklerine çare bulmak ve bu suretle mübadelelerin büyük' bir kısmının liberasyonunu sağlamaktır. Şimdiki tasarılara göre fon altı yüz milyon dolardan ibaret olacak ve âza memleketlerin iştirak payları Avrupa Tediyeler Birliğindeki kotalara göre taayyün edecektir. Avrupa Tediyeler Birliginin kuruluşu zamanında Amerika Birleşik Devletlerinin Birliğe ödediği 270 milyon dolar Avrupa fonuna intikal edecektir. Avrupa Fonunun aza memleketlere açacağı krediler kısa vadeli' olacak ve azami müddet iki seneyi geçmiyecektir.

Raporun son kısmı EPU dan yeni kredi müessesesine geçişe hasredilmiştir. Teknik bakımdan meselenin en güç kısmı buradadır ve bu hususta bulunan vasıta yapılacak konvertibilitenin tarzına göre değişmektedir. Halen mevcut tezler iki noktada toplanmaktadır. Bunlardan birincisini İngiltere ve İskandinav memleketleri temsil etmektedir. Bunlar EPU nun tamamen kaldırılmasını ve yeri" ne Avrupa Fonunun kaim olmasını, dalgalı bir konvertibilite sisteminin kabulünü istiyorlar. Diğer memleketler kliringin muhafaza edilmesine taraftar görünmekle beraber kredilerin de % 100 altınla teminat altına alınmasını talep ediyorlar. Bundan da maksatlarının EPU'nun ilgasının memleketlerin paralarının istikrarının bozulmasını önlemek, dövizlerin sertliğini mümkün kılmaktır diyorlar.

Bakalım bu görüş ve muhakeme tarzlarının sonu nereye varacak? Bunu önümüzdeki haftalarda göreceğiz.

K Ü L T Ü R

Eğitim

Lise tahsili meselesi

Eskiden kalma bir sözümüz vardır: "Bizim oğlan bina okur; döner, döner gene okur". Cümlenin yanlış anlaşılması ihtimalini önlemek için hemen izah edelim ki döne döne okuyan bizim oğlan Akademinin Mimarî Şubesi demirbaş öğrencilerinden değildir. Buradaki "bina" klâsik Arapça gramerinin "emsile" den sonra gelen ikinci kısmının adıdır. Söz medrese devrinin yadigârıdır, ama bugün bile zindeliğini muhafaza ediyor.

Eğitim Bakanlığının lise imtihanları hakkındaki son kararlarım gazetelerde görüp de bu sözü hatırlamamak mümkün mü? Bizim oğlan bina okur, döner döner gene okur. İlkokul, ortaokul, lise devrelerinde kafasını, iradesini, çalışma kudretini okuma ve öğrenme şartlarına göre kullanmağa bir türlü alışamamış, döne döne nasılsa son sınıfa kadar çıkabilmiş olan bir gencin son sınıfta üç yıl üst üste imtihanını başaramadığı bir ders yüzünden "diplomadan mahrum" kalmaması için Eğitim Bakanlığı tarafından ona bir imtiyaz bahşediliyor: ömrünün sonuna kadar o dersin imtihanına girebilecek, dönecek, dönecek, dönecek, ama gene girecek. "Ölmek var, dönmek yok." Eğitim Bakanlığı bir tek ders yüzünden bir gencin "tahsilinin" güdük kalmasına razı olmuyor. Tahsilinin sonunda bir tek dersten - ister fizik veya matematik, ister felsefe veya tarih olsun, yahut Türkçe olsun - defalarca girdiği imtihanda mu-

Celâl Yardıma
Ölmek var, dönmek yok

OPPORTÜNİZMA

Dr. Erdoğan METO

Onları, oturdukları koltuklardan söküp atacağız! diyen genç talebe heyecandan bembeyaz, ellerinin titremesine dahi hâkim olamıyordu. Mevzuubahis koltuklar, bir talebe derneğinin idare heyetine alt salaş iskemlelerden ibaretti ve mücadelenin asıl sebebi de, Yugoslavyaya yapılması mutasavver bir seyahatin tatlı hayalinden ibaretti, yoksa prensip kavgaları değil!..

8 Mayısa hemen tekaddüm eden günlerde ve parti propagandalarını büyük ideal sözleri sürüklerken, "kodamanlara" kendilerini yakın addeden bazı gençlerin, Anadolu Ajansının İstanbul Müdürlüğünden tutunuz da, Şehir Meclisi azalığına kadar muhtelif mevkileri aralarında çekişe çekişe paylaştıkları ibretle seyredilmişti.

Yine aynı günlerde, bir parti idarecisinin Gençlik Kolları Başkanlığına getirilmiş bir 'idealist" in kendisinden İsrarla milletvekilliği istediğini yana yakıla anlatışı ve aynı "idealist" in pazarlığa İstanbulda da devam etmeğe kalkıştığı hâtırlardan henüz çıkmıyacak tazeliktedir»

Misaller çoğaltılabilir ve çoğaltıldıkça da şu kaçınılmaz hakikatle karşı karşıya gelinir: Bazı Türk gençleri bir iman buhranı geçirmekte, maddiyatın kahredici cazibesi karşısında mânevi değerleri umursamamakta, fırsatın tek telini elden kaçırmamak için zilletten dahi korkmamaktadırlar. Opportunizma hastalığı, fırsatçılık, bir kanser gibi bünyemize girmiş, tahribatını yapmış ve hâlâ da yapmaktadır.

Bu durumun sebepleri nedir ve varsa, mes'uliyetleri kime aittir?

Peşinen kabul etmek gerekir ki bütün dünya gençlikleri bir ideal krizi geçirmektedirler: İkinci Dünya Harbinin arkasında bıraktığı ahlâkî vokuum'a harp sonrası azan Kominforma propagandasının aile ve din gibi müesseselere bilhassa müteveccih hücumları inzimam edip, muhtelif kombinezonlarla yapılan büyük servetler ve skandallar açıklanınca genç insana bir tek çare kalıyordu: Şüpheci (sceptioue) bir tavır takınmak!

Bizdeyse, geçen nesiller ve hâlen mes'ul durumda bulunanlar "Atatürk çocukları" na karşı vazifelerini yapamamışlardır. Sosyal ideal olarak öğrendiğimiz "Kemalizma" nın felsefi temelleri, değişen dünyanın realiteleri karşısında çoktan geride kalmıştır: Tek deyişle, "batıya yönelme" demek olan bu ideolojideki "batı" olan Avrupa, kendi manevi akidelerini unutarak yüzünü Amerikaya çevirmiş, orada ise korkunç derecede materialist bir hayat anlayışı ile karşılaşmıştır. Mukaddes milliyet mefhumumuzun bile "süpranasyonal otoriteler" muvacehesinde revizyona tâbi tutulduğu bir devrede, din, bizde, garpta oynadığı yapıcı rolün hemen aksine, nesiller arasında yıpratıcı münakaşalara yol açmaktadır. Bugün "Atatürk çocuklarının" yüzde kaçı doğru dürüst namaz kılmasını bilmekte, bunlardan kaçının dili İslâm dininin arapça ve maalesef mânasını anlıyamadığı dualarına yatabilmektedir? Bugün Üniversite mezunu hangi genç münevver, bir vâ--zın dünyayı ve ahreti anlatışını, ahlâki telkinlerini tatminkâr bulmaktadır ?

Bu suallerin cevaplarım geçen nesillerden istemek ne kadar hakkımızsa onların da başlarını önlerine eğip susmaları o derecede hazindir. İslâm dinine bağlı bütün milletlerde gitgide patlak vermeğe başlıyan bu ihtilâfın halli, büyük bir din inkılâpçısının, bir âhir zaman peygamberinin zuhuruna mütevakkıf yani az çok muhal kalıyor.

Böylece, içtimai ve dini frenlerden bilfiil mahrum hâle gelen gencin opportünizmaya tapınması kadar tabii ne olabilir? Kaldı ki, güçleşen hayat şartlarım karşılamak için çalışma zorunda olan ebeveynin mecburi durumları dolayısiyle, aile baskı ve terbiyesinin zayıflaması bardağı taşıran son damla addedilebilir..

Çare? Bir talebe teşekkülüne tahsis edilen binanın tefrişi için yüzbinlerce lira vermek değildir..

Çare? Üniversite bahçesinde Atatürkün heykelini dikmesi için diğer bir gençlik teşekkülüne milli bankalarımızın kasalarını açmak da değildir.

Hakiki çare, gençlik dâvalarını masa başından âfâki olarak mütalâa etmektense, bu dâvalara onların gözüyle bakabilmek, icabında bu hususların tetkik ve intacım bir "Gençlik Umum Müdürlüğü" ne bağlamak, bir Yüksek Gençlik Şurası toplamak, orada her şeyi açıkça konuşmaktır. Yoksa, günün icaplarına göre şu veya bu müesseseye yardımda bulunmak gençlikle ilgilenmek demek değildir. Her zaman olduğa gibi, yine kendi kendimizi aldatmayalım!

vaffak olamıyan talebenin son sınıfa gelinceye kadar normal bir tahsil seyri içinde yetişmiş olması imkânı var mıdır? Kimbilir kaç defa dönmüştür? Bundan başka son sınıfta öteki derslerden nasıl muvaffak oldu* ğuna akıl erdirmek de hayli müşküldür. Olsa olsa onları parça parça ikmallerle, belki de kesirler tam sayılarak sağlanan asgarî geçme notları ile atlayabilmiştir. Tahsil durumu bu seviyede olan bir genci mutlaka lise mezunu yapmak için ona bir nevi imtiyaz tanımakla memleketin irfanı, hattâ o gencin kendisi için hayırlı veya faydalı bir iş yapmış olur muyuz? Mevcut imtihan sisteminin tabii neticesi olarak bu durumda gençlerin sayısı az da değildir, çoktur; hem Vekâleti düşündürecek ve böyle yanlış bir karar almağa sevk edecek kadar çoktur.

Bu karar yanlıştır ve çok zararlıdır, çünkü lise tahsili mefhumu İle taban tabana zıt 'bir telâkkiden doğmaktadır. İlk tahsil mecburidir ve bu mecburiyet iki taraflıdır: Devlet milletin çocuklarına mektep açmak, öğretmen yetiştirmek, kitap ve ders vasıtaları temin etmek ve böylece onlara bedava bir tahsil imkânı sağlamak mecburiyetindedir; millet de çocuklarını mektebe göndererek onların tahsil ve terbiyesi için Devletin teşkilâtı ile işbirliği yapmakla mükelleftir. Tahsil çağında bulunan her çocuk mecburi tahsil müddeti içinde mektebe 'gidecek, okuyacak, öğrenecek ve mutlaka ilk tahsilini tamamlıyacaktır. Lise tahsili böyle değildir. Lise memleketin ilim, idare, hukuk, iktisat, sanat v.s. sahalarında yüksek kadrolarda vazife alacak unsurları yetiştiren üniversitelere ve yüksek ihtisas mekteplerine talebe hazırlıyan müessesedir. Yüksek ihtisas ancak sağlam bir milli ve medeni insanlık kültürü temeli üzerine oturduğu zaman ve ancak o zaman hakikaten yüksek ihtisas olur. Lise memlekete seçme insanlar yetiştiren tahsil ve terbiye müessesesidir. Seçme insan gelişi güzel yetişmez, büyük bir itina ve ihtimam ile yetişir.

Lise tahsili millet içinde ayrı bir zümreye mahsus değildir, bütün millet çocuklarına açıktır, fakat bir süzgeçten geçmek, o tahsile kabiliyet ve liyakati olduğu belirmek şartı ile. Bizde olduğu gibi ilkokulu bitirenlerin kayıtsız şartsız ortaokula, ortayı bitirenlerin kolunu sallıya sallıya liselere girmesine ve böylece liseye girenlerin de orada imtihan kolaylıkları ve müsamahalarla mutlaka diploma almalarına başka memleket" lerde cevaz verilmez.

Lise tahsilin gevşemesi memleketin yalnız kültür hayatı için değil, içtimaî nizamı için de daimi bir tehlike imkânı hazırlar.

Açıkça söylemeliyiz ki bizde lise tahsili bir buhran geçirmektedir. Bu buhranın bir salah ile neticelenmesi ve liselerimizin tam mânası ile Garp liseleri gibi mektepler olabilmesi için yapılacak pek çok şey vardır. Liselerimizin eksikleri saymakla bitmez.

Maddi eksikler: Liselerimizin bir çoğu iyi bir binadan bile mahrumdur. Hakiki mânası ile lâboratuvarları ve kütüphanesi olan liselerimiz pek azdır.

Programlar: Lise programları hem şişkin, hem de sistemsizdir. Şark medeniyeti ile • münasebetimizi kestik, kendi edebi mazimizle bağlarımızı kopardık. Garp medeniyeti camiasına girdiğimizi farz ediyoruz. Lise programlarında bizi Garp medeniyeti ile birleştiren yalnız matematik ve fizik ile tabiat ilimleridir. Milli ve medeni insanlık kültürü ile birinci derecede alâkalı olan mânevi ilimler ve edebiyat programları hâlâ dağınık bir haldedir, bir ana fikir etrafında şekillenememiştir. Lise gençlerimizin edebî kültür ihtiyaçlarını günün gelip geçici şiir, hikâye ve romanları ile tatmine çalışıyorlar. Sonra da ikide birde "türkçeleri zayıf" diye tenkide uğruyorlar.

Yüksek Öğretmen Okulu ilga edildikten sonra lise öğretmeni yetiştirmek için hâlâ harekete geçilmemiştir. Lise hocalarının meslekî statüleri ve barem durumları hâlâ tayin edilmemiştir.

Fen ve edebiyat şubelerinin bölünüşü ve programları isabetsizdir.

imtihan sistemi en aşağı seviyede talebeler düşünülerek onları koruyacak şekilde tertiplenmiştir. İmtihan notlarına objektif ölçüler değil, sübjektif takdirler 'hâkim olmaktadır. Geçen yıllarda Amerikadan çağrılan imtihan mütehassısı mekteplerimizde uzun müddet tetkiklerde bulunmuştu. Gördüklerini, mütalâa ve tenkidleri ile tekliflerini herhalde bir raporla bildirmiş olacaktır. Millî Eğitim Bakanlığının imtihanlar hakkındaki son tebliğini okuyunca, o tetkiklerin bir neticeye varmadan sona ermiş olduğuna hükmetmekten başka çare kalmıyor.

'Liselerle ortaokulların rabıtam da düşünülmek lâzımdır. Bugünkü medeni hayatın icablarına güre beş yıllık ilkokul tahsili şehir ve kasabalarda asla kâfi değildir, ortaokullar tedrici bir surette ve programları tadil edilerek, ilkokulların tamamlayıcı sınıfları haline gelmelidir. Liselere başlangıç olacak sınıflar için başka bir teşkilât düşünülmelidir. Fakat herhalde mühim olan şudur ki liselere alınacak öğrencilerin mutlaka makûl ve sistemli bir testten geçirilmeleri lâzımdır. Sınıfları tıka basa doldurup döküntülere sebebiyet vermekte ve "aman tahsilden mahrum kalmasınlar" diye imtihanları gevşetmekte mâna yoktur. Liselere giremiyenlerin gidecekleri başka okullar vardır, meselâ sanat okulları.

Şu noktayı da ehemmiyetle kaydetmek lâzımdır ki liselerimizin bugünkü durumu karşısında birinci derecede hassas olması icap eden üniversitelerimiz kayıtsız kalmaktadırlar. Üniversiteler sadece zaman zaman lise mezunlarının kâfi derecede yetişmemiş olduğunu belirtmekle iktifa ediyorlar. Halbuki bu meseleyi onların kendi meseleleri saymaları ve onunla yakından alâkalanmaları beklenirdi.

Lise, olgunluk imtihanının kaldırılması da isabetli olmamıştır. Mahzurları varsa izale edilebilirdi. Üniversitelerin kabul imtihanları 'ile olgunluk imtihanlarının münasip bir şekilde birleştirilmesi de düşünülebilirdi. Üniversiteler bu nokta üzerinde durmağa da lüzum görmemişlerdir.

Görülüyor ki lise meselesi Maarifimizin bugün en had safhasına girmiş meselelerinden biridir ve yalnız Eğitim Bakanlığının kendi başına süratle halledebileceği kadar basit de» değildir.

Dâva bütün memleket irfanım yakından alâkadar etmektedir.

Maarif Şûrası böyle meseleler. İçin ihdas edilmiş bir müessesedir. Ancak Şûranın bir memurlar kalabalığı halinde değil, ekseriyetini profesör ve Öğretmenlerin, pedagog ve terbiyecilerin, belli başlı ilim ve fikir adamlarının teşkil edeceği bir surette toplanması şarttır. Ve ne kadar mümkünse o kadar kısa bir zamanda.. Eğitim Bakanlığının liseler için bugün yapabileceği en büyük hizmet ancak bu olur.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Beynelmilel temaslar

Yakınlaşma

Geçen haftanın başında, Washington hava alanında - National Airport - kalabalık bir gazeteci grubu heyecan içinde bekleşiyordu. Bekledikleri adam, son yılın usun mesafeye seyahat rekorunu kıran Foster Dulles idi. Amerikanın Dışişleri Bakanı Ontario gölü üzerinde sahip bulunduğu "Ördek adası" nda beş günlük bir istirahata çekilmişti. Halbuki o beş gün içinde fevkalâde mühim hadiseler cereyan etmişti. Çin «başbakanı Çu-En-Lai Bandung konferansının son toplantı günü Formoza meselesini görüşmek üzere Amerikaya ikili konferans teklif etmiş. Amerika aynı akşam bunu reddetmişti. Amerika, Milliyetçi Çin hazır bulunmaksızın Kızıl Çin ile müzakereye girişmeği reddediyor ve ittifak muahedesiyle bağlı bulunduğu Çan-Kay-Şek'i terkeder gibi bir tavır takınmak istemiyordu. Konferans o şekilde kapanmıştı.

Pekin hükümeti başkanının bu teklifi bütün dünyada geniş akisler uyandırmıştı. Bandung'ta Batı devletlerini en sıkı sıkıya tutan delegeler bile Çu-En-Lai'nin teklifinin bu şekilde reddi karşısında üzülmüşlerdi. Bunların başında Pakistan başbakanı Muhammed Ali geliyordu. Kızıl Çinin samimi olup olmadığını anlamak için, bu mükemmel bir fırsattı. Niçin uzatılan el itiliyordu? Amerika ittifakına gene sadık kalabilirdi. Milliyetçi Çinin haklarım, Çan-Kay-Şek'in temsilcileri hazır bulunmaksızın da pek âlâ müdafaa edebilirdi. Yalnız Muhammed Ali değil, Kızıl Çin başbakanının teshir ettiği bütün diplomatlar Amerikanın sert red cevabını iyi karşılamamışlardı.

Teklif en ziyade İngilterede alâka çekmişti. İngilizlerin Formoza durumuna bir hal çaresi bulunmasını şiddetle arzuladıkları biliniyordu. Londra hükümeti Pekini tanımış ve onunla münasebet tesis etmişti. Amerikalı bazı müfritlerin meselâ Quemoy ve Matsu'ları bile korumak için memleketlerini harbe girmeye teşvikleri İngilterede asabiyet uyandırıyordu. İngilizlerin Öyle bir vaziyette müttefiklerini destekiemiyecekleri ilân edilmişti. Bu yüzden Londrada da Çu-En-Lai'nin teklifi müsbet, Washington'un red cevabı menfi bir tesir yarattı. Bütün İngiliz gazeteleri Eisenhower hükümetine hücum ediyorlardı. Hattâ meşhur Times bile o dillere destan ihtiyat ve ağırbaşlılığım bir kenara bırakmış gibiydi. Amerikanın hatasını belirtiyor, Kızıl Çinin konferansta yapacağı teklifleri dinlemenin mahzuru olmadığını söylüyor ve Milliyetçi Çinin görüşmelerde hazır bulunması lüzumunu anlamıyordu. Aynı şekilde Manehester Guardian, Daily Herald ve Daily Telegraph da ikili bir konferansın faydalarım ifade ediyorlardı.

Akisler bu kadarla kalmadı. Amerikada, Âyanın Dışişleri Komisyonu Başkanı Senatör George derhal bir beyanat verdi ve "Amerika, Çu-En-Lai'nin teklifini kabul etmelidir" dedi. Bütün demokratlar - Kongrede ekseriyet onlardadır - aynı fikirdeydi. Demokratların başkan adayı Stevenson Kızıl Çin başbakanının tekliflerini "çok ümid verici" bulduğunu saklamadı. Yalnız Demokratlar değil, Cumhuriyetçilerin müfrit sağ kanadı hariç, iktidar partisinde bile bu. yolda şiddetli bir temayül mevcuttu. Çu-En-Lai ile görüşmeli, bu fırsat kaçırılmamalıydı.

İşte Foster Dulles "Ördek adası" nda dinlenirken dünyada bunlar olup bitmişti ve geçen haftanında başında Washington hava meydanında biriken gazeteciler Dışişleri Bakanından bu husustaki intibaını öğrenmek istiyordu. Dulles, Çu-En-Lai'nin teklifiyle ilgili sualleri cevaplandırmadı.

Çu - En - Lai Bandungta

Başbaşa görüşelim

Beyaz Sarayda görüşmeler

Dışişleri Bakam hava meydanından bakanlık binasına gitti ve öğleden sonra geç vakte kadar Uzak Doğu işleri mütehassıslariyle İstişarede bulundu. Müzakereler hayli usun sürdü. Mütehassıslar Dulles'a hem hadiseleri hakiki veçheleriyle anlattılar, hem de bunlar hakkındaki düşüncelerini bildirdiler. Gazeteciler, kapıda merakla bekleşiyordu. Dulles akşam üzeri bakanlıktan ayrıldı ve doğruca Beyaz Eve gitti. Orada kendisini Başkan Eisenhower bekliyordu. Eisenhower ve Dulles meseleyi dikkatle incelediler. Bu sırada kendilerine Formozadan gelen bir rapor takdim edildi. Amerika müşterek Genel Kurmay başkanları heyeti başkanı Amiral Radford ve Dulles'ın bir muavini olan Mr. Robertson Formozaya gitmişler ve Çan-Kay-Şek ile görüşmüşlerdi. Rapor, intibalarını anlatıyordu. Dulles uzun müddet Beyaz Evde kaldı. O akşam gazeteciler esaslı bir havadis sızdıramadılar.

Bu sırada Ayanın demokrat başkanı Senatör Lyndon B. Johnson, dışişleri komisyonu başkanı Senatör George-un beyanatını destekliyor ve hükümetin Çu-En-Lai ile bir an evvel temasa geçmesini istiyordu. Temas lehindeki cereyan gittikçe artıyordu. Bunun bir de hissi sebebi vardı: bilhassa Amerikalı kadınlar temas başlar başlamaz Cinde mahpus tutulan Amerikalı havacıların derhal serbest bırakılacaklarını ümid ediyorlardı. Gazeteler de Pekinin teklifinin lehindeydiler.

Hatadan dönüş

Ertesi sabah John Foster Dulles bir basın toplantısı yaptı. Verecek mühim bir havadisi vardı: Kızıl Çin ile Formozada bir "ateş kes" in temini için Milliyetçi Çin olmaksızın da müzakere edilebilirdi! Haber bomba gibi patladı. Eisenhower hükümeti kararından caymıştı. Dulles neşrettiği yazılı beyanatında Uzak Doğu-

daki gerginliği ortadan kaldırmak için Amerikaya ikili görüşme teklif eden Kızıl Çinin bu teklifinde ne dereceye kadar samimi olduğunun araştırılmasına karar verildiğini bildiriyordu. Arkadan da ilâve ediyordu: "Bu şekilde hareketle müttefikimiz Milliyetçi Çine karşı sadakat ve şeref yolundan ayrılmış olmuyoruz". Herkes anladı ki bu son cümle, bir vicdan azabının ifadesiydi. Dulles basın konferansında tam üç defa "ateş kes" temini için müzakere ile Milliyetçi Çinin menfaatlerinin bahis konusu alacağı bir müzakere arasındaki farkı belirtti. Eğer görüşme ikinci tarafa saparsa, Dulles Milliyetçi Çin temsilcilerinin de görüşmelerde hazır bulunması lâzım geleceğini bildirecekti.

Peki, Bandunga gönderilen cevap ne oluyordu? Dulles, bundan haberdar olmadığını, o sırada "Ördek adası" nda bulunduğunu, cevabı tasvip etmemiş olduğunu söyledi. Her şey gösteriyordu ki bir akşam evvel Beyaz Evde, yalnız Uzak Doğu ile alâkalı değil, umumi politika bakımından mühim kararlar alınmıştı. Bunların esası iç işler ile ilgiliydi. Eisenhower kendi partisinin müfrit sağ cenahı ile bütün alâkasını kesiyor ve bilhassa dış politikada Demokratların müzaheretine dayanmaya karar veriyordu.

Ateş püskürenler

Dulles'ın beyanatı pek çok çevrede iyi karşılandı. İngiltere ve Amerikanın Bandung konferansına katılan dostları memnundu. Yumuşamanın iyi karşılanmamasına imkan yoktu. Ama iki gurup ateş püskürüyordu. Bunlardan biri Çan-Kay-Şek gurubu, diğeri de Cumhuriyetçi partinin sağ kanadıydı. Bu kanadın başlıca temsilcisi Senatör Knovdand çok şiddetli bir beyanat verdi. Çan-Kay-Şek'e gelince, Formozada bulunan Amiral Radford ve Mr. Robertson'un şahıslarında Amerikayı şiddetle itham etti ve Milliyetçi Çinin, ikili konferansta varılacak kararlarla kendisini bağlı addetmiyeceğini bildirdi. Tabii bu bir blöften ibaretti, zira, Çan-Kay-Şek ayakta durmak için Amerikanın yardımına ve desteğine muhtaçtı. Ne denilirse onu yapacağı tabiiydi.

Amerikanın Kızıl Çinle başbaşa aynı masa etrafında yer almaya razı olması üç sebebe istinad ediyordu: Senatör George'un ve demokratlarla solcu Cumhuriyetçilerin ısrarı, idare mekanizmasının tavsiyeleri, İngilizlerin ve Bandung'ta Amerikayı tutan diğer müttefiklerin arzusu. Bu üç sebep, Amerikanın İkinci Dünya harbinin sonundan beri politikasındaki en büyük değişikliğe yol açıyordu.

AKİS bundan aylarca evvel Başkan Eisenhower'in Kızıl Çini tanımak için hazırlık yaptığını ve zemini müsait hale getirmeye çalıştığını haber vermişti. Şimdi bu haberimiz tahakkuk etmekte, daha doğrusu müsbet delilleri ortaya çıkmaktadır. Hadiselere bakmasını bilen gözlerin Amerika hükümetindeki bu gidişi ve temayülü görmemesine imkan yoktu. Hakikaten* şimdi Amerikada, eğer ikili konferansta müsbet neticeler alınırsa Kızıl Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulü lehinde bir cereyan başgöstermiştir. Pekin hükümetinin bütün arzusu bu olduğundan, onun da munis davranması, meselâ Amerikalı havacıları serbest bırakması kuvvetle muhtemeldir. Tabii bu Amerikanın Pekin hükümetini derhal tanıması mânasına gelmiyecektir. - Amerika Sovyet Rusyayı ancak 1933 de, yani Almanyada Hitler, Amerikada Roosevelt iktidara geldikten sonra tanımıştır.

Rus teklifiyle tezat

Dikkatten kaçmayan başka bir nokta, Çu-En-Lai'nin Bandungta yaptığı teklifin daha evvelce Sovyet Rusya tarafından yapılan başka bir teklifle tezat halinde bulunduğuydu. Hakikaten Moskova Formoza meselesinin "onluk" bir konferans aktiyle halledilmesini istemişti. Bu on devletin beşi . Kızıl Çinin iştirakiyle - Beş Büyükler, öteki beşi de Kolombo devletleriydi. Amerika ve müttefikleri bunu kabul etmemişlerdi. Moskova-nm o suretle Uzak Doğu işlerine fiilen karışmak istediğine şüphe yoktu. Fakat Washington hükümeti Milliyetçi Çin olmaksızın konferans akdini uygun görmemişti. Şimdi ise, ikili toplantıyı kabul ediyordu.

Çu-En-Lai'nin teklifiyle Rus teklifi arasında fark vardı ama bunun Rusya İle Çin arasında ihtilâf bulunduğu mânasına gelmiyeceği de aşikârdı. Böyle bir düşünce hayale kapılmak olur. Olsa olsa Moskova, Pekin -hükümetine bizzat harekete geçme selâhiyetini tanımıştır. Zaten Pekin hükümetinin durumunun meselâ Budapeşte veya Varşova hükümetlerinin durumundan farklı bulunduğu da aşikârdır ve ortadadır. Çinin, kendisine mahsus bir serbestiyeti mevcuttur.

Kapaktaki Diplomat

Lord Ismay

Bundan iki sene kadar evvel Paris'i ziyaret eden bir Türk basın heyetine Atlantik Paktı teşkilâtının Genel Sekreteri gülümsiyerek:

"— Evvelce on dörtte on dört İngilizdim. Şimdi ise sadece on dörtte bir... On dörtte bir de Türküm artık..." diyordu.

Bu haftadan itibaren Lord Ismay, hesaplarını başka türlü yapacaktır. Zira bundan böyle onbeşte bir İngiliz, onbeşte bir Türk ve onbeşte bir Alınandır. Pazartesi günü Batı Almanya resmen Atlantik Paktı teşkilâtına dahil oluyor.

Halbuki Lord İsmay, aslına bakılırsa hem de halis kan bir İngilizdir ve klasik İngiliz tipinin maddi, manevi bütün vasıf ve hususiyetlerine sahiptir. Babası bir asilzadedir ve Hastings Lionel İsmay onun ikinci oğludur. 1887 senesinde doğmuş, askeri tahsil ve terbiye görmüştür. Charterhouse'u ve İngiliz asilzadelerinden askerliği seçen herkesin okuduğu Sandhurst askeri kolejini bitirmiş ve 1905 yılında orduya katılmıştır. Uzun müddet orduda hizmet etmiş, generalliğe kadar yükselmiş ve gene bütün İngiliz asilleri gibi Hindistanda, Afrikada hizmet sürmüştür. 1931 den itibaren iki yıl Hindistan Umumi Valisi Lord Wellington'un askeri sekreterliğini yapmış ve bu suretle siyasetle de Ülfet peydalamıştır. İkinci dünya harbinde kendisini Millî Savunma Bakanlığı Kurmay Başkanlığı ve Harp' Kabinesinin Sekreter yardımcılığı mevkilerinde görüyoruz. Oralarda da vasıf ve kabiliyetlerini tasdik ettirmiş, bilhassa Churchill'in hayranlığını kazanmıştır. 1947 yılında tekrar Hindistana gönderilmiş ve Umumi Valinin Kurmay Başkanlığını memleket için pek karanlık günlerde başarıyla yapmıştır. Aynı yıl Kraliçe tarafından kendisine Wormington baronluğu verilmiştir.

1951 yılında İngilterede Muhafazakârlar işbaşına gelmişlerdir. O tarihte başbakan olan Winston Churchill eski dostundan "Commonwealth ile Münasebet" bakanlığım kabul etmesi ricasında bulunmuş, Lord İsmay da kabul etmiştir. Bir yıl müddetle o vazifeyi görmüş ve senelerle edindiği tecrübe ve bilgiden İngiltereyi faydalandırmıştır. 1952 de NATO'nun Genel Sekreterliğine bir İngiliz arandığında Churchill gene Lord İsmay'i namzet göstermiştir. Namzetliği Atlantik Paktına mensup bütün devletlerin ittifakiyle kabul edilmiş ve Lord İsmay Paris'e gelip oraya yerleşmiş, NATO'nuıı başına geçmiştir. Atlantik memleketleri oradaki hizmetlerinden dolayı hiç şüphe yok kendisine minnettardırlar. Zira Lord Ismay büyük bir ciddiyetle harekete geçmiş, teşkilâtın iç bünyesini ıslah etmiştir. Şimdi, NATO konseyinin aynı zamanda ikinci başkanlığı vazifesini de deruhte etmektedir. Batı Almanyanın camiaya iltihakı Lord İsmay'in sırtına yeni bir yük yükliyecektir.

John F. Dulles
Ördek Adasındaydı

Şimdi ikili konferansın yeri hakkında tahminler ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda İngiltere de harekete geçmiş ve Pekindeki Maslahatgüzarı Mr. Trevelyan'a Çu-En-Lai ile görüşmesini bildirmiştir. Kızıl Çin başbakanı Amerika ile ikili görüşmeden bahsederken bunun Kızıl Çilli Formozayı "kurtarmak" hakkından mahrum etmiyecegini de ilâve etmiştir. "Kurtarmak" nasıl olacaktır. Çu-En-Lai kuvvet kullanmak niyetinde midir, yoksa bu işi bir konferans masasının etrafında mı yapacaktır?

Eisenhower ümitli

Amerikanın kararının ertesi günü Başkan Eisenhower bir basın toplantısında Doğu ile Batı arasındaki gerginliğin hafiflediğini ifade ediyor, Rus mareşali Zukof ile mektuplaşmakta olduğunu açıklıyor ve Kızıl Çin ile ikili görüşme hususunda Dulles'ın kararını destekliyordu. Amerika Cumhurbaşkanına göre umumi bir gevşeme işaretleri belirmişti. Mareşal Zukofla mektuplaşmasının Rus-Amerikan münasebetlerinde hayırlı neticeler vermesini muhtemel görüyordu. Mayısın 7 si, Avrupada nazizme karşı savaşın kazanılmasının 10 uncu yıldönümüydü. Bu münasebetle hayırlı bir adımın daha atılmasını muhtemel sayıyor ve nikbin bulunuyordu. Nikbinliğine elle tutulur bir sebebin mevcut olmadığını kabul ediyordu ama, "bedbinlik için de böyle bir sebep yoktu."

(Hakikaten, bu sözlerden bir kaç gün sonra Avusturyanın güzel başkenti Viyanada beş devletin temsilcileri Avusturya barışını hazırlamak için bir araya geldiler.

Avusturya

Beş masada beş adam

Bu haftanın başında, Pazartesi günü, sabahleyin tam yirmi dakika müddetle Viyanadaki Müttefiklerarası Konsey binasının büyük bir salonu gazete fotoğrafçılarının lâmbalarının ışığına boğuldu. Belki de şimdiye kadar, bu kadar kısa zamanda bu kadar bol resim çekilmemişti.

Salon son derece genişti. Orta yere beş masa beş köşe teşkil edecek şekilde yerleştirilmişti. Her masanın üzerinde bir levha duruyordu. Birinin üzerinde Birleşik Amerika Devletleri, ötekinde Birleşik Kırallık, üçüncüsünde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, dördüncüsünde Fransa, sonuncusunda da Avusturya yazıyordu. Beşler, Avusturya Barışını nihayet hazırlamak maksadiyle ilk toplantılarını yapıyorlardı. Çalışmaların uzun süreceğinden hiç kimsenin şüphesi yoktu. Hakikaten Başbakan Raab, imza merasimi Viyana operasının açılışına yetişirse çok sevineceğini bildirmişti. Yeniden yapılan opera binası Kasımın 5 inde Beethoven'in Fidelio operasiyle açılacaktı. Avusturyalılar müddet hususunda hayale kapılmıyorlardı. Başbakan Raab operanın meşhur 10 mahpuslar korosunun hür Avusturyada dinlenmesini temenni ediyordu.

Konsey binasının etrafında görülmemiş emniyet tertibatı alınmıştı. Gaye, müzakerelerin dışarı sızmamasıydı. Dışarda emniyeti Avusturya polisi, içerde Amerikan kuvvetleri temin ediyordu. Zira müttefiklerarası konseyin Mayıs ayı için başkanı Amerikalıydı. Delegeler ile gazeteciler birbirlerinden sıkı sıkıya ayrılmışlardır. Meselâ binanın bir katında, delegeler her gün saat 16.30 da çay içeceklerdi. Basın mensuplarının oraya girmeleri dahi yasak edilmişti. Konferans salonuna ise yaklaşamıyacaklardı bile.. Sadece açılış celsesinde 20 dakika fotoğrafçılara müsaade edilmişti. İşte lâmbaların o kadar hızla ve bol miktarda yanıp sönmesinin sebebi buydu. Her masanın başındaki delegasyonların fotoğrafları alındı. Hem de kaç pozda!.. Sonra gazeteciler dışarı çıkarıldılar ve konferans fiilen açıldı.

Avusturya ile 10 seneden beri bir barış anlaşmasının yapılmaması Rusyanın takındığı tavır yüzündendi. Sovyetler daima aksilik çıkarmışlardı. Avusturyada işgal kuvveti bulundurmaları, hukuken Çekoslovakya, Rumanya ve Macaristanda da asker tutmalarına cevaz veriyordu. Zira o askerler, güya Avusturyadaki kıtaların anavatanla irtibat yollarını emniyet altına alıyordu. Viyana ile barış imzalanıp da işgal kuvvetleri çekilince tabii peyk memleketlerde de asker bulundurmaya lüzum kalmıyacaktı.

Amerikalıların son tahminlerine göre Rusların Macaristan'da 200 bin, Rumanyada 300 bin, Polonyada 400 bin askeri vardı. Doğu Almanya ile Avusturyada ise 350 bin kişi bulunuyordu. Sovyetlerin peyk devletlerden Bulgaristan, Çekoslovakya ve Arnavutlukta kuvvetleri resmen mevcut değildi. Ama oralarda da Rus hoca ve komiserler orduları ellerine almış vaziyetteydiler. Şimdi Rusya ile barış imzalamaya yanaştığına göre bu kuvvetleri tutmak için başka hukuki sebep arayacaktı. Hattâ bunu bulmuştu bile. Rivayetlere göre Viyana ile andlaşma imzalanınca Sovyetler kendi kumandanları altında Doğu Avrupada bir nevi NATO teşkilâtının eşini kuracaklar ve böylece "müttefik" memleketlerde kuvvet bulundurma imkânını ellerinden kaçırmıyacaklardı.

Sızan haberler

Konferansın kapıları kapalıydı ama dünyanın dört bir tarafından Viyanaya akın eden gazeteciler elbette ki elleri - ve kalemleri - boş durmazlardı. Nitekim toplantılardan sonra o gün görüşülen meseleler hemen bütün tafsilâtı ile basma aksediyordu. - Tıpkı bizim siyasi partilerin gurup toplantılarındaki gibi - . Her memleketin gazetecisi kendi delegasyonundan bir şahısla temas halindeydi. Bu suretle öğrenildi ki, tıpkı tahmin olunduğu gibi, delegeler bir tek mesele üzerinde. ısrarla duruyorlardı: Avusturyanın tarafsızlığı. Zira Ruslar Viyana ile barış andlaşması imzalamaya o şartla razı olmuşlardı: Avusturya her hangi bir ittifaka dahil olmıyacaktı. Bunun mânası açıktı. Avusturya Atlantik paktına alınamıyacaktı. Rusya bununla iki gaye takip ediyordu: Evvelâ göstermek istiyordu ki Almanya da Nato'ya dahil olmak gibi sevdalardan vaz geçerse, birliğini temin edebilir. İkinci gaye, Orta Avrupada hiç olmazsa bir memleketi batıdan uzaklaştırmaktı.

Ancak batılılar Avusturyanın dış politikası üzerine konacak böyle bir tahdidin istiklâl ile telifinin güç olacağını belirtiyorlardı. Avusturya Başbakanı Raab bundan bir müddet evvel Moskovada Rus liderlerle yaptığı temaslarda Avusturyanın evvelce istiklâline kavuşması, ondan sonra tarafsızlığı hakkında teminat ver-

mesini kabul ettirdiğini bildirmiştir. Ancak Viyanada görüldü ki Ruslar bu noktaya büyük ehemmiyet vermek tedirler. Hakikaten Almanyaya karşı giriştikleri propaganda kampanyasında bunun mühim rolü vardı. Alman partilerinin ikisi de Birlik peşindeydiler. Ancak Dr. Adenauer'ın Hristiyan Demokratları bunun silahlanmadan sonra gelebileceğine kaniydiler. Muhalif sosyalistler ise Atlantik paktına katılmanın aleyhindeydiler. Sosyalistlerin görüşü zemin kazanıyordu, zira son günlerde yapılan bir seçimde muvaffak olmuşlardı. Ruslar, sosyalistlerin görüşüne destek olacak bir politika takip ediyorlardı. El altından basına verilen haberlerde de hep bu husus belirtiliyor ve Sovyetler Viyanada bir iyi niyet gösterisine çıkmış intibaını veriyorlardı.

Dört devletin Viyanadaki temsilcileriyle Avusturyalılardan mürekkep konferans devam ediyor. Konferans, barış andlaşmasının zaten mevcut metni üzerinde herkesin kabul edeceği tadilleri yapmakla meşguldür. Çalışmalar daha bir müddet devam edecek, bir mutabakata varıldığı takdirde Dış Bakanları bir araya gelip, işi ileriye götüreceklerdir. Avusturya, dünyada azalan gerginliğin mühim bir noktasını teşkil etmektedir.

Batı Avrupa

Büyük Konferansa hazırlık

Bu mecmuanın intişarından bir gün sonra, Pazar günü, dünyanın en güzel şehri olan Pariste üç adam toplanacak. Biri, bu neviden toplantıların gediklisidir: John Foster Dulles. Ötekiler, Dışişleri Bakanı olarak ilk defa memleketlerini temsil etmektedirler: M. Pinay ve Mr. Harold MoMillan. Amerika, Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanları o gün "Dört Büyükler Toplantısı" hakkında bir karara varacaklar ve ondan sonra harekete geçeceklerdir. Bu toplantıda görüşülenlerden Atlantik Paktının yem azası Almanya da haberdar edilecektir. Zaten ertesi günü, yani Pazartesi sabahı Chaillot sarayında Atlantik paktı konseyi ilk defa olarak Batı Almanyanın da iştirakiyle toplanacak ve büyük merasim yapılacaktır. Almanyanın artık hükümran bir devlet olduğunu tasdik eden Londra ve Paris andlaşmalarının metinleri Perşembe günü Pariste teati edilmiş bulunmaktadır.

Her şey Dört Büyüklerin yakında toplanacağını göstermektedir. En nikbinler bunun Haziran içinde gerçekleşeceğini söylemekte, hattâ toplantı mahalli olarak da İsveç başkenti Stokholmu göstermektedirler. Ancak Dört Büyüklerin kimler olacağı henüz katiyetle belli değildir. Eğer Dulles'in fikri kabul olunursa evvelâ Dışişleri Bakanları görüşecekler, onları hükümet başkanları takip edecektir. Eden de Başbakan olmadan evvel aynı fikirdeydi. Ama simdi, İşçi Partilinin Dört Büyükler toplantısını bir seçim kozu olarak ele almasından beri doğrudan doğruya hükümet başkanlarının toplanmasını derpiş ettiği görülmektedir.

Toplantıya en ziyade taraftar olanlar Ruslardır. Moskova, blöflerinin para etmediğini görmüş ve dünya çapında bir barış taarruzuna geçmiştir. Çin, Avusturya, Japonya bunun delilidir. Dört Büyükler toplantısı ise bu politikanın şahikasını teşkil edecektir. Gerçi Mareşal Bulganin Fransaya bir korku geçirtmiştir. Moskovada Polonya Başbakanı şerefine Verilen bir ziyafette yanma sokulan gazetecilere Eisenhower ve Eden ile mümkün olduğu kadar çabuk görüşmek istediğini bildirmiş, fakat Fransadan bahsetmemiştir. Evvelâ Rusların Dörtlü değil, Üçlü bir konferans mı arzuladıkları şüphesi uyanmış, fakat sonradan Rus hükümet reisinin Fransa başbakanının ismini hatırlıyamadığı için sadece Eisenhower ve Edenden bahsettiği anlaşılmıştır. Fransa bu suretle mütemadi kabine değişikliğinin bir acısını çekmiş olmaktadır. Dörtlü konferansa onun da katılacağına şüphe yoktur.

Fransa ile Almanya barıştı

Bu toplantıların arefesinde Fransa Dışişleri bakanı Antoine Pinay ile Almanya başbakanı ve Dışişleri Bakanı Dr. Adenauer Bonn'da üç gün müddetle toplanıyor ve memleketleri arasındaki bütün ihtilâflı noktalarda anlaşmaya varmasalar bile mutabakata varıyorlardı. İki komşu harbin sonundan beri ilk defa olarak Bu kadar müsbet neticeli bir konferans aktediyorlardı. İki devlet adamının • görüşmelerindeki samimiyet tarihte bir tek görüşmedeki samimiyete benzetilebilirdi: Briand - Stressmann görüşmesi. İki taraf da tavizler veriyor ve Atlantik paktı içinde buluşan memleketlerinin bundan böyle iyi komşu olacaklarını vaad ediyorlardı. Saar meselesinden çelik fabrikalarına kadar her şey üzerinde mutabakat hasıl oluyordu.

Pinay - Faure
İyi komşu buldular

Uzak Doğu

Tahtından olan imparator

Fransanın cenup sahilinde, dünyaca meşhur ismile Cote d'Azur'de bir genç adam mirasyedi hayatı sürüyordu. Cannes'da güzel bir villada ikamet ediyor, Fransız Riviyerasının bütün eğlencelerine katılıyor, at besliyor, içki içiyor, kadınlarla geziyordu. Üstelik son derece şatafatlı bir de ünvana sahipti; imparatordu. Gerçi Cannes'da ondan çok daha fazla itibar gören krallar, imparatorlar mevcuttu. Çelik kralları veya bira imparatorları Carlton otelinin salonlarında avuç dolusu para döküyor ve ona göre iltifata nail oluyorlardı. Ama onların hiçbiri mendiline veya gömleğine taç işletmek hakkına sahip değildi. Halbuki mirasyedi gencin villasının kapısında taçlı bir bayrak dalgalanıyordu. Delikanlının adı Bao Dai, bütün meziyeti de eski Annam imparatorlarının sülâlesinden bulunması idi. 1949 da Fransızlar Vietnam'a istiklâl verince onu imparator yapmışlardı. O da şimdi vaktini Riviera'da geçiriyordu. Bu sırada memleketi, buhranlar içindeydi.

Geçen haftanın başında memleketinin başkenti Saygondan gelen bir haber Bao Dai'yi çılgına çevirdi. Başbakan Diem ve onu tutan 18 siyasi partinin temsilcilerinden müteşekkil "Millî Demokrat İhtilâl Kuvvetleri Umumi Meclisi" kendisini tahtından ıskat etmişti.

Devam eden mücadele

Geçen yaz Cenevrede yapılan konferanstan sonra Vietnam ikiye ayrılmış ve senelerden beri Fransızlarla komünistler arasında cereyan eden savaşa böylece son verilmişti. Memleketin kuzeyinde, asi lider Ho-Şi-Minh'in idaresinde Vietminh devleti kurulmuş, Vietnam sadece güneye inhisar ettirilmişti. O tarihten bu yana ise, Vietnam'da iki mücadele devam edip gidiyordu. Mücadele görünüşte Başbakan Diem ile ona muhalefet eden dinî guruplar arasındaydı. Diem daha evvel Genel Kurmay Başkanı General Hinh ile uğraşmıştı. General Hinh ateşli ve genç bir kumandandı. Bao Dai, komünistlerle savaş yıllarında kendisine Başbakanlık vaad etmişti. Tabii Fransız Riviera'sından.. Fakat Saygondaki Başbakan Diem'in mevkiini bırakmaya hiç niyeti yoktu. Bu yüzden iki tarafın kuvvetleri arasında çatışma olmuş, bu arada genç general Fransa-

ya kadar gidip imparatorla görüşmüş, fakat muvafakat alamamıştı. Bunun üzerine, kuvvetli durumda bulunduğu halde fırsattan istifade edememiş ve memleketten ayrılmıştı. Diem, ilk mücadelesinden galip Sikiyordu. Fakat uğraşmasının sonu gelmemişti. Aradan biraz zaman geçince ortaya ikinci bir dert çıkmıştı. Fransızlar tarafından tutulan Bao Dai'nin desteklediği bazı general ve kavimler Başbakana karşı vaziyet almışlar, durum son günlerde büsbütün karışmıştı. Polis kuvvetlerine kumanda edan General, Başbakanı tanımıyordu. İmparator ise,' ne yapacağını betti etmiyordu. Fakat kudretli başbakanından pek hoşlanmadığı biliniyordu. Nitekim Diem'i görüşmek Üzere Fransa'ya çağırdı. Başbakan gitmedi ve memleketteki durumun böyle bir seyahate elverişli olmadığı yolunda itizar beyan etti. İmparator, Diem'i tekrar çağırdı. Diem gene gitmedi. Bao Dai ile münasebetlerini kesmek üzere olduğu anlaşılıyordu.

Asıl savaşanlar

Mücadelenin aslı Amerika ile Fransa arasında cereyan ediyordu. Bao Dai'yi Fransızlar destekliyordu ama Diem'i tutan Amerikaydı. Nitekim son ihtilâl hareketi üzerine Washington Hükümetinin bir sözcüsü Amerikanın Diem hükümetiyle münasebetini devam ettireceğini bildirdi. Hakikaten Vietnam'da halen herkes resmi hükûmeti kendisinin temsil ettiği iddiasındadır.

Diem'e isyan eden, âdeta "hususi bir ordu" mahiyetinde olan Binh Xuyen'dir. Bu ordunun kumandanlarından Lai Van Sang, imparator tarafından resmi ordunun da başına getirilmişti. Sonradan başbakana karşı cephe alınca, başbakan kendisini azletmiş ve yerine Albay Nguyen Ngoc Le'yi tayin etmiştir. Binh Xuyen'in Saygon sokaklarında dolaşması da men edilmiştir. Fakat Sang emri dinlememiş ve ordu birlikleriyle çarpışmıştır. Sang evvelâ Saygona hakim olmuş, fakat müteakiben ordu birliklerinin en kesif bulunduğu bölgeye gitmiştir. İddiasına göre ordu da kendisiyle beraberdir. Halbuki işin aslında, Sang'ın ordu dediği gayrımemnun subaylardan müteşekkil bir guruptur,

Mesele bir Fransa - Amerika ihtilâfının mevcudiyetini göstermektedir. Fransa Vietnamı bırakmak istememekte, Amerika bu bölgeyi kendi hâkimiyeti altına almak istemekte-

Bu ara kabak, Fransız Riviera'sının mirasyedi sâkini Bao Dai'nin başında patlamış ve çok da iyi olmuştur. Şımarık imparatorlar devrinin geçmiş olduğunu delikanlı anlamalıydı.

Fransızlar da "Dolambaçlı müstemlekecilik" siyasetinden vazgeçmeli idiler. Cenevre konferansı sırasında Hindi Çini'den vazgeçmek zorunda bırakılmışlardı. Ama hâkimiyetlerini türlü yollardan devam ettirmek sevdasındaydılar.

K İ T A P L A R

DEMET

(Aylık Eğitim ve öğretim dergisi. Yayınlıyan: Göller Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği. İsparta 1955, 16 sayfa, fiyatı 30 kuruş.)

Dergi, elimizde bulunan 24 üncü sayısiyle ikinci yılını dolduruyor. Çıkaran Derneğin adından da anlaşılacağı 'gibi, gayesi meslekidir. Umumî kültür konularına da yer verilmektedir. Bizim asıl dikkatimizi çeken, mesleki yazılar arasından yükselen feryatlar oldu. Köy Enstitüleri öğretmen okulu haline getirildi. Turda öğretmen yetiştiren müesseselerdeki ikilik ortadan kaldırıldı. Fakat oralardan yetişenler henüz eşit haklara sahip kılınmamışlardır. Köy öğretmenlerinin eline gelen para ayda 90 liradır. Bu miktarın, ücret bareminde en düşük kadro olduğu ve çok defa okur-yazarlık dahi aranmıyan odacılara verilen bir para olduğu malûmdur. Köy öğretmenlerinin maaşlarını ayarlamak, köy eğitim ve öğretiminin bir numaralı meselesidir. Derginin ele aldığı konuların en mühimi' de budur. Göller Bölgesi Köy Öğretmenlerinin mesleki ve kültürel dayanışmada ve dertlerini duyurmakta takip ettikleri usuldeki madenilik ve olgunluk takdire değer. Dergiye başarılar ve daha çok uzun ömürler dileriz.

*

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

(57 inci fasikül. Yayımlıyan: Maarif Vekâleti. Fiyatı $00 kuruş.)

Bu fasikül Ansiklopedinin sekizinci cildine aittir. Boz ayı ile başlıyor, Brakistokron'la bitiyor. Bu ikisinin arasındaki diğer başlıca maddeler şunlardır: Boz ırk, boza, Bozcaada, Bozçalı, Bozçay, Bozdoğan Kameri, Boz Hüyük, bozkır, Bozkurt, Bozova, Bozulus, Bozük Ilıcası, böbrekler, böbrek üstü bezleri ve hastalıkları, böcekçin çiçekler, böceklenme, böcekler, böğ veya böğü, Böğürdelen, böğürtlen, bölen, bölge, bölük, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Henry Bradley, Brahmanizm, Brahmanlar, Brahmi yazısı, Johannes Brahms, Brahui dili, Braille sistemi..

*

OKUL İDARESİ VE ÖĞRETMEN

(Yazan: Bilâl Kutluğ. İstanbul 1955 Maarif Basımevi. 116 sayfa, fiyatı 100 kuruş.)

İdare sahasında vuku* gelen ve gelmekte olan ilerlemeler, bir okulun idaresini çıraklıkla öğrenilebilecek bir faaliyet olmaktan çıkarmış ve kendisine mahsus metodu, psikolojik ve pedagojik esasları olan bir meslek (haline getirmiştir. Kitap, bu zihniyetle yazılmıştır. Okul idaresi ve öğretmenle ilgili umumi problemler ele alınmakta ve en pratik şekilde çözülmesi için imkânlar araştırılmaktadır. Eserin birinci bölümü "idare" ye, ikinci bölümü "öğretmen" e ayrılmıştır. "Bir meslek olarak okul idareciliği, öğretmenlerin yükü, yetiştirilmesi, birleşik dersler, başarının Ölçülmesi, ilkokul idarecisinin şahsi vasıfları, okul müdürünün vazifeleri, okul idaresinde şahsî kontrol, ders teftişi ve yıllık çalışmalar, meslek olarak öğretmenlik ve öğretmenin meslek ahlâkı, vasıfları, okul işlerine iştiraki, yerli öğretmenler ve evli kadın öğretmenler, öğretmen sağlığı..." bu bölümlerde ele alınan konuların başlıcalarıdır.

*

DOLMUŞ

(Ümit Y. Oğuzcan'ın şiirleri. Ankara 1955 Örnek Matbaası. 61 sayfa, fiyatı 100 kuruş. Kapak kompozisyonu: H. İzzet Arolat.)

947, 1948, 1949, 1952 yıllarında Çıkardığı 4 eserden sonra geçen yıl Dillere Destan adlı şiir kitabını okuyucularına sunan Ü. Y. Oğuzcan'ın yeni bir şiir kitabıdır. Oğuzcan, manzumeleriyle, bize hep Ahmet Haşimi hatırlatmıştır: Bir ömrü fiziki kusurlarının üzüntüsüyle geçirmiş olan A. Haşimi... Dolmuşta, şairi kendinden biraz daha kurtulmuş ve cemiyete, muhite biraz daha yaklaşmış görmekle sevindik. Oğuzcan, iyimser ve neşeli oldukça daha güzel yazıyor:

Kim demiş hayat pahalı diyet
Bütün meyhaneciler zengin,
Sinemalar adam almıyor,
Barlara iğne atsan yere düşmez,
Bir kere dilimize dolamışız yoksulluğu.
Canımız durmadan kaymak istiyor,
Nerde bu yoğurdun bolluğu?

*

EVCİL HAYVANLARIN ÖZEL HASTALIKLARI ve TEDAVİLERİ

(Yazan; *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi İçhastalıkları Ordinaryüs Profesörü Samüel Aysoy. Ankara 1955, 160 sayfa).*

Yazarın, daha önce basılmış olan Îçhastalıkları adlı kitabının üçüncü cildinin düzeltilmiş ve ilâveli ikinci basımıdır. Veteriner Fakültesi tarafından yayınlanmış olan eserde "sinir aygıtı hastalıkları, hayvan psikolojisi ve psikozlar, beslenmeyle ilgili hastalıklar, vitaminler ve avitaminozlar, iç ifraz guddeleri hastalıkları, andokrinopatoloji.." konuları ele alınmaktadır. Hayvan psikolojisine ayrılan kısım, yalnız veterinerleri değil, bütün aydınları ilgilendirecek şekilde işlemiştir. Bu bölümde, hayvan psikolojisi hakkındaki teoriler incelenmektedir. Felsefecilerin estimolojistlerin, biyolojistlerin, psikologların ve konu ile ilgilenmiş olan sair yazarların fikirleri kısa olarak kitaba alınmış ve açıklanmıştır.

Kan Bankası

Bir temel atma töreni

Ankarada Cebeci Tıb Fakültesi bahçesinde geçen haftanın sonunda ilk Kızılay kan bankası binasının temeli atıldı. Bu törende bir çok devlet büyükleri, tabibler, talebeler hazır bulundular. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Türkiye Kızılay Cemiyeti Genel Sekreteri Kütahya mebusu Dr. Ahmed Gürsoy, Ankara Tıb Fakültesi Dekanı Prof. Süreyya Gördüren ve Kızılay kan programı müşaviri Dr. Gazanfer Bingöl tarafından Kan bankasının ödevlerini, amaçlarını, kapasitesini bildiren söylevler verildi. Temele ilk harç Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkam tarafından konuktu. Böylece memleket için köprüler, barajlar, fabrikalar derecesinde ve belki onlardan daha çok hayırlı ve faydalı olan bu teşebbüs kâğıtlardan toprağa, yani lakırdıdan fiiliyata geçmiş oldu. Zaten bu adımı bütün yurd yıllardanberi beklemekte idi. Yer yer kurulacak kan bankalarının ne faydalar sağlıyacağı aşağı yukarı bütün vatan çocuklarının öğrendikleri bir şeydi. Bu büyük bir ihtiyaçtı. Daha önce de bu yolda çalışmalar yapılmıştı. Yurdumuzda binlerce defa donörlerden kan alınmış ve ihtiyacı olan hastalara aktarılmıştı. Bu 'hususta kitablar yayınlanmıştı. Her hastahanede bir kan alma yeri tesis edilmişti. Buralarda mahdut miktardaki donörlerden kan alınıyor, saklanıyor gerektiği zaman kullanılıyordu. Hattâ Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yedi ilimizde kan nakli istasyonları kurmağa teşebbüs etmişti. Bunları İngilizlerin W. Edwards firması kuruyordu. Bu iş için (kan bankası ve kan nakli merkezlerinin döner sermaye ile İdaresine dair) bir kanun çıkarılmıştı. Bu kanunun birinci maddesinde: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının lüzum göreceği sağlık tesislerinde taze kan ve kuru plazma stoklan yapmak; kan nakil işlerini görmek ve kan mahsulleri alım ve satışı yapmak üzere 2.000.000 liralık kan bankası döner sermayesi tesis olunmuştur, denilmekte idi. Bu kanunun yayınlandığı tarih 14. 2. 054 ve numarası da 6266 idi. Demek ki kanunun hazırlandığı, Mecliste konuşulduğu ve yayınlandığı günlerin üzerinden bir yıldan fazla bir zaman geçmişti. Ayrıca bu kanunun yürütülmesi için hazırlanan talimatname Resmi Gazetede 22. 4. 055 tarihini taşımakta idi. Bu kan bankalarından bir kısmı çok evvel çalışmağa başlamışlardı. Şu halde Kızılay'ın tesisine teşebbüs ettiği kan bankaları memleketimizde ilk defa kurulan müesseseler değildi. Biz daha önce AKİS'in 7, 10, 25 inci sayılarında kan aktarmanın tarihinden, kan gruplarından, taze ve konserve kandan, kanın anama tekniğinden, ilk kan bankalarından, kan bank alarmın tiplerinden, bu husustaki hususi teşebbüslerden ve propaganda işlerinden bahsetmiştik. Bu yanlarımıza ilgisiz kalmıyan Kızılay Başkanlığı kendi teşebbüsleri üzerinde bizi tenvir etmek nezaketini gösterdi. İstediğimiz bilgileri verdi. O zaman da Kızılay haftası münasebetiyle hazırladığımız bir yazıda Kızılay kan bankalarının özelliklerini anlattık (Akis, sayı 25). Şimdi Kızılay çalışmalarının hakikat olmağa yöneldiğini görmekle bütün yurttaşlarla beraber sevinç duymaktayız.

Özellikleri olan tesisler '

Evvelki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi kan bankaları hastahanelerde, kızılhaç'a ait, ve özel sermayeli olmak üzere başlıca üç tip arzetmektedir. Sağlık Bakanlığının kurduğu kan bankaları hastahanelere bağlı ve onların içinde kurulmuş teşekküllerdir. Yurdumuzda özel sermaye ile işleyen bir kan bankası henüz mevcut değildir.

Dr. Gazanfer Bingöl
Yerine göre adam

Müstakil olarak hastahaneler civarında kurulan kan bankası örneği olan Kızılay kan bankasına gelince, bizce bunun en önemli vasfı ne daha büyük olusu, ne kapasitesinin üstünlüğü, ne de Kızılay tarafından bu teşebbüsün ilk defa yapılmasıdır. Bu bankanın en karakteristik vasfı ehil eller tarafından kurulmasıdır. Kızılay böyle bir işe başlarken önce bu organizasyonu kuracak hekimleri İngiltere'ye ve Amerikaya göndermek suretiyle meseleyi yerinde ve esasından tetkik ettirme basiretini göstermiştir. Kendisine müşavir olarak da çok değerli bir bekimi seçmiştir. Öbür tabiblerin de iyi yetişerek yurda döndüklerinden şüphe etmiyoruz. Bu gibi bayır işlerinin maddi menfaatlerden uzak, kendisini ilme ve işine bağlamış ve bu işi aşk derecesinde sevmiş insanların elinde gelişeceğine inananlardanız. Kızılay kan programı müşaviri Gazanfer Bingöl işte tam bu tipte bir adamdır.

Güzel tür hareket

Kızılay'ın gayet ârifane bir bereketine de burada işaret etmek isteriz. 26 Nisan 1955 Salı günü saat 14.30 da Kızılay umumi merkezinde yapılacak toplantıya bazı hekimleri davet etti. Başka memleketlerde olduğu 'gibi merkezde hastahanelerin ve enstitülerin kan meseleleriyle ilgili elemanlarından müteşekkil bir konsey kurmak arzusu meydanda idi. "Ben" lerin fevkalâde hipertrofiye uğradığı, kabardığı ve "le moi" nın herkesin 10-20 metre önünde burnu havada yol aldığı bir memlekette başkalarının emeğine değer veren' ve üstün bir memleket dâvası karşısında şahısları gölgeleyen ve silen bu harekete hayran olmamak mümkün değildi.

Bu toplantıda ilmî iki konu münakaşa edildi ve karara bağlandı. Bu konulardan biri homoloğ serum sarılığının sirayeti bakımından plazma istihsalinde ultraviyole İrradiyasyonunun değeri idi. İkinci konu da memleketimizde hangi tip plazma (donmuş plazma, likid plazma, kuru plazma) hazırlanması lâzım geldiği meselesi idi. Bazı kimselerin kanında bir virus bulunuyor. Bu virus sarılık geçirmiş hastalar olabildiği gibi hiç sarılık geçirmemiş sağlam virus hamilleri (sağlam portörler) . de olabilirler. Plazma hazırlamak için bir çok insanların kam bir araya getirilmektedir. Yüz kişinin plazması bir araya toplandığı gibi meselâ onarlık guruplar da yapılabilir. Şüphesiz küçük havuzlar halinde hazırlanan plazmalar daha tehlikesizdir. Yüz kişinin kanının bir araya getirilmesiyle hazırlanan plazmaların hastalığı yayma tehlikesi daha fazladır. Başka memleketler insan katımdaki virusla bulaşan bu sarılığa mani olmak için iki ; usul kullanıyorlar. Amerikada plazmayı ultraviyole ışınlariyle irradiyasyona tabi tutuyorlar. İngilterede ise bu irradiyasyonların da virusu öldürmediği kanaatine varıldığından lüzumsuz addettikleri bu emekten vaz geçerek plazmaları onar kişinin kanım ihtiva eden havuzlarda hazırlamağı tercih ediyorlar. Ültraviyole ışınlarının başka mikroplara da kötü tesir yaptığı ve onları imha ettiği bilinen bir olaydır. Bir yandan da homolog serum sanlığı virusuna hiç öldürücü tesir yapmadığı iddia edilemez. Amerika gibi bu işler üzerinde çok ilerlemiş olan bir memleketin plazma hazırlamakta ültraviyole irradiyasyonundan istifade etmesinde de elbet bir sebep vardır. Sonra bu iş için getirilecek ültraviyole cihazının değeri de üç, beş 'bin liranın içindedir. Kullanılması çek külfetli ol-

Kan bankası açılıyor
Heybetli bir açılış

mıyacaktır. Bütün bu münakaşaların sonunda konsey, ültraviyole cihazlarının getirilmesine ve memleketimizde de Amerika'da olduğu gibi irradiye plazma hazırlanmasına karar vermiştir.

Yurdumuzda hangi tip plazma hazırlanmasının daha faydalı olacağı meselesine gelince toplantıya iştirak eden tabibler kuru plazmanın muhafazası daha kolaydır ve uzun müddet (5, yıl) dayanıyor. Likid plazma ancak iki yıl muhafaza edilebiliyor. Dondurulmuş plazma (plazma konjele) ise fazla kullanma yeri olmamakla beraber antihemofilik globülin'in mahfuz kalması bakımından faydalı bulunuyor. Likid plazmanın bir başka üstünlüğü de bir tek şişede muhafaza edilebilmesidir. Kuru plazma ise eritici maddeyi ihtiva eden ikinci bir şişeye ihtiyaç göstermektedir. Bütün bunlara rağmen konsey kuru plazma hazırlanmasının daha faydalı olacağına karar vermiştir.

Kızılay kan bankası şimdilik fraksinasyon ve gamma globülin hazırlanması meseleleriyle meşgul olmıyacaktır.

Yurddaşların alakası şarttır

Henüz temeli atılan, fakat ilmî münakaşaları ve araştırmaları şimdiden başlamış bulunan Kızılay kan bankasının işlemeğe başladığı andan itibaren karşılaşacağı en büyük zorluk bedava kan temini meselesidir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu işi döner sermaye ile ve donörlerden bedeli mukabili kan alarak hastalara % 10 kâriyle satmak suretiyle yürütmeği düşünmüştür. Ticarî mahiyetteki işlerin daha kolaylıkla başarılacağı muhakkaktır. Ancak bir memleketin yaşamasını gerektiren bir çok olaylar da vardır ki bunlar o cemiyeti teşkil edenlerin feragatlerine, diğerkâmlıklarına, vatanperverliklerine dayanır. Yurttaşlarımızın gerektiği zaman yalnız kanlarının ve bir kısmını değil, hepsini, hattâ canlarını da vermesini bilen insanlardır. Yüz yıllardan beri Türk kanı çöllerde akıp gitmiştir. Tarihimizi dolduran destanlar bu emsalsiz maddenin avuç avuç harcanmasiyle yazılmıştır. Bu işin önemi bugünkü nesillere de radyolar, filmler, konferanslar, nutuklar, yayınlarla anlatılacak olursa onlar da kendilerine düşen vazifeyi ve kahramanlığı yapacaklardır.

Ordunun da bu çalışmalara emeğini katmasının artık zamanı geldiğini belirtmek isteriz. Bunu daha önceki yazılarımızda da söylemiştik. Gerek Kızılay, gerek Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu kadar programlı şekilde ve geniş sermaye ile memlekette kan aktarma konusunu ilgilendiren çalışmalar yaparken asker hastahanelerinin ihtiyacı olan kanın başka yerlerden teminine çalışılması insana üzüntü vermektedir. Artık bir Ordu Hematolojisi ve hemoterapi merkezinin kurulması zamanı gelmiştir. Nasıl bir ordu ijiyen enstitüsüne ihtiyaç varsa, buna bağlı böyle bir merkezi-teşkilâta da ihtiyaç vardır. Yer yer kurulacak başka ordu kan bankaları da bu merkeze bağlanacaktır. Bu kan merkezi orduda kan araştırma, likid veya kuru plazma. ve kan saklama, stabilize solüsyonların, kan guruplarının tayini için gerekli serumların hazırlanması işlerini gerçekleştirecektir. Ayrıca askerî kan bankalarını kuracaktır. Bu işler için lüzumlu personeli yetiştirecektir. Memleket içinde ve dışında bulunan askerî ve sivil başka hematoloji ve hemoterapi servisleriyle devamlı ilmî ve teknik münasebetler kuracaktır. Hattâ böyle bir askeri kan' merkezinin ve bunun yurdun gerekli yerlerinde açacağı kan bankalarının sivil halka dahi faydaları dokunacaktır. Çünkü asker demek, üniforma taşıyan sivil demektir. Ayrı gayrı yoktur. — Dr. E. E,

K A D I N

Dionne'lar
Yirmi sene *evvel*

Portre

Yalnız aşk onları kurtarabilir

Kanadalı meşhur beşizlerden bir tanesi, Emilie öldü. Fakat son günlerde bir diğerinin, Emilie'nin en sevgili kardeşi Marie'nin de hayatı tehlikededir ve Amerikadaki doktorların bütün dikkat nazarları onun ve diğer beşizlerin üzerinde toplanmış bulunuyor.

Tanınmış bir "pschiatre" ın iddiasına göre, bu ölümden mesul olanlar, ikizlerin ruhi gelişmeleri hakkında tamamiyle cahil olan doktorlardır ve bugün artık beşizleri ancak büyük ve yeni bir his, aşk kurtarabilir.

"Psychiatre" a göre facia bundan 21 sene evvel başlamıştır, çünkü beşizler 21 sene evvel dünyaya gelmiştir ve onları muvaffakiyetle dünyaya getiren, onları yaşatan Dr. Ailen Dafoe aynı zamanda onların felâketini hazırlamıştır. Bu kasaba doktoru, beşizlerin ailelerine teslim edilemiyeceğini, çünkü çok basit olan anne ve babanın çocuklarına yalnız sağlık noktai nazarından değil de, ruhi bakımdan da bakamıyacaklarını, onları sergilerde teşhir ederek bir para kazanma vesilesi yapacaklarını ileri sürmüştü. Mahkeme doktoru haklı buldu ve beşizleri kendisine teslim etti.

Dr. Dafoe bu iddialarında ne derece samimi idi, bilinmiyor. Çünkü dört sene sonra, onun beşizler sayesinde muazzam bir servet yaptığı meydana çıkmıştır. Onları fuarlarda teşhir etmiyor, hattâ onlara insan yüzü göstermiyordu ama mama, oyuncak ve elbise reklâmlarında resimlerinin çıkmasına müsaade ediyor ve firmalardan komisyon alıyordu.

Fakat samimiyetle olsun veya olmasın. Dr. Dafoe'nin inandığı bir şey vardı, o da beşizlerin kendisinden vs dadılarından başka kimse ile temas ettirilmemeleri gerektiği idi.. Beşizler, tel örgüler arkasında, dünyadan uzak, insafsız bir terbiye usu'lü ile, kendi yaşlarında hiç bir mahlûk yüzü görmeden vahşi hayvanlar gibi kendi kendilerine büyütüldüler. Onların 8 yaşlarında bir ablaları vardı. Beşizleri merak eden bu kızcağız, Dr. Dafoe'nin bahçesinin etrafında dolaşırken, onların oynadığını gördü, yanlarına sokuldu.. Vaziyeti gören muhafız derhal, bu 8 yaşındaki gocuğun üzerine atıldı ve bir hırsızı kovar gibi, ona hakaret ederek, kovdu.. Prensip su idi: beşizler yalnız büyüyeceklerdi, yapayalnız! Çünkü onlar birbirine eş beş kişiydiler. Dışarı âlemden ürküp kaçan beşizler birbirlerine daha çok sokuldular, marazi bir aşkla birbirlerine bağlandılar ve dünyada kardeşlikten başka, bütün diğer hislerden, alâkalardan, gayelerden bihaber büyüdüler.. Nihayet 8 yaşlarına geldikleri zaman ailelerine teslim edilmişlerdi. Fakat onlar da çocukları sıkı prensiplerle büyütmek üzere emir almışlardı. Korktular. Dr. Dafoe ölmüştü, fakat onun acayip, gayriinsani ve cahil metodları beşizleri felâkete sürüklemekte devam edecekti. Bunlar için dışarı âlemle temas etmek, şahsiyetini meydana koymak, arzu duymak, gaye beslemek, nihayet "yaşamak" mevzuubahis bile değildi. Birbirlerinden başka arkadaşları yoktu. Birbirlerinden hiç ayrılmaz, daima aynı elbiseleri giyerlerdi. Düşünceleri, hisleri hareketleri hep eşti. Sanki

Dionne'lar
Yirmi sene sonra

beş kalıp ve tek bir ruh mevcuttu. Halbuki tabiat onları ayrı- ayrı şahsiyetler olarak yaratmıştı: Emilie'nin müziğe istidadı vardı, Marie'nin ev işlerine.. Cecile hastabakıcı olmak istiyordu, Annette ise rahibe. Yvonne entellektüel idi.. Fakat şahsiyetlerini belirtecek olan bütün bu arzular, küçük yaşta onlarda öldürüldü ve onlar dakikası dakikasına birbirine eş hareketler yapan, "beşiz" programına göre büyütüldü..

(Buna rağmen en hoşları, en inceleri Marie, birdenbire şahsiyet göstererek karar verdi, Manastıra girdi, sör olacaktı. Bu beşizlerin ilk ayrılığı idi. Annette, Yvonne ve Cecile bu ayrılığa tahammül etmek üzere gayret gösterdiler ve dayandılar; fakat Emilie hastalandı.. O kadar hastalandı ki, onu hastahaneye kaldırdılar. O da sör olmak istediğini söylüyordu.. Birkaç hafta sonra, bir gün hastahaneden kaçtı, sokaklarda perişan dolaşmaya başladı: "Manastıra, Marie'nin yanına gitmem lazım diyordu.. Hissediyorum ki Marie'nin bana ihtiyacı var.."

Aynı gün Marie Dionne bulunduğu manastırı terkediyor ve kardeşinin başına gelenlerden tamamiyle bihaber olduğu halde, şu mektubu bırakıyordu:

"— Sör olamıyacağım, çünkü kardeşim Emilie tehlikededir, ondan ayrılmamalıydım."

Emilie'nin, hakikaten öldüğünü duyunca Marie, ıstıraptan ölüyordu. Bugün hayatı tehlikededir.. Hayattan hiç zevk almamakta ve kardeşinin ölümünden kendisini mesul tutmaktadır. Doktorları düşündüren mesele Emilie'nin ölümüne sebep olan arazların aynen Marie'de de gözükmesidir. Bu bazı (guddelerin "hypertrophie" sinden ileri gelmektedir ve ruhi buhranlarla karışarak vücudun mekanizmasını (baltalamaktadır. Zaten Emilie üç yaşından beri sar'a nöbetleri geçiriyordu ve böyle bir nöbet esnasında, zayıf olan bünyesi mukavemet gösterememişti.

Marie'nin kurtulabilmesi için doktorlar onun derhal evlenip, çocuk sahibi olmasını şart koşuyorlar. "Onu artık ancak aşk kurtarabilir" diyorlar.

Dionne'ların Kanada' bankalarındaki serveti beş yüz milyondan fazladır.. Talipleri de çoktur.. Çoktur ama bu zavallı beşizler hâlâ birbirlerinden ayrılmaktan korkuyorlar, ruhları Dr. Dafoe'nin tel örgüleri arkasında hapsedilmiş kalmıştır.

Sadelik

Şıklığın esası

Moda

Siyah - Beyaz modası

Senelerden heri kullanılan ve hiç bıkılmıyan, hiç modası geçmiyen bir renk kombinezonu varsa o da siyah-beyazdır.

Birkaç senedir yaz renklerinin bile arasına giren siyah, güneşli günler için biraz fazla mahzun bir renktir. Ondan bir türlü vazgeçemiyen fakat onu biraz gençleştirmek, neşelendirmek, hafifletmek ve bahar havasına uydurmak istiyen Paris terzileri, türlü icatlar yapmış, siyahla beyazı eğlenceli bir şekilde birbirine ekliyerek, hoş sürprizler hazırlamışlardır: İşte siyah bir redingotun tam arka yakasının ortasında kocaman bir beyaz kurdelâ fiyonk.. Başka bir modelde, saksıdan fırlar gibi omuzdan fırlıyan bir demet beyaz çiçek, siyah elbise ile kullanmak için beyaz çiçekten yapılmış bir yelpaze..

Fakat bu yaz. umumiyetle tek renk modası hüküm sürecektir denebilir. Son zamanlarda, birbirleriyle moda yazısı yarışına çıkan büyük terzilerin iddialarına göre, tezat renklerle yapılan renk kombinezonları kadınların boyunu kesmekte ve onların umumi görünüşünü çirkinleştirmektedir. Meselâ açık gri etek üzerine giyilen kırmızı bir ceket kadım olduğundan kısa boylu gösterir, halbuki bu kadın, gri etek üzerine aynı tonun biraz koyusunu giymiş olsaydı endamı daha güzel görünecekti..

Mevsim başında, büyük terzilerin mankenleri, ekseriya tepeden tırnağa aynı renklerle giyinmiş olarak gölündüler. Sarı elbiseli bir manken, ayağına ince sarı iskarpinler giyinmişti ve başında da sarı bir hasır şapka, elinde saRI bir çanta vardı. Mankenin yalnız eldivenleri ve boynundaki inci beyazdı. Çanta ve ayakkabı değişik renkte olsa bile, umumiyetle bu değişiklik, bariz şekilde tezat tos* kil eden renklerle yapılmıyor, birbirine giden soluk renkler tercih ediliyor. Meselâ sarı ile koyu kahverengi yerine açık sarı ile açık gri, bejle beyaz.

Siyah ve Beyaz

Yeni senfoni

Tek renk modası, kadınlara ayrıca, bir de kibarlık vermektedir; fakat bu modayı takip ederken dikkat edilecek nokta renkleri açıklı, koyulu fakat aynı tonda seçmektir.

Dost başa, düşman ayağa..

Büyük terzilerin "tek renk" modasına mukabil, Fransanın meşhur ayakkabıcıları çok değişik biçimli, iki üç renkli ayakkabı hazırlamakta mahzur görmüyorlar. Bu ayakkabıların müşterek vasfı yumuşak deri ve hafifliktir. Bilhassa yaz mevsiminde ayakların rahatını temin etmek saadetin şartıdır denebilir. Vakıa birçok ayakkabıcılar 13 om. uzunluğundaki incecik "pike" topukları muhafaza etmişlerdir ama şık kadınlar 8 cm. den fazla topuk kullanmamaktadırlar.

Mevsimin en büyük yeniliği içli dışlı giyilebilen mokasen ayakkabılardır.. Tabanlar yerinden çıkmakta ve ayakkabı çevrilmektedir. Gündüz için düşünülen bu ekonomik ayakkabıya mukabil gece ve akşam için, pahalıya mal olan metal topuklu iskarpinler icat edilmiştir.. Eyfel kulesinden ilham alınarak yapılan bu ayakkabılar hem sağlam, hem zariftir; fakat bu çeşit fantezilere, Pariste umumiyetle ecnebiler, bar artistleri rağbet etmektedir.. İncecik derilerden yapılmış dümdüz klasik pabuçlara gelince, bunlar rakipsizdir ve genç en baştadır.

Güzellik

Gözler hakkında

Göz ruhun aynasıdır, derler. En kapalı devirlerde bile, kadınlar gözlerini kapamamış, onları boyamış ve göstermişlerdir. Bu senenin makyaj ustaları ise, göze çok büyük bir yer ayırmışlardır. Soluk makyaj modası gözlerin daha çok meydana çıkmasına yardım ediyor. Bundan başka, ruhumuzun aynası olan gözlerinizi rimelle, kaş kalemleri ile göz kapaklarınıza süreceğiniz kremler ve boyalarla güzelleştirebilir, onlara parlaklık, zekâ ve cazibe verebilirsiniz.

Yalnız dikkat! Göz makyajı hem gayet zor, hem de tehlikelidir. İyi yapılmadığı takdirde insanı bayağılaştırır ama bunu öğrenmek zannedildiğinden kolaydır.

Bu senenin kaş modası kalındır. Ancak burnunuzun ve göz kapaklarınız m üstündeki tek tük kılları yolup, kaşlarınızın tabii çizgisine el sürmeyin. Tabiatın size verdiği bu çizgi, ekseriya yüzünüze en çok yakışan çizgidir. Şayet kaşlarınız çok açık renk ve seyrekse, sivri uslu bir kalemle, hafif ve kısa rötuşlar yaparak, onları meydana çıkarın. Bu iş için, siyah kalem yerine kahverengi kalemi tercih edin. Şayet sarışın veya kızılsanız, o zaman çok açık kahverengi veya gri kalem kullanın. Aşağı doğru inen çizgiler, yüzünüze mahzun ve yaşlı bir ifade verir, bunlardan kaçınınız.

Kirpikler

Tabii rimelinizi sürmeden evvel, pudra işiniz bitmiş olmalı. Kaşlarınızın ve kirpiklerinizin üzerinde kalan pudra tozlarını temizledikten sonra, boya işine başlayın. Temiz olması icabeden rimel fırçanızı, sıcak suda ıslatıp rimelinizi öyle sürün ve fırça-

Klasik ayakkabılar

Her dem taze

Amerikalı gözüyle

Öteki Kadın

Avukat L. KAUFMANN

Meslekî tecrübelerime dayanarak söyliyebilirim ki, kocasının ihanetini öğrenen bir kadın, onu sevsin veya sevmesin, vurulmuş bir kuş gibi çırpınmaya başlar. Basıları derhal ayrılmaya kalkarlar. Diğerleri için bu hadise devamlı bir kavga mevzuu olur, müşterek hayata devam ettikleri halde kocalarını bir türlü affedemez, kendilerini de onu da yer bitirirler. Bir kısım ise, intihar etmek ister. Fakat muhakkak olan bir şey varsa, hepsinin de derin bir ıstırap duyduğudur.

Geçici bir heves, bir arzu ve değişiklik neticesi olan ihanet aslında pek mühim değildir. Kapılmış obuasına rağmen, erkek karısını eskisi kadar sevebilir. Kadının böyle bir ihaneti bile bile, bilmemezlikten gelmesi isabetli bir hareket olur.. Fakat aslında çok mühim olmıyan bu hatayı kadınlar, gözlerinde büyütürler.

Aksine olarak macera, alâka ve bağlanma şeklinde devam ederse, izdivaç hayatı tehlikeli bir hastalığa yakalanmış demektir. Tedbir almak icabeder.

Umumiyetle kadınlar, kocalarının atıldıkları macerayı, herkes duyduktan sonra duyarlar. Fakat daima yapılacak bir şeyler vardır. Hastalığa teşhis koyar koymaz, hiç renk vermeden, müdafaaya, hattâ bazen hücuma geçmek iyi olur. Hücumdan maksat kavga etmek, ayılıp bayılmak, ağlamak, evi terketmek değildir. Aldatan erkek, nasıl sessizce, kurnazca gizli plânlar kuruyorsa, aldatılan kadın da, aynı sessizlik ve kurnazlıkla, gizli plânlar kurup, bu plân dahilinde hareket etmelidir..

Birdenbire işine fazla düşen, dört elle vazifeye sarılan, gece toplantıları icad eden, kalacağı otelin adresini vermeden iş seyahatine çıkan, karısının sevgi hareketlerinden âdeta kaçan, onları önleyen erkek şüpheli durumdadır. Kadın, bu ve buna benzer değişiklikleri zamanında farkedip, sessiz bir mücadeleye geçmelidir..

İlk yapacağı şey, her zamandan cazip, her zamandan şık ve güzel olmaktır. Kim ne derse desin, evli bir kadın, kendisine bir artist gibi bakamaz. Bir çok gailesi vardır. EM ve çocukları için fedakârlıklara katlanır. Bundan kocası da mesuldür. Fakat erkek dışarda oyalanmaya başlar başlamaz, kadın bu alârm işaretini farkedip, her şeyden evvel kadınlığım düşünmeli, evvelâ kendisine bakmalıdır.

Ev işlerini de arada sırada ihmal edip, kocası ile akşamları, iş dönüşü sokakta buluşup, yemek yemeğe, dansa gitmelidir. Çocukların büyüdüğünü, bütçelerinin ferahladığını ileri sürerek, bu çıkışları sık sık tekrar etmelidir. Ne bu çıkışlarda, ne de evde herhangi bir mevzu üzerinde, kocası ile münakaşa etmemeğe gayret ettiği takdirde erkek, karısının hoş ve cazip olduğunu yeniden hatırlıyacaktır. Çünkü bir çok erkek evde iş başında unuttukları karılarını sokakta süslü ve itinalı gördükçe, yeniden ona bağlanırlar. Nihayet unutmamak icab eder ki, erkek vaktiyle o kadını beğenmiş ve evlenmek için onu seçmiştir.

Eğer erkek, geceleri geç vakit eve dönmeye başlamışsa ve bunun için işini bahane ediyorsa, kadın bu bahaneye inanmış gibi görünmeli ve çok sade bir tavırla:

"— Eyvah gecikeceksin, çok sıkılıyorum. Bari ben de filancalara gideyim, geçen gün ısrar ediyorlardı" demeli.

Bu filâncalar, kocasının çok 1-yi tanıdığı, itimat ettiği bir aile değil, kadının bir çocukluk arkadaşı veya ailece görüşmedikleri bir yer olmalıdır. Kadın bu misafirlikten eve geç dönmelidir. Kocasından daha geç.. Neş'eli görünmeli ve ne yaptığını soran kocasına çabuk çabuk "— Konuştuk, fala baktık, misafir geldi" gibi müphem bir izahat verdikten sonra derhal yatıp uyumalıdır.

Başka bir akşam, eve gene geç dönen erkek, karısını evde bulmamalı. Bu sefer sinirlenecektir, çünkü karısı gideceğinden onu haberdar etmemiştir. Sual sorduğu takdirde kadın, aynı masum sesle:

"— Bilmiyordum, akşam birden uğrayıp beni sinemaya götürdüler, sonra da eve gittik, çay içtik, çok üşümüştük" diyebilirler. .

Başka bir akşam tiyatroya, bir gece kulübüne, yemeğe gitmiş olabilirler.

Erkek bu vaziyette, ekseri, eve geç dönmekten vaz geçecektir. Her erkek karısını kıskanır ve öteki kadınla buluştuğu saman, artık içi eskisi gibi rahat değildir.. Aynı anda, karısının nerede olduğunu düşünmek hiç de hoşuna gitmiyebilir. Hattâ, hattâ öteki kadına bile kızmaya başlar. "Karısını yalnız bıraktıysa sebep bu kadındır, bütün kadınlar, en masum görünenler bile, yalancıdır" gibi düşüncelere kapılır. Sinirlidir, öteki ile kavgalar başlar ve erkek

da birikmiş rimel tabakası bulunmamasına daima dikkat edin.

Kirpiklerinizi kökünden uçlarına doğru boyayınız. Bu işe de, burun tarafından başlayıp göz kenarlarına, dışarıya doğru gidiniz. En uçtaki kirpikleri boyayabilmek için, güz kapağınızı alnınıza doğru çekin. Rimel sürüldükten sonra, aynı ameliye, kuru bir fırça ile tekrar edilmeli.. Alt kirpikleri boyamayın.

Göz kapakları

Onların üzerine hafif bir boya gölgesi vurursanız, gözleriniz daha güzel gözükecektir.. Bu renk mavi, yeşil veya açık gri olabilir. Fakat hafif bir *gölge* şeklinde olmalıdır. Bu işde, bitince gözlerinizin ucuna, yukarıya doğru ince bir kuyruk çekin. Belki kuyruk çekmek ilk zamanlar zor gelecek ama, yavaş yavaş meleke kesbedeceksiniz. Gözlerinizi bu kadar boyadıktan sonra, yanaklarınıza katiyen allık sürmeyin. Ancak teniniz mat ve soluk olduğu takdirde, göz makyajı yapabilirsiniz.

Çocuklar

Yemek meselesi

Bebek doğar. Anne baba bilhassa tecrübesizse, binbir türlü mesele, binbir müşkülâtla karşılaşır. Fedakârlıklara katlanır, fakat kısa zamanda, bütün meseleler halledilir, çocuk büyüyüverir. Yalnız bir mesele vardır ki anne ve babayı, çocuk büyüdükten hattâ bazan okula başladıktan sonra bile meşgul eder. Bu yemek meselesidir. Birçok aile sofraları bu yüzden tadını tuzunu kaybeder. Çocuk gıda almayı reddeder, lokmaları ağzında buyur, ısrar edilirse kusar, ağlar, tepinir. Neticede anne ile baba birbirine geçer, huzursuzluk doğar.

Bunun için çocuğunuza daha ilk günden iyi alışkanlıklar vermeniz şarttır. Rahat etmek istiyen bir kadının, çocuklarına karşı bile diplomat olması icab etmektedir. Çocukların mukavemetini başka tarafa çevirmek ve isyanlara meydan vermemek lâzımdır.' Çocuklarınızın meselesiz yemek yemesini istiyorsanız, 10 şarta riayet etmeyi unutmayın.

1) Yemeklerini azar azar koyup: Ekseri anneler, çocuklarının tabaklarını doldururlar. Onların küçük midelerini kendi midemizle ölçmemeliyiz. Fazla yemek çocuğun iştihasını kapar ve tiksinti verir.

2) Değişik yemek yapın: Hiç olmazsa aynı yemeği değişik şekillerde ve süslüyerek sofraya getirin.

3) Yeni yemekleri onlara taddırarak verin: Bebek o gün neş'eli ise, kendisine biç yemediği yemekten tek bir kaşık verin. Tükürürse isyan etmeyin, başka bir gün, yeniden tecrübe edersiniz.

4) Yalnız başına yemeğe alıştırın: Bir yaşından itibaren, bardağını kendisi tutmalıdır. İki buçuk, üç yaşına kadar sütten nefret eden bazı çocukların, süt kabından sütü kendi kendilerine bardağa boşaltmaya başlayınca, süte ısındıkları çok görülmüştür.

5) Onun tuhaf zevklerini anlamaya çalışın: Tereyağını şekerle mi yemek istiyor? Yoksa zeytini mi şekere batırıyor, bırakın yapsın..

6) Renklerden istifade edin: Renk iştiha açar. Et ve pürenin panında havuç rendesi, birkaç yeşil yaprak, turp, malhallebinin üstünde çilek yeneği cazip yapar.

7) İştihası olmayınca kızmayın: Israr ve inat etmek veya yalvarmak, mükâfat vâdetmek, dövmek, çocuğa zorla fena alışkanlıklar vermek demektir. Bu şekilde sizi üzdüğünü, alâkanızı cezbettiğini görecek, her zaman aynı metoda baş vurmaktan zevk duyacaktır.

8) Dört yaşına kadar aile sofrasına almayın.

9) Yemek yedirirken alâkasını başka tarafa cezbetmeye uğraşmayın: Bazı anneler çocuklarının alâkasını başka tarafa cezbederek dalgınlığından istifade edip, yemek yedirirler. Bilâkis çocuk, önündeki yemekleri kendi kendine yemeğe alışarak oyalansın.

10) Çocuğu sık sık mutfağa götürün: Siz yemek hazırlarken, sözde o da yardım etsin. Tuzunu attırın, tencerenin kapağını kapamasına müsaade edin, bahçeden maydanoz koparsın rafadan yumurta yapsın. Siz sofrayı hazırlarken bunu zevkle yapın ve çocuğunuzun yardımını isteyin.. Çiçeği sofraya koysun, kendi kaşık, çatallarım getirsin.

Çelikli ayakkabılar

Model: Eyfel kulesi

merak içinde eve koşar..

Gece çıkışları temin edemiyen kadın kendisini gündüz meşgalelerine de verebilir.

"— Biliyor musun bu sabah yolda eski müdürüme rastladım, bana yeniden iş verebileceğini söyledi. Ne dersin?"

Kadın ya çalışacak, ya bir kulübe, cemiyete âza olarak, herhangi bir kursa devam ederek aile muhitinden biraz uzaklaşmalı, kocasının zihnini kurcalıyacak bir insan bulup, onunla meşgul görünmeli.. Bu insan eski bir mektep arkadaşı, bir aile dostu, kulüpte veya kurslarda rastladığı bir erkek olabilir. Maksat erkeğe karısının hâlâ cazip olduğunu ispat etmekten ibarettir. Çünkü kocalar bir erkeğin arkadaşlığını bile karılarından kıskanırlar.

Bazı kadınlar da, rakipleri ile arkadaş olup, onu sık sık evlerine çağırır ziyaretlerine giderler. Erkek sevgilisini her dakika ev haliyle, evdeki zayıf taraflariyle görünce sukutu hayale uğrıyabilir ve karısı vaziyete hâkim olmuş, oyununu güzel oynamışsa, erkek bu maceradan sıkılmaya başlar..

Her ne olursa olsun, aldatılan kadının dikkat edeceği başlıca nokta, aldatıldığını bilmemezlikten gelmektir. Bu onun en kuvvetli tarafı, kozudur. İşi açıklamakla, ancak kocasına ve sevgilisine hizmet eder.. Erkek yalandan ve riyadan bıkmıştır artık, üstelik de sevgilisi, onu karısı ile konuşup ayrılmaya teşvik etmektedir.. İş meydana çıktığı gün, erkek nihayet, geniş bir nefes alacaktır.. Bazen kadın anlamamazlıktan gelse de, erkek ona hakikati anlatmaya kalkar. O zaman, kadının yapacağı şey, kati bir ifade ile, gülümsiyerek odadan çıkmak ve erkeği dinlememektir.. Böylece onun hareketlerini, çocukça bulduğunu ve ehemmiyet vermediğini, ayrılmaya katiyen niyeti olmadığını söylemeden ifade etmiş olur ki, bu çok mühimdir.. Erkek bu kuvvetli irade önünde bocalar, yaptığı şeyden utanır. Öteki kadına gelince, bu hareket onun için de bir darbedir.. Cemiyet kaidelerini çiğnemedikçe sevdiği adamla evlenemiyeceğini anlar, ona göre hareket eder..

Bütün bu manevralar faydasız olursa kadın, son çare olarak, çok iyi kalbli ve anlayışlı, zeki bir aile dostuna müracaat edebilir. Üçüncü bir şahsın yıkılmak üzere olan yuvaları kurtardığını çok gördüm..

Nihayet hiçbir şey fayda vermez ve ayrılmak icap ederse kadın, gene hislerini bir tarafa bırakıp, mantıkla hareket etmelidir.. Madem ki olan olmuştur, çocukların bu meseleden mümkün mertebe az zararlı çıkmalarım sağlamak icab eder.. Kocanın kazancının yarısından fazlası eski karısı ile çocuklarına kalmalıdır. Bu para meselelerini daima bir hukuk adamı halletmeli, karı koca böyle bir mevzuda hiç konuşmamalıdır. Çünkü iş mahkemeye intikal ettikten sonra bile henüz ümit vardır. Öteki kadın bir maceraperest tas paralara sahip olamıyacağını, sıkıntılı bir hayat geçireceğini görünce çekip gidebilir.

M U S İ K İ

Sanatkârlar

Feruzan Saydam
Ahenkli eller

Gölgede kalmış kıymetler

Devlet Konservatuarı her yıl birçok mezun verir. Tahsil yıllarında zaten, kaabiliyet derecelerini göstermişlerdir. Yetişmelerinin hitamına doğru talebe konserlerinde ortaya çıkmışlardır. Çoğu ümit vericidir. Bu memleketin kısır musiki hayatı hakkında endişe duyanlar, onlarda bir ümit kaynağı bulurlar.

Derken mezuniyet günü gelir çatar. Başarılı bir imtihan verirler. Arkasından belki de bir konser. Oh! Herkes memnundur. Yeni bir piyanist, yeni bir oboist, yeni bir klarinetist yetişti. Münekkidler yazar çizer. Dostlar, akrabalar sevinç gözyaşları döker. Daha da parlaması beklenen birkaç yıldız doğmuştur.

Sonra?..

Sonrası yok. Ses seda kesilir. Sanki bir rüyadır bütün bunlar. Yıldızlar, parlama istidadı gösterdikleri anda karanlığa gömülmüşlerdir. Kimi öğretmen, kimi korepetitör, kimi de şikâyetçi ve küskün olmuştur. Kimi aile gailesine karışmış, kimi karlarda çalmayı tercih etmiştir.

Altı yıldan sonra..

Füruzan Boyar (ressam Pertev Boyar'ın kızıdır) da böyle bir sanatkardı. 1949 yılında, Devlet Konservatuarının mezuniyet konserinde cidden mevcudiyet göstermişti. César Franck'ın Senfonik Varyasyonlarını ve Debussy'nin Danse Sacré et Danse Profane'ını başarıyla çalmıştı. (Aynı konserde, o yılın mezunlarından Erdoğan Çaplı da vardı).

Fakat sonra, çeşitli sebeplerin yarattığı ve kıymetleri boğan o atmosfer, Füruzan Boyar'a da uzandı. Bir musikişinasla piyanist Ercıvan Saydam'la (onun da sesi çıkmaz) evlenmesi bile bunu önliyemedi. Bilinen, mezuniyetinden beri ancak tek bir konser verebildiği, Fauré'nin Ballad'ını çaldığıdır.

Geçen hafta Füruzan Saydam, ataletten kurtulmak ve bir musikişinasın gerektiği gibi hareket etmesine mani olan bağları sökmek İçin bir gayret gösterdi. Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının Cumartesi günkü Büyük Tyatroda verdiği konserde, solist olarak sahneye çıktı. Çocukların bile çalmağa teşebbüs ettikleri, fakat aslında tefsiri epeyce güç bir bestekarın, Mozart'ın bir konsertosunu ele almıştı. Mozart'ı hafif, zarif, fakat biraz sathi bir yaratıcı sayanlar eksik değildir. Daha olgun düşünenlere göre Mozart, icracıları için, tehlikelerle dolu bir bestekârdır. La Majör (23 No. lu) konsertoyu çalışma bakılırsa Füruzan Saydam, bu sonunculardandı. Eserdeki, üslûba müteallik tuzakları sezmiş görünüyordu. Mozart onun için romantik değildi. Nüanslarında ifrata kaçmıyor, yakışıksız rubatolara iltifat göstermiyor, ritminin sağlamlığını muhafazaya çalışıyor, hele - Mozartın bütün eserleri arasında fa diyez minör tonunda tek parça olarak bilinen - ikinci muvmanının istismara ve aşırılıklara müsait duygu imkânları içinde soğukkanlılığını kaybetmiyordu.

Altı sene önce olduğu gibi, belliydi ki Füruzan Saydam şuurlu bir piyanisttir. Görünen tek kusuru, konser tecrübesinden mahrum bulunmasıydı. Son muvmanda bu bilhassa sezildi. Parmakları çevik ve rahat değildi. Muvmanı huzursuzluk ve güvensizlik içinde bitirdi.

Antraktta, piyanistin çalışma dair fikir yürüten dinleyiciler bir noktada birleşiyorlardı. Sanatkârın ikinci bir konserini dinlemek için Üç dört yıl bekleme niyetinde olmadıklarında..

Füruzan Saydam, zincirleri kırmalıydı.

... ve Brahma

Programda, bir dâva daha vardı. Bu dâva, bize has değildir. Dünyada, onu çözmekle uğraşıp da neticeye varamıyanlar pek çoktur. Halli, bilgi Ve tecrübeden ziyade, yaratılış özellişlerine ihtiyaç gösterir.

Brahms'ı tefsir ve icra etme davasıdır bu..

Bu dava daha önce de Ankarada ele alınmış, Hans Rosbaud ve Hans Hörner gibi musikişinaslarca, inandırır gibisinden, çözülmüştü.

Cumartesi günü Brahma vakasını yeniden ele alan orkestra şefi Hans Hörner, ne bir yargıç, ne de avukat pozundaydı. Dava sahibini mahkûm veya müdafaa etmiyor, sadece onun yakın bir dostu, sırdaşı gibi davranıyordu. Brahms'ın Ninni'si, Meyerbeer'in L'Africana operasından bir arya, v.s.

Fakat bu yakınlığını, önündeki 70 ve arkasındaki 400 kadar insana - orkestraya ve dinleyicilere - anlatmakta önceleri biraz güçlük çekti. Fakat sonra dili açıldı. Musiki lisanından faydalanarak, bu vasıtayla en mânalı sözleri söylemiş bir düşünenin zihnine ve ruhuna inebildi.

Brahms'ın birinci senfonisi gene, olduğu gibi - ve her zaman olamadığı gibi - büyük bir eserdi.

Gigli'nin vedası

Evvelki hafta New York'un meşhur Carnegie Hall konser salonunda şişman ve ihtiyar bir tenor, cılız ve istikrarsız bir sesle, Donizetti'nin Sevda İksiri operasından bir arya söylüyordu. Başka şeyler de söyledi:

Fakat dinleyiciler heyecan içindeydiler. O gün duydukları sesten ziyade, eski günlerin hatırası onları ilgilendiriyordu. Sahnedeki şarkıcı, meşhur İtalyan tenoru Beniamino Gigli (Cilyi okunur) idi. Artık 65 yaşındaydı. Sesi de 65 yaşındaydı. Miadını doldurmuştu.

Eski günler gene hatırlandı. Gigli, Metropolitan operasının baş tenoru olarak Caruso'nun yerine geçtiği zaman, dinleyiciler onu sanatından ziyade sanatsızlığı, tabiiliği için alkışlamışlardı. Bir köylü sadeliği içinde, münekkidlerden birinin dediği gibi, "vücudunun bütün kuvvetiyle, bir dövüş horozunun tabiiliğiyle" oynuyor ve şarkı söylüyordu. Ballandıra ballandıra bir mezza voce yapmak, tiz bir si bemol çıkarmak, hıçkırmak, hazin bir kaydırma yapmak fırsatını yakaladı mı, üslûp filân düşünmezdi.

Derken Amerika'nın buhran günleri geldi. Metropolitan saanatkârlarının maaşlarını kesmek gerekti. Gigli bunu kabul etmedi. Bu, unutulmadı.

Benjamino Gigli
Maziye hasret

Orhan Günek
Yuvaya dönüş

Birkaç sene sonra, tenor, memleketine - Mussolini'nin İtalya'sına - döndü. Metropolitan'ın zavallı bir durumda bulunduğunu, Amerika'da yakında bir dahili harp çıkacağını söyledi. Bunlar da unutulmadı.

Unutulmadı ama, New York musikiseverleri, 16 yıllık bir aradan sonra, Beniamino Gigli'yi gene alkışlarla karşıladılar. Gigli, New York'daki üç konserim verdi ve sanat hayatına **veda** etti.

Günek'in avdeti

Erkek sesinden yana nasibi kıt Devlet Operamız, dört sene önce en parlak elemanlarından Orhan Günek'ten de olunca, bariton kadrosu iyice zayıflamıştı.

Günek, operaya istifasını vermiş, Avrupaya gitmiş, muhtelif opera kumpanyalariyle beraber çalışmış, bilhassa Tosca'nın Scarpia'sında ve Rigoletto'da ihtisas yapmış, takdir edilmiş, alkış toplamıştı.

Son sıralarda dolaşmaya başlayan "Orhan Günek döndü, dönüyor.." şayiaları, bu sağlam sesli, parlak şahsiyetli baritonu ancak Devlet Operasının ilk yıllarında, birkaç temsilde görmüş ve dinliyebilmiş olanları meraklandırmağa başlamıştı.

Şayialar tahakkuk etti. Orhan Günek memlekete avdet etti. Tekrardan Devlet Operası kadrosuna girdi. Tasavvurlara göre, kendisini ilk olarak, sahne mizacına çok uygun bir rolde göreceğiz. Gelecek mevsim temsil edilecek olan, Mozart'ın Don Giovanni'sinde..

Orketsralar

Denizaşırı seyahatler

Önümüzdeki günlerde, yazın ve son baharda, üç büyük Amerikan orkestrası denizaşırı seyahatlere çıkacaklardır.

Filâdelfiya Orkestrası, Amerikan halkının Fransız milletine bir kültür hediyesi olmak üzere, yalanda Avrupa'ya hareket edecek, ilk konserini 19 Mayıs günü Paris'te opera salonunda ilk konserini verecektir. Bu konserleri, Palais de Chaillot'daki iki konser takibedecektir. Amerikan Dışişleri Bakanlığının kültür mübadelesi programı mucibince tertiplenen bu seyahatte Filâdelfiya Orkestrası, Belçika, İspanya, Portekiz, İtalya, Avusturya, İsviçre, Batı Almanya ve Finlandiya'yı ziyaret edecektir. Eugene Ormandy idaresindeki orkestra - baştanbaşa Sibelius'ün eserlerinin çalınacağı Finlandiya konserleri hariç - Avrupa'daki her konserinde bir Amerikan eseri çalacaktır. Böylece Filâdelfiya Orkestrası, ilk defa olarak Avrupa kıtasında konser vermiş olacaktır. Orkestra, bundan Önceki turnesinde (1949 yılında) yalnız İngiliz adalarında konser vermişti.

Toscanini'nin sanat hayatından çekilmesi üzerine dağılma tehlikesiyle karşılaşan, nihayet Symphony of the Air (yani Radyo Senfonisi) ismi altında yeni bir gurup halinde şekil bulan NBC Senfoni Orkestrası da, bir Uzak-Doğu turnesine çıkmıştır. Orkestra, Thor Jonhnson ve **Wal**ter Hendl idaresinde, Japonya'nın muhtelif şehirlerinde, Kore'de, Hong Kong'da, Manila'da ve Honolulu'da konserler verecektir. New York Musiki münekkidleri çevresi, geçenlerde akdettiği bir toplantıda, 'dağılmayı reddeden ve yeni bir isim altında faaliyetine devam eden orkestrayı selâmlama kararını almıştır.

New York Filârmonik - Senfoni Orkestrası ise Avrupa turnesine 3 Eylül'de başlıyacak ve dört hafta sürecek olan seyahat esnasında Holanda, Belçika, Fransa, İsviçre, İtalya ve Yunanistan'da, son olarak da Londra'da konserler verecektir. Orkestra ilk olarak. Edinbung Festivaline iştirak edecektir. Şefler, Mimitri Mitropulos ile Guido Cantelli'dir.

Birkaç ay önce Ankara ve İstanbul gazetelerinde, New York Filarmonik - Senfoni Orkestrasının Türkiye'de de konserler vereceği haberi çıkmış, sonra bu tasavvurdan vazgeçildiği bildirilmişti. Nitekim, orkestranın açıklanan programında Türkiye yoktur. New York Orkestrası, burnumuzun dibine, yani Yunanistan'a, kadar gelecek, Türkiye'ye uğramıyacaktır.

Bu orkestranın da Avrupa turnesi, Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklendiğine göre» Ankara'daki Amerikan Haberler Merkezi, New York Filârmonik • Senfoni Orkestrasının Türkiye'ye gelmesini temin hususunda teşebbüse geçmiş ve imkânlar araştırmağa başlamıştır. Neticenin müsbet olmasını candan temenni ederiz.

Oda tiyatrosu faaliyette
Sonu iyi gelsin

Ankara

Tiyatro mevsiminin sonunda..

Devlet Tiyatrosu, mevsim faaliyetini Haziranın birindi günü tatil etmiş olacaktır. Halbuki bu tiyatroda halen Othello, Volpone ve Fareler ve İnsanlar isimli üç eserin provaları yapılmaktadır. Ayrıca Umum Müdürün vaadine göre Schiller ile Oscar Wilde için de birer müsamere hazırlanmaktadır.

Bunlardan Othello, bilindiği gibi sezon başındanberi hazırlanmakta fakat mütemadi değişiklikler sebebiyle bir türlü tamamlanıp seyircinin huzuruna çıkamamaktadır. Eserin geciktirilmesini bir maksada mebni zannedip, Shakespeare'in doğum ve ölüm yıldönümü olan 23 Nisanda temsil edilmesini bekliyenler hayal kırıklığına uğradılar. O gün Shakespeare ile Devlet Tiyatrosu arasında en ufak lir yaklaşma dahi olmadı. Şimdiki karara göre: Othello'nun nihai temsil tarihi 7 Mayıstır. Demek oluyor ki haftada beş temsil hesabı ile bu büyük eser, mevsimin en sıcak günlerinde ancak onbeş defa temsil edilmek imkânına sahip olacak. Devlet tiyatrosunu idare edenlerin hangi iyi niyetle ve hangi müsbet görüşle hareket ettikleri bilinemez; ancak hesap meydandadır.

Sbakespeare'in bu, bir senedenberi hazırlandığı halde, henüz seyirci huzuruna çıkarılacak hale getirilememiş olan büyük sanat eserini, mevsimin can çekiştiği günlerde, hem de on beş defadan fazlasına imkân vermiyecek şekilde temsil ettirmekteki gaye ne olabilir? Her ne kadar gaye ne olabilir? Her ne kadar bu seneki bütçesi tiyatronun bundan evvelki bütçelerinden çok fazla ise de bu masrafı mirasyedi cömertliği ile hebâ etmekte ne mana var? Sarfedilen emeğe, sanatkârların gayretine yazık olmıyacak mı? "Gelecek sene de tekrarlatırız" diyenler bulunacaktır. Bu, sinemalarda filmlerin ikinci vizyonundan da beterdir. Tecrübelerle sabittir ki tiyatrolarda daima ilk temsil devreleri en müsbet tesiri yaratır. Kaldı ki çeşitli sebeplerle her zaman kadroda mutlak surette bir arıza ve aksama olur.

Othello Devlet Tiyatrosunda pir kapris olarak başladı, bir kapris uğruna harcanıyor.

Diğer taraftan tiyatroda, iki ayrı ekipten birisi, Cüneyt Gökçer'in rejisörlüğünde Volpone'yi diğeri de Fareler ve İnsanlar'ı prova ediyor. Anlaşılan Büyük Tiyatroda Othello başlayınca Küçük'te de Volpone kurban edilecek. Fareler ve İnsanlar'a gelince, memleketimizde hususi bir Steinbeck sempatisi yaratan bu eserin ilk temsil devresinde kazandığı başarıyı hiçe sayarak, aynı şehirde; Ankarada değişik bir kadro ile sahneye çıkarılması da ayrı bir muammadır. Sanatkârları birbirleri ile değil, değişik eserlerle denemekte fayda vardır. Aksi halde "sen fena oynadın, ben iyi oynadım" vâveylâsı tiyatroyu gerçekten sevenlere hiçbir şey kazandırmaz. Fareler ve İnsanlar'ın tekrarından tiyatro için fayda umuluyor idiyse, başarı kazanan kadrosu ile ve mevsimin münasip bir zamanında ele alınmalı idi. Ererin temsilini görmeden yeni rol sahiplerlttin birinciler kadar muvaffak olamıyacaklarını söylemek doğru olmaz, üstelik şimdiki rol sahipleri Ankaranın dışında, turnede aynı rolleri oynamışlardır.

O halde, bu eserin de böyle mevsimsiz bir zamanda ele alınması ancak hususi maksatla izah edilebilir.

Oda Tiyatrosu

İki yenilik

Mevsim sonunda Ankara iki tiyatro hadisesine birden sahne oldu.

Bunlar: geçen hafta iki gün ara ile temsillerine başlıyan iki yeni tiyatrodur. Birisi Millî Türk Talebe Birliğinin "Üniversiteliler Tiyatrosu", diğeri de Sanatsevenler kulübünün "Oda Tiyatrosu".

Her iki tiyatro da mevsim itibariyle çok gecikmiş olmakla beraber, gelecek seneler de devam etmek gayesiyle faaliyete geçmiş olduklarına göre; geç kalan başlangıçları, sadece daha fazla gecikmemek endişesinden ileri gelmiş olsa gerek.

Üniversiteliler tiyatrosu, bir iki senedenberi İstanbuldaki gençlik hareketlerine müşabih bir teşebbüsün,. fikirden hareket haline geçmiş olması şeklinde izah edilebilir. Devlet Konservatuvarı sahnesinde Eugene O'Neill'in "Altın" isimli seçme eserini temsil eden "Üniversiteliler Tiyatrosu" nun bir tiyatro olabilmek için daha çok çalışmaya ihtiyacı olduğu muhakkaktır, bununla beraber sadece bu hareketin "teşebbüsü" dahi büyük bir değer ve mâna taşımaktadır. Bilindiği gibi, İstanbulda son iki sene içinde, amatör gençlerin - Yüksek tahsil mensupları - teşkil ettikleri: Meydan tiyatrosu, Güzel Sanatlar Akademisi Tiyatrosu, Gençlik Tiyatrosu, Teknik Üniversite Tiyatrosu, Okuma Tiyatrosu ve Oyun Sahne toplulukları büyük bir sahne faaliyetine girişmiş ye yeni bir devir açmış bulunuyorlar. Ankara Üniversitesi gençlerinin de, millî tiyatromuzun yaratılış hareketinden başka şekilde ifadelendirilemiyecek olan bu mesut hamleye iştirak etmesi, memleket kültüründeki yerini almak için harekete geçmesi şüphe yoktur ki memnuniyet uyandıran bir hadisedir. Ancak, Ankaralı gençlerin de tiyatronun bir ihtisas mevzuu olduğunu kabul etmeleri, heves ve istidatlarını verimli yolda kullanmak için, inandıkları bir tiyatro adamını rehber olarak seçmeleri daha müsbet netice-

ler temini için şarttır.

Hafta içinde harekete geçen ikinci tiyatroya gelince, o: Sanatsevenler kulübünün geç kalmış bir teşebbüsünün gerçekleşmiş halidir. "Cep Tiyatrosu" tabirini müstamel bulan kulüp, kendi oyunlarına: Oda Tiyatrosu temsilleri adını veriyor.

Oda tiyatrosu da yeni bir tiyatro hareketi olmakla beraber, onu İstanbuldaki ve Ankaradaki gençlik tiyatro hareketlerinden ayıran bir taraf var: Oda tiyatrosunun ekibini Devlet Tiyatrosu sanatkarları teşkil ediyor. Hattâ dekoratörüne, teknisyenine, kostüm, mobilya ve aksesuvarına varıncaya kadar hemen her şeyini Devlet Tiyatrosundan temin eden bir küçük tiyatro, sanki Devlet tiyatrosunun bir minyatürü...

Oda tiyatrosu ilk temsil için memleketimizde yılın modası olan Anouilh'in en çok eserini temsil eden memleket olmakla bir rekor kırmış bulunuyor.

Bu sene memleketeimizde beş ayrı tiyatroda Jean Anouilh'in beş ayrı eseri temsil edildi. Şu Anouilh'in en iyi müellif değil fakat eğer doğru dürüst telif hakkı ödenmiyen memleketimizde eserlerinin temsil edilmesi bir şans sayılırsa, en şanslı müellif olduğunu gösterir. Oda Tiyatrosunun Jezabel dramını temsil edeceğini Ankaraya. hususi surette bastırılan afişler ilân ediyordu. "Oda Tiyatrosu" nun, Devlet tiyatrosunun bir parçası olduğunu, Devlet Tiyatrosunun zevksiz afişlerinin aynını yaptırması da ispat etmektedir. Biz, Devlet Tiyatrosuna, bu köhne gustosundan dolayı târizde bulunurken gençlik iddiasiyle ortaya çıkan Oda Tiyatrosunun da aynı afişleri model ittihaz etmesini hayretle karşılıyoruz. Bununla beraber, Sanatsevenler kulübünün hatasını anlıyacağını ve bir şahsiyet olarak yolunda harekete geçeceğini de ihtimalden uzak tutmuyoruz.

Oda Tiyatrosunun ilk temsili olan Jezabel'i Cüneyt Gökçer sahneye koymuş.

Bol alanlar: Macide Tanır, Mediha Gökçer, Serap Sezer, Asuman Çağlayansu, Gürbüz Bora ve Asuman Korad gibi Devlet Tiyatrosunun tanınmış sanatkârlarıdır.

Gönül isterdi ki, bir ikisi esas olmak üzere Devlet Tiyatrosundan, katılsın ama, Ankarada yeni doğan bu tiyatronun kadrosunda daha ziyade yeni ve amatör isimler bulunsun. Sanatsevenler kulübü, esasen sahnede çalışan sanatkârların şu veya bu sebeple arzularını tatmin için böyle bir külfete katılmaktansa, amatör bir tiyatro topluluğu meydana getirmeli, Devlet tiyatrosu sanatkârlarının rolü, o ekipleri takviye etmekten ibaret kalmalıdır. Maksat Devlet Tiyatrosuna gayrı resmi ve üçüncü bir sahne temin etmekten ibaret ise, o takdirde teşebbüs hakkında beslediğimiz iyi niyet ve takdir hislerine hayıflanmak gerek,

Anlarımızda bırakacakları tesir centilmenlikleridir. — N. S.

S P O R

Beşiktaş - Rio karşılaşması
Halk cambazlık seyretti

Futbol

Gençler Turnuvası

Önümüzdeki Haziran ayı içerisinde Belgratta Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistanın iştirakiyle genç takımlar Balkan Şampiyonası müsabakaları yapılacaktır. Federasyon Başkanı İstanbulda son defa yaptığı basın toplantısında bu mevzua temas etmiş ve gereken çalışmalara en kısa zamanda başlanacağını vaad etmişti. Aradan bir hayli zaman geçti, ne bir harekete, daha doğrusu ne de bir kıpırdamaya şahit olmadık. Zamanın kısaldığı şu sıralarda tatbik edeceklerini söyledikleri programın ağırlığını düşünerek acaba diyoruz bu söylenenlerden hangi bilini yapabilecekler. Beş bölgeye ayrılan bu Türkiye çapındaki çalışmaların final maçları İstanbulda olacaktır. Halbuki daha bu maçlara değil başlamak, bölgelere bir tamim dahi gönderilmemiştir. Bu vaziyette İtalyaya gönderilmiş olan eski takıma yeniden temsil hakkı tanınacağı sanılmaktadır. İtalya dönüşü idareciler Yugoslavyaya 1-0 lık mağlûbiyetimizi şanssız oluşumuzla izah etmişlerdir. Şimdi ise ayni rakiple bir kere daha karşılaşmak fırsatını elde etmiş bulunuyoruz. Bu sözdeki samimiyet derecesi bu defaki karşılaşmada belli olacaktır. Eğer hazırlığımız normal bir seyir takip etmiş olsaydı Balkan şampiyonasına ümitle-bakmamamız için hiç bir sebep olmazdı. Fakat yukarda da İşaret ettiğimiz gibi gene geç kalmış bulunuyoruz. Bu hataların sık sık tevali etmesi artık bizlerde bir alışkanlık husule getirmiştir. İçimizde yadırgayanımız yoktur. Nasıl olsa müsabaka sonunda gene ince bir zekâdan dökülecek lâflarla teselli olup gideceğiz.

Rio takımının karşılaşmaları

Bir müddettenberi İstanbulda bulunan Brezilyanın Atletico Rio takımı geçen 'hafta Cumartesi ve Pazar günleri Galatasaray ve Beşiktaşla iki karşılaşma daha yaptıktan sonra memleketlerine dönmüşlerdir. Cumartesi günü kalabalık bir seyirci kütlesi önünde İstanbul lig şampiyonu Galatasaraya 1-0 mağlûp olan misafirler maalesef Brezilya futbolünü temsil etmekten uzak bir oyun çıkardılar. Doğrusu istenirse spor severler organizatörlere kızmakta haklı idiler. Evet cepten ödenen paranın mukabilini göremediler. Bol bol deplasman, ince hareketler ve cambazlıklar kalenin önüne kadar gelip kalıyor ve netice vermiyordu. Buna mukabil Sarı-Kırmızılı takımda da bir fevkalâdelik yoktu. Kadrinin attığı falsolu şüt takımı tesadüfi bir galibiyete ulaştırdı. Pazar günü aşağı yukarı herkes beşiktaş'ın bu takımı yeneceği kanaatindeydi. Fakat' futbol yıldızları canlı ve güzel bir oyun çıkararak haklarında verilmiş olan peşin hükmü sahada bozdular. Beşiktaş yerden kısa paslı oynayan rakibine kapılıp kaldı. Haf hattının iyi çalışmaması ve insayitlerin geri ile irtibat kuramaması neticesinde hücum hatları adeta felce uğramıştı. Bu hal mağlûbiyeti intaç ettirdi. Fenerbahçe ve Galatasaraya mağlûp olan Brezilyalılar ikinci devrede yaptıkları iki golle Beşiktaşı 2-1 mağlûp ederek şehrimizden ayrılmışlardır. Kendilerine verilen altmış bin Türk lirasının mukabili olarak sadece ha-

Basketbol

Mahut hâdise

On gündenberi sahifelerini spora tahsis eden gazetelere bir göz atan okuyucular her gün yeni bir iddia ve ithamla karşılaşmaktadırlar. Hâdise üzerinden oldukça uzun zaman geçmiş olmasına rağmen merkezde patlayan bombanın tesiri gittikçe muhite de tesir etmiş ve âdeta kaçınılmaz bir âfet halini almıştır. İdareciler, Federasyon, Hakemler ve gazeteciler itham fırtınası içersinde çalkalanıp duruyorlar. 25 Nisan akşamı Spor ve Sergi sarayında Basketbolün tarihine leke sürenler şimdi kendilerini mazur göstermek için iftira yoluna sapmışlardır. Doğrusu istenirse bu yolu tercih etmeleri her şeye rağmen kendilerinden beklenmezdi. Temsil ettikleri kulübün durumu ve ayni zamanda da kendi içtimai mevkileri bu derece hafiflik göstermemelerini icap ettiriyordu. Fakat kulüpçülük kaprisi ve kritik bir anda karar vermek basiretine sahip olmayışları bu nahoş hâdiselere sebebiyet verdi. Hâdiseleri tam mânasiyle anlamak için işe baştan başlamak lâzımdır.

Federasyonun tebliği

Fenerbahçenin 40 saniye kala idarecileri tarafından sahadan çekilmesi üzerine Vali Gökay, Umum Müdür Faik Binal ve Sportif Oyunlar Federasyonu Başkanı Faik Gökay Sergi Sarayının müdüriyet odasında bir toplantı yapmışlar ve neticede hem Modayı ve hem de Galatasarayı Türkiye şampiyonu ilân etmişlerdi. Ayrıca Federasyon bir tebliğ neşretmiş ve Fenerbahçeli idarecilerin Modayı şampiyon yapmak için takımlarını sahadan çektiklerini bu tebliğde belirtmiştir, Hâdiseye ait hazırlanmış olan rapor iki gün sonra Ankaraya gönderilmiştir. Tebliği gazetelerde okuyan Fenerbahçeli idareci Rüştü Dağlaroğlu hemen ertesi günü bir akşam gazetesine şu beyanatı vermiştir:

— Nahoş hadiseden biz de çok müteessiriz. Galatasaraylılar bu maçta haklı bir galibiyet aldılar. 40 saniye kala takımımızı geri çekmemizin sebebi hakemleri sembolik olarak protesto etmekti. Her iki hakem de oyunun bidayetinden sonuna kadar daima aleyhimize çalıştılar. Biz bunu daha evvel fark ettik. Fakat taraftarlarımızın aşırı bir hareket yapmasından korktuk. Bunu kulüp başkanı Osman Kavrakoğlunun verdiği beyanat takip etti. Ankarada bulunan Kavrakoğlu akşam gazetesinin muhabirine şunları söyledi:

— Tetkikat neticesinde hadisede hakikaten sezildiği veya tahmin edildiği gibi bir maksat gizli ise takımın sahadan çekilmesine ve bu gibi gizli maksatlara alet olunmasına sebebiyet verenler hakkında kulüp nizamnamesini derhal tatbik edeceğim gibi Fenerbahçeyi bu kabil şayi-

belerle kirletmeye çalışanlar için ceza verilmesi hususunda harekete geçeceğim. Ben kulüpler arasında olgun dürüst ve daha samimi bir dosluk kurulması taraftarıyım. Bu kanaatimden asla ayrılmıyacağım. Bu beyanatın spor efkârı umumiyesinde müsbet bir hava yarattığını söylemeye lüzum dahi yoktur.

Fakat 27 Nisan günü bir sabah gazetesine göz atan okuyucular tam altı sütun üzerine iri puntolarla yasılmış olan (Fenerbahçeli idareciler suçu hakemde buluyorlar) haberiyle karşılaştılar. Bu sefer de hadisenin kahramanı Fenerbahçe kulübünün Umumi Kaptanı Hayrullah Güvenir konuşuyordu. Güvenir:

— Şike iddialarını kat'iyetle reddediyorum. Fenerbahçe camiasında şike yapacak hiç bir arkadaş yoktur. Hadiseye başlıca müsebbip maçın hakemleridir. Senelerden beri gazetesinde kulübümüz aleyhinde neşriyatta bulunan Yakavos Bilek bütün oyun devamınca aleyhimize hareket etmiştir. Diğer hakem Tevfik Artun da Yakavos'a ayak uydurmuş ve isabetsiz kararlarla aleyhimize çalışmışlardır. Şampiyonun Galatasaray veya Moda oluşu bizi alâkadar etmez. Türkiye şampiyonası baştan aşağı danışklı d ö g ü ş olmuştur. Federasyon Türkiye birinciliğini kendilerine bir Avrupa seyahati temin etmek zihniyetiyle hazırlamıştır. Biz şampiyonluğu feda ederken bu hareketimizle memleketimizde Basketbol teşkilâtını idare edenleri ve hakemleri bundan sonra dürüst olmaya ikaz edebilmişsek kendimizi bahtiyar addederiz. Hayrullah Güvenir'in beyanatı havayı büsbütün elektriklendirdi. Bu ithamlara maçın iki hakemi şöyle cevap veriyordu. Yakavos Bilek:

— Üzülerek söylemek isterim ki bugün maalesef bir çok idareciler basketbol sporundan anlamamaktadırlar. Maçtan sonra Rüştü Dağlaroğlu bana küfür etti. Basketbolden anlamayan bir adamın sözü bana cidden acı geldi. Bu idareciler basketbolden o kadar bihaberdirler ki, Yalçının elinde nizami top tutmasına bile itiraz etmişlerdir. Temennim anlayışlı idarecilerin başa geçmesidir. Tevfik Artun ise:

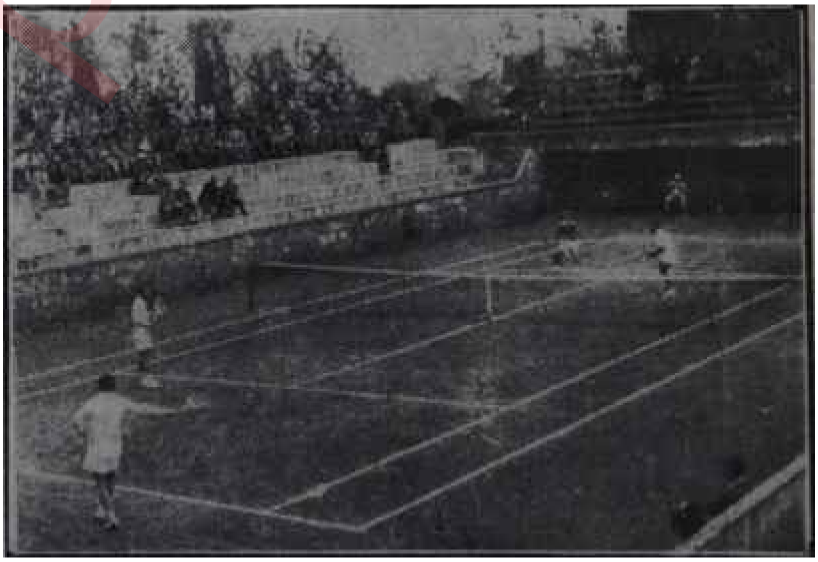
— Aynı şahıslar 15 gün evvel soyunma odasına gelip beni tebrik etmişlerdi Şimdi ise Galatasaray tarafını tutuğumu ve elimdeki selâhiyeti suistimal ettiğimi söylüyorlar. Bu hâl cidden acıdır. Ben hakem olarak şimdiye kadar daima kulüpçülük mülâhazalarının dışında kalmış bir insanım. Hareketlerini mazur göstermek için etrafa çirkef atmaya kalkmalarını kendilerine yakıştıramadım, dedi.

Hâdiseden üzülmeyen yoktu. Bu arada bütün gazeteler bu mevzu üzerinde durmuşlar ve hadiseye sebebiyet verenlere ağır hücumlarda bulunmuşlardır. Fenerbahçenin bu şartlar altında umumi kongreye gideceği haberi aniden patlamış ve bir sabah gazetesi Osman Kavrakoğluna ait olduğu söylenen bu haberi sütunlarına geçirmiştir. Fakat aynı gazetenin Ankara muhabirini Kavrakoğlu yanma çağırarak ona hadiseler hakkında bir beyanat vermiştir. Osman Kavrakoğlu bu beyanatında 180 derecelik bir dönüş yapmış ve hadisenin daha ziyade idareci arkadaşlarının aniden bir tehevvüre kapılmasından ileri geldiğine dair yaptığı tahkikat neticesinde vardığını söylemiş ve Fener - Galatasaray dostluğunu her zamanki gibi parlak lâflarla övmüştür. Kavrakoğlunun bu dönüşünde kulüp içindeki siyasetin mühim rolü olduğu söylenmektedir. Acaba Kavrakoğlu bu hareketi ile efkârı umumiyede belirmiş olan menfi cereyanı önlemek gayesini* mi gütmüştür? Havayı yatıştırmak ve ondan sonra kulüp içerisinde icap eden ıslahatı yapmak niyetinde midir? Yoksa kendisinden daha kuvvetli bulunan grup karşısında bir şey yapamıyacağını mı anlamıştır. Zihinlere takılmış olan bu suallere cevap vermek bize düşmez. Bilinen bir şey varsa asrın sporuna karşı büyük bir hata işlenmiştir. Ve bu hatanın yegâne mes'ulü ne hakem, ne federasyon, ne şu, ne budur. Bizzat Fenerbahçeli idarecilerdir. Önümüzdeki günler daha bu neviden pek çok hadiselere gebe bulunmaktadır. Bakalım daha nelere şahit olacağız.

Tenis

Davis **Kupası**

Dağcılık kulübündeki tenis kordunu çerçeveleyen tribünlere göz atanlar bir fevkalâdelik bulunduğunu anlamakta güçlük çekmediler. Ekserisini İstanbul sosyetesinin şık hanımlarının teşkil ettiği seyirci gurubu içerisinde İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, Mısır Konsolosu, Merkez Kumandanı ve Bölge Müdürü de vardı. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse aristokrat sporun seyircisi de aristokrat oluyordu. Ne kaynana zırıltısı, ne kulakları yırtan galiz küfürler, ne de tahrik unsuru olan rengarenk filâmalara üç gün süren karşılaşmalarda rastlanmadı. Halbuki Romada oynanan ordu maçından sonra Mısırla aramız açılmıştı. Bunda siyasi hadiselerin de rolü vardı. Bunun neticesinde Mısır federasyonu 17 Nisanda şehrimizde yapılacak olan Doğu Akdeniz kupası futbol maçını anüle etmişti. Bizim federasyonumuz buna mukabelede bulunmuş ve bir müddet için Mısırla herhangi bir temasın yapılmamasına karar verilmişti. Fakat bu hava kısa zamanda yerini iyi bir anlayışa terk etti ve Dışişleri Bakanlığının müsaadesi ile 1955 senesi Davis kupası karşılaşmaları için Mısır takımı şehrimize geldi. Günlerden 30 Nisan Cumartesi idi. Dağcılık kulübünde seyirciler ve muteber zevat bu sebeple toplanmışlardı. İlk karşılaşmayı Mısırın birinci oyuncusu Adel ile ikinci oyuncumuz Behbut Cevanşir yaptı. İki saat yirmi dakika süren karşılaşma neticesinde Adel 2-6, 6-2, 7-5. 7-5 galip geldi. Günün ikinci maçını bir numaralı oyuncumuz Nazmi Bari, Mısırın iki numaralı Bedrettini ile yaptı. Nazmi lâkayd oynamasaydı bu karşılaşmayı muhakkak kazanırdı. Hava karardığı için müsabaka ertesi güne bırakıldı. Pazar günü gene aynı kalabalık tribünleri doldurmuştu. Tarım kalan müsabakaya Nazmi ve Bedrettin devam ettiler. Üç saat gibi çetin karşılaşma sonunda Bedrettin, Nazmi Bariyi 6-1. 3-6. 7-5, 16-14 yenmiştir. Günün ikinci müsabakası Çiftler maçı idi.

Davis kupası karşılaşması
4 - 1

İyigün Ailesi

Bir Piyango Talihlisi Değildir.

KENDİ EVLERİNİ DİĞER ARZU VE İHTİYAÇLARINDAN AYIRDIKLARI PARALARLA VE BUNA İLÂVETEN

YAPI TASARRUFU

SİSTEMİNİN GENİŞ İMKÂNLARİYLE KURMUŞLARDIR.

YAPI TASARRUFU HESAPLARININ MAHİYETİ NEDİR?

Yapı Tasarrufu, bir ev yapmak için yetecek parası olmayan vatandaşlara bu imkânı muhakkak temin eden gayeli bir tasarruf yoludur.

İnşa ettireceği ev bedelini Türkiye Emlâk Kredi Bankası nezdinde biriktirecek vatandaşa evini tamamen yapıp bitirmesine yetecek kredinin tahsis edileceği peşinen vaad ve taahhüt edilmektedir.

YAPI TASARRUFU HESABI İLE NE MİKTAR KREDİ TEMİN EDİLİR?

Yapı Tasarrufu hesabında para biriktiren vatandaşlara yaptıracakları ev bedelinin % 90 nı geçmemek üzere % 5 faizli 30.000 lira ve bu yetmezse Banka usulleri dahilinde % 7 faizli 10.000 liraya kadar munzam kredi verilmektedir.

BU KREDİLERİN VADELERİ NE KADARDIR?

% 5 ve % 7 faizli kredilerin vadeleri 10 yıldan başlıyarak 20 yıla kadar çıkmaktadır.

YAPI TASARRUFU KREDİLERİNİ NE KADAR MÜDDET İÇİNDE ALMAK KABİLDİR?

İstediği kredinin dörtte birini 18 ayda Yapı Tasarrufu hesabında biriktiren vatandaş, mukavele ile tâyin edilen krediyi almağa hak kazanır.

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI, HER YIL (15000) DEN FAZLA VATANDAŞI EV SAHİBİ YAPMAKTADIR. KURACAĞINIZ MESKEN İÇİN LÜZUMLU UCUZ FAİZ VE UZUN VADELİ KREDİYİ ANCAK EMLÂK BANKASINDA AÇTIRACAĞINIZ

Yapı Tasarrufu

HESABINDA BİRİKTİRMEK SURETİYLE MUHAKKAK TEMİN EDEBİLİRSİNİZ. KENDİ EVİNİZE, TALİHE, TESADÜFE GÜVENMEDEN SAHİP OLMANIN TEK EMİN YOLU BUDUR.

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKA